ŞERMİN YAŞAR & İLBER ORTAYLI

KINALI SERÇE

İLK BASKI 50 BİN ADET

Kronik

Diyarın birinde göğsü kınalı bir serçe varmış. Ne zaman gök gürlese yere yatar ve ayaklarını gökyüzüne doğru kaldırırmış. Bir değil, iki değil, üç değil... Bir gün göğsü kınalı serçeye sormuşlar, "Neden böyle yaparsın?" diye...

1840'lı yılların Topkapı Sarayı'nda on yaşından gün almış, dokuzunda bir şamaroğlanı vardı. Lala, şehzade yerine ona kızardı, şehzade yerine onu uyarırdı, hata yaptığında şehzade yerine onu azarlardı. Herkes bir kınalı serçeden bahsederdi ona... Saraydakiler arasında gizli bir dil, sadece bilenlerin bildiği bir şifre gibiydi "Kınalı Serçe." Kimdi, neredeydi, nereye uçar, nereye konar, nerede yaşardı? Tam yüz beş yaşına kadar onun hikâyesini aradı bizim şamaroğlanı sarayda...
Eh hadi iyi haber verelim, buldu sonunda.

Çocuk edebiyatımızın üretken ve sevilen yazarlarından **Şermin Yaşar,** bu kez bizi Topkapı Sarayı'nda bir gezintiye çıkarıyor. Saray adetlerini, işgal yıllarını, değişen toplumu ve yeniden yeşeren ümidi bu kez bir şamaroğlanının gözünden anlatıyor. Kahkaha ve hüznü bir araya getiren bu tarihi yolculuk, Türk tarihçiliğinin büyük ismi **İlber Ortaylı**'nın verdiği bilgilerle zenginleşiyor.

Kronik
kronikkitap.com
kronikcocuk_
ISBN: 978-625-95065-8-6
9 786259 506586

Kronik

KINALI SERÇE

—

ŞERMİN YAŞAR & İLBER ORTAYLI

KRONİK KİTAP: 600
Çocuk Kitaplığı: 50

YAYIN YÖNETMENİ
Olcay Mağden

EDİTÖR
Olcay Mağden

SON OKUMA
Merve Akıncı Almaz

RESİMLEYEN
Elahe Behin

KAPAK RESMİ
Eren Dedeleroğlu

KAPAK TASARIM
Sefer Koçan

MİZANPAJ
Kronik Kitap

1. Baskı, Ocak 2025, İstanbul

ISBN
978-625-95065-8-6

KRONİK KİTAP
Şakayıklı Sk. No:8, Levent
İstanbul - 34330 - Türkiye
Telefon: (0212) 243 13 23
Faks: (0212) 243 13 28
kronik@kronikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 49639

www.kronikkitap.com
kronikcocuk_

BASKI VE CİLT
Optimum Basım
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 K. Çekmece / İstanbul
Telefon: (0212) 463 71 25
Matbaa Sertifika No: 41707

YAYIN HAKLARI
Bu kitabın Türkiye'deki tüm yayın hakları Kronik Yayıncılık A.Ş.'ye aittir. Tanıtım amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayınlanamaz.

KINALI SERÇE

ŞERMİN YAŞAR & İLBER ORTAYLI

Resimleyen: Elahe Behin

Kronik

GİRİŞ

Yedi yıl Topkapı Sarayı'nın müze müdürlüğü görevini üstlendim. Çok sayıda yabancı devlet adamına ve dahi kraliçelere, pek çok ziyaretçiye müze gezisi sırasında eşlik ettim, onlara Topkapı Sarayı'nın eşsiz güzelliğini anlattım.

İsterdim ki ülkemizin tüm çocukları bu sarayı gezebilsin, Topkapı Sarayı'nın zarafeti, estetiği ve israfa kaçmayan ihtişamı ile Osmanlı'yı tanıma ve Osmanlı'da gündelik saray yaşantısının nasıl olduğuna dair bir fikir geliştirme yoluna gitsin. Zira Topkapı Sarayı'nın tüm envanteri bize tarihimizi anlatmakta ve anlamakta rehber niteliğindedir. Saltanat hazinesi, mukaddes emanetler ve imparatorluk arşivleri burada muhafaza edilmiştir.

On sekiz binden fazla el yazması kitaba sahip olan Topkapı Sarayı'nın yazma eserler kütüphanesi, muazzam bir zenginliktir. Sarayın kurucusu Fatih Sultan Mehmed'in yaşadığı bölüm, hazine dairesine çevrilmiştir. Hazinede yer alan Osmanlı tahtının

yanı başında İran'dan gelen hediye bir taht, Babürlüler devri Hindistan'ından gelen muhtelif diplomatik hediyeler, sayısız mücevher ve ünlü Kaşıkçı Elması gibi nadide parçalar, saltanat arabaları, eşsiz 16. ve 17. yüzyıl Türk kumaş koleksiyonları, halılar, silah koleksiyonları, Avrupa porselenleri ile 19. yüzyıl Saksonya, Sevr, Japon, Rus porselenleri ve dünyanın en zengin Çin porselenleri bugün Topkapı Sarayı'ndadır. Yine Topkapı Sarayı'nda yer alan Bizans dönemine ait sütun başlıkları ve sütunların yanı sıra sarayın kendi mimarisi ve işleyişi, tüm bunlar ve daha fazlası bize Osmanlı'yı anlamada ciddi bir ışık tutar, çok şey anlatır.

Osmanlı devlet anlayışı bu sarayın her bölümünde ve her köşesinde gözc çarpmaktadır. Tek başına Topkapı Sarayı, iyi bir gezi ve okuma ile Osmanlı medeniyetini bütün görkem ve ihtişamıyla bize anlatabilir.

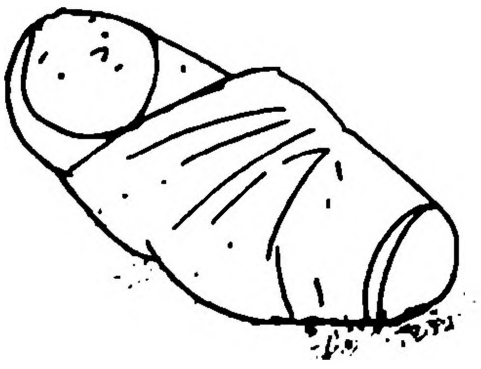
Zannediyorum ki *Kınalı Serçe* kitabı ile çocuklar, Osmanlı İstanbul'unu, Osmanlı saray hayatını, Milli Mücadele yıllarını, Cumhuriyet'in kuruluş heyecanını ve başlangıçta bir saray olarak karşımıza çıkan, Cumhuriyet'in kuruluşunun akabinde eşsiz bir müze olarak kapılarını dünyaya açan Topkapı Sarayı'nı daha yakından tanıyabilecekler.

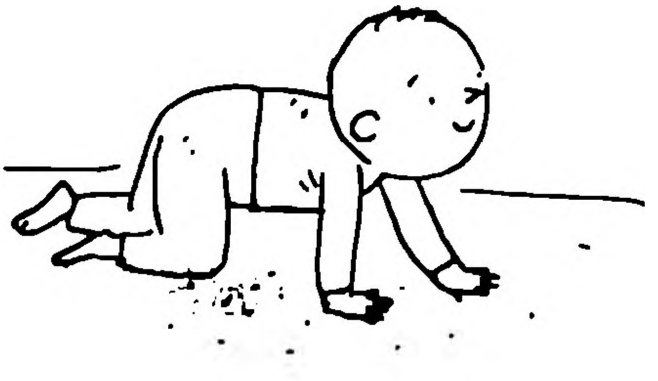
İlber ORTAYLI

Diyarın birinde göğsü kınalı bir serçe varmış. Ne zaman gök gürlese yere yatar ve ayaklarını gökyüzüne doğru kaldırırmış. Bir değil, iki değil, üç değil... Bir gün göğsü kınalı serçeye sormuşlar, "Neden böyle yaparsın?" diye;

Demiş ki kınalı serçe...

1830

İSTANBUL

TOPKAPI SARAYI

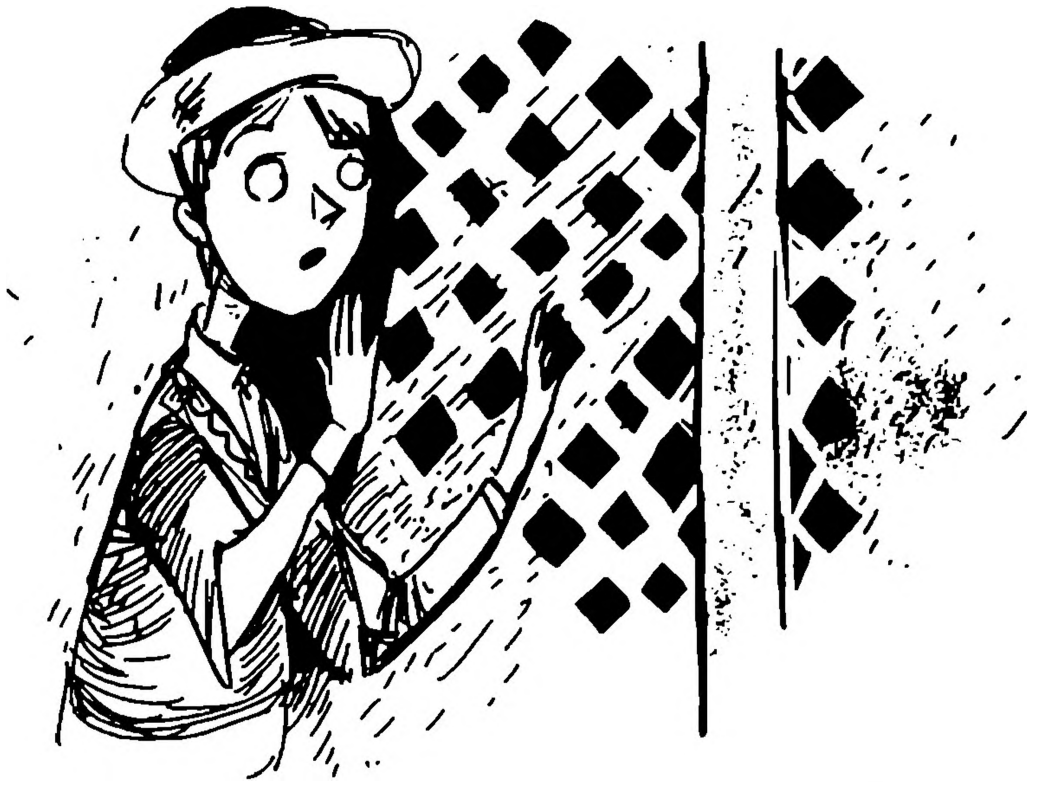
1840

Neeeee! Saray mı yıkılacak? Topkapı Sarayı mı? Daha neler!

Bunu saraydaki kapılardan birinin arkasında duydum. Kapalı kapının arkasında birileri konuşuyordu. Kapı dinlemek âdetim değildir, ayıp olduğunu da gayet iyi biliyorum. Ama duyduğum şey çok önemliydi. Beni de ilgilendiriyordu. Biri sarayın yıkılacağını söylüyordu içeride. Kim olduğunu bilmiyordum. Konuşmaları kesik kesik duyabiliyordum. "... Saray yıkılır. Kıyamet kopar... Eyvahlar olsun..."

Duyabildiklerim hiç de iyi şeyler değildi. Ben de Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşıyordum. On yaşındaydım. Yani dokuz ama ondan da gün aldım, on sayılır. Neyse konu bu değil. Saray yıkılırsa bana ne olacaktı? Bir sürü hayalim vardı benim. Kendimi bildim bileli saraydayım ben, sarayda yaşıyorum, buradan başka gidecek yerim yok. *Acaba ileride paşa mı olsam vezir mi?* diye düşünürken birdenbire sarayın

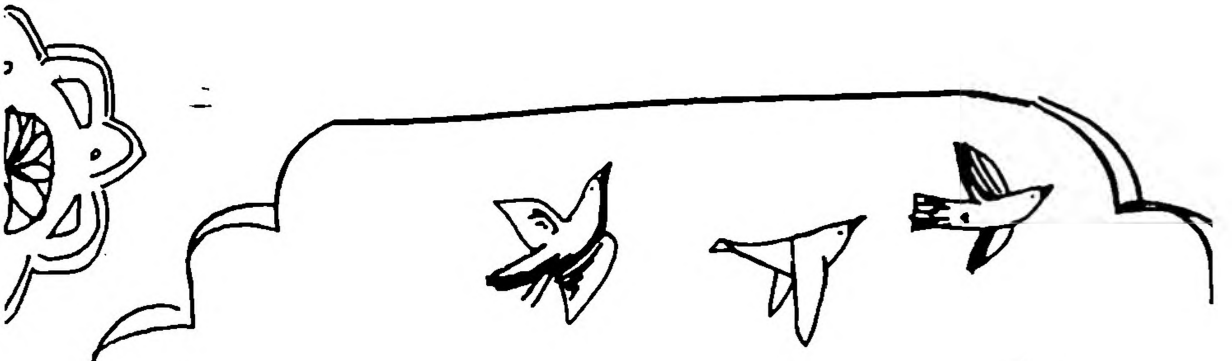

yıkılacağını duyunca ben de durup kulak kabarttım hâliyle. Daha dikkatli dinlemek için kapıya biraz daha yaklaştım ama o sırada içeriden biri kapıya doğru yürüdü. Ayak sesleri kapıya yaklaştı. Yakalanacağım diye ödüm koptu.

Hızlı adımlarla uzaklaştım hemen. Nefes nefese çınar ağacımın yanına gittim. Ağaca sımsıkı sarıldım. Ne zaman birine sarılma ihtiyacı duysam, üzülsem, sevinsem bunu yapardım. Burada bana çınar ağacından başka sarılan yok. Sevenim çok ama kimse sarılmanın ne olduğunu bilmiyor. Sevdiklerini enseme vurarak, kulağımı çekerek, beni kızdırıp sinirlendirerek gösteriyorlar. Lalam, "İnsan sevdiklerine öyle yapar, debbağ sevdiği deriyi yerden yere vurur," diyor. Böyle sevmek mi olur? Nefret ediyorum enseme şaplak

Debbağ: Deri işleyen kişi

atılmasından! Sabah yine biri yapıştırmıştı şaplağı enseme. Sinirli başlamıştım güne. Al işte, şimdi de felaket haberini almıştım. Çınar ağacına sarılınca ağlamaya başladım.

Aslında o kadar kolay ağlayan biri değilimdir. Zaten kolay ağlayan biri olsam yaptığım işi yapamam. Fakat bu ağlanacak bir şeydi. Sarayın yıkılacağını duymuştum. Sarayın yıkılması demek, bu sarayın, canım Topkapı'nın yok olacağı anlamına gelirdi. Topkapı yıkılırsa ben nereye giderdim? Zaten kimsem yok! Bir de evsiz mi kalayım?

Burası benim evim. Topkapı Sarayı yani. Burayı Fatih Sultan Mehmed Han yaptırmış. Ondan sonra gelen padişahlar da bu sarayda oturmuş. Burası Padişahımızın evi. Benim de evim. Ben padişah değilim. Şehzade bile değilim. Ama onların olduğu kadar benim de evim. Ne kadar şanslıyım, varın siz düşünün. Dedikleri doğruysa, sarayımız yıkılırsa, burası yerle bir olursa geçmişteki tüm padişahlarımızın, herkesin evi yıkılacaktı. Saray olmayınca imparatorluk mu kalır geriye? O da yıkılır...

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Topkapı Sarayı, İstanbul'da Osmanlı yönetim bölgesinin merkezinde yer alır. Fatih Sultan Mehmed Han, İstanbul'un fethi ile Doğu Roma İmparatorluğu'na son verir. Fetihten sonra, bugünkü Beyazıt'ta İstanbul Üniversitesi'nin bulunduğu yerde bir saray yaptırır. Bu sarayın hududunun bir hayli geniş olduğu ve Süleymaniye Camii'nin yerinin de bu sahada bulunduğu malumdur. Bu ilk yapılan saray 'Eski Saray', Topkapı da 'Yeni Saray' olarak anılmıştır.
Fatih, önce Çinili Köşk'ü, ardından da Topkapı Sarayı'nı inşa ettirir ve Topkapı Sarayı'na geçilir. Yeni Saray'a, yani Topkapı Sarayı'na Fatih'in verdiği isim Saray-ı Cedid'dir."

Gözyaşlarımı tutamıyordum. Buradan başka nereye gidecektim ben? Akrabam da yok ki! Arkadaşım çok ama onların da hepsi burada. Gidersek hepimiz gideceğiz. "Vah başımıza gelen," deyip hıçkırmaya başladım. Ağlarken gözyaşlarımın arasından güneş saatini gördüm. Yüzyıllardır bu saate bakıyordu insanlar. Güneş nasıl yerli yerinde duruyorsa saat de duruyordu, saray da, imparatorluk da. Yüzyıllardır hem de... Buradaki ağaçlar, duvarlar, mermerler, çeşmeler, şu güneş saati... Şimdi diyorlardı ki "Yıkılacak!" O zaman hepsi giderdi bunların. Çınar ağacımı da kökünden söküp atarlar, belki de dallarını yakarlardı. Felaket üstüne felaket senaryoları kuruyordum.

Galiba bu benim hem en güzel hem en kötü huyum. Hayal kurmayı çok seviyorum, ama bazen öyle bir dalıyorum ki hayallere, rüyalara, hülyalara; etrafımda ne olup bittiğini, nerede olduğumu unutuyorum, konuşulanları duymuyorum. Bazen acıklı sahneler hayal ediyorum. Birbirinden acıklı, hüzünlü, dertli sahneler beliriyor zihnimde. Sonra da ağlamaya başlıyorum. Felaket sahneli hayallerin sonunda mutlaka ağlıyorum. Ağlamamı durduramıyorum. Lalam, "Ne var, ne oldu yine, neden ağlıyorsun be çocuk?" diyor. Hayalimde olan bitenleri ona anlatıyorum.

Lalam dinliyor, dinliyor, dinliyor. "Tövbe tövbe, ne değişik çocuk, tövbe tövbe!" deyip *cık, cık, cık* diye diye yanımdan uzaklaşıyor.

Giderken de "Böyle saçma sapan hayaller kuracağına otur da ders çalış!" diyor.

Lalama göre her şeyin çaresi ders çalışmak zaten. "Hastayım," diyorum, "Ders çalış," diyor. "Sıkıldım," diyorum, "Ders çalış," diyor. Şimdi desem ki "Lala saray yıkılacakmış," bana bakar, bakar, bakar ve der ki "Tövbe tövbeee, otur da ders çalış!"

Bunları düşünürken iyice ağlayacağım geldi, daha bir içli ağlamaya başladım.

Ben ağlarken önümden Peşkir Ağası ile hizmetlileri geçti. Hizmetliler kucaklarında sarayın peşkirlerini

Peşkir: İnce havlu

taşıyorlardı. Peşkir Ağası'nı tanıyorum. Zaten ben buradaki herkesi tanırım. Onlar da beni tanır. Garip garip adlar takarlar bana. Herkesin bir tane adı varsa benim kırk tane vardır. Herkes kendi bulduğu lakabı takar. Alıştım artık.

Peşkir Ağası dünya yansa umurunda olmayan biridir. Çok neşelidir, durup durup güler, türkü söyler. Kulakları ağır işitir, söylenenin yarısını anlamaz. Peşkir Ağası'nın türlü türlü vazifeleri vardır. Ama onun altında çalışan hizmetliler bütün gün sarayı dolanır, havluları toplar, temizlerini yerine koyar, kirlilerini çamaşırhaneye götürürler. Bir keresinde, "Seni yanıma çırak alayım," dedi Peşkir Ağası bana. "İstemem," dedim, "ben peşkirle, bezle uğraşamam sizin gibi. Bak gör, ben büyüyünce büyük işler yapacağım." Güldü, "Biz de seni Mendil Nazırı yaparız," dedi. O zamandan beri bana Mendil Nazırı der. Beni görünce yere eğilip selam verir, "Sabah-ı şerifleriniz hayırlı olsun Mendil Nazırım," der, dalga geçer.

Nazır: *Bakan*

Yine aynısını yaptı, yere eğildi. Sonra ağladığımı fark etti.

"Ne oldu bre Mendil Nazırı? Ne ağlarsın deli deli?"

Koskoca Peşkir Ağası olmuş, bundan da haberi vardır elbet, diye düşündüm. "Saray yıkılacakmış ağa," dedim.

Peşkir Ağası, kulakları ağır işittiği için söylediğimi "saray yıkanacakmış" diye anladı.

"Yıkanacaksa yıkansın, bana ne? Ben peşkirleri yıkarım. Onu git saray ağasına söyle, yıkatsın sarayı. O da mı bana dert?" dedi.

"Yıkanacakmış demedim, yıkılacakmış dedim."

"Yıkılıp yeniden yapılacak yerleri Mimarbaşı'na söyle. Ben sadece peşkir yıkarım!"

"İyi, sen peşkir yıka. Saray yıkılınca görürsün sen peşkir yıkamayı," diye bağırdım.

"Onu da Padişahımız düşünsün be çocuk, sen neden düşünürsün? Saray da onun, peşkir de," dedi gülerek. Belinden bir peşkir çıkarıp yüzümü silmem için bana doğru attı. Sonra da gülerek yanımdan uzaklaştı.

Haklı, benim değildi saray. Kimindi peki? Osmanlı mülkü kimindi? Padişahındı! Ama ondan önce de öbür padişahlarındı. Demek ki sadece padişahın değildi. Osmanlı'nın sarayıydı burası. Tüm Osmanlı halkının sarayıydı. Off, kafam çok karışmıştı. *Kiminse kimin, yıkılmasın saray ya, istemiyorum! Elimden geleni yapacağım yıkılmaması için,* dedim içimden. Madem bunu duymuştum, üstüme vazifeydi artık. Lalam, "Üstüne vazife olmayan işlere karışma," der. Ama bu üstüme vazifeydi bence. Şu an sarayın geleceği benim elimdeydi belki de. Engelleyecektim sarayın yıkılmasını. Herkese haber edecektim. Herkes bilsin, görsünler bakalım kapı arkasında fısır fısır konuşmak neymiş! Peşkire yüzümü sildim. Önemli kararlar almalıydım, doğru insanlara ulaşmalıydım! "Hadi bre Mendil Nazır, sil gözyaşlarını, sıva kolları," dedim kendi kendime!

Lalam bize hep, "Her duyduğunuza inanmayın; araştırın, sorun, soruşturun, bir bilene danışın," der. Ben de genellikle her şeyi lalama sormayı denerim. Nasıl olsa o her şeyi biliyor. Ama o beni başka başka insanlara gönderir. "Her şeyi de bana sorma. Her ko-

nunun âlimi başka, âlimini bulamazsan kitabını bul, araştır, öğren," der. Sanki cevabını bilmiyor, söyleyiverse dili mi eskiyecek? İlla beni uğraştıracak. Koskoca sarayın içinde âlim arar dururum sabahtan akşama kadar. Hele bir de kitaplar arasında bilgi aramak yok mu? Sormayın gitsin...

Şimdi bu konuyu araştırmalıydım, doğru insanlara ulaşmalıydım. Büyük bir görev beni bekliyordu. Önce bu işin aslını astarını iyice bir öğrenmeliydim. "Bu işi bilse bilse vakanüvisler bilir," dedim. Yani Padişahımız, Sadrazamımız, Reisülküttap Efendi, Başdefterdar falan da bilir tabii de, onları bulup soramam şimdi. Onlara ulaşmak zor. *En iyisi Vakanüvis efendilerden birini bulup onlara sormak*, diye düşündüm. Koşa koşa hümayuna gittim.

Epey koşmam gerekti çünkü sarayımız çok büyük. Burada hastanemiz var, kayıkhanemiz var, havuzlarımız, kulelerimiz, mutfaklarımız, köşklerimiz, çeşmelerimiz, odun ambarları, koğuşlar, ahırlar, camiler, hamamlar, kütüphaneler, ohooo neler neler var. Bir yerden bir yere gitmek için epey yürümek gerekiyor. Lala bizi bir şeyler öğrenmemiz için işte hep

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Osmanlı'da dönemin önemli olaylarını tespit etmek ve yazmakla görevli kişilere vakanüvis denirdi. Vakanüvisler tarihimizi öğrenip anlamamızda oldukça önemli bir yere sahiptir."

böyle bir yerden bir yere gönderiyor. Şikâyet edince de, "İlim Çin'de de olsa ona talip olun, gidip alın," diyor. Keşke lala beni Çin'e gönderse. Ne güzel olur ha. Hem gezerim hem ilim ararım. Bunu lalama söyledim. "Sen önce kütüphaneye gidip gelmeyi öğren de Çin geri dursun," dedi. Ne dediği de belli değil, hem Çin'e git diyor hem gitme diyor...

Vakanüvis Efendi'yi Divan-ı Hümayun'da çalışırken buldum. Yine önündeki kâğıtlara kafasını gömmüş, durmadan yazı yazıyordu. Vakanüvis Efendi durmadan yazı yazar. Geçen gün ona, "Bre ağam, elin de mi yorulmaz, kolun da mı yorulmaz, başın da mı ağrımaz sabahtan akşama kadar yazı yazarsın. Ben iki satır yazı yazsam bileğim sancır," dedim. "Yorulmam. Kınalı serçe ol, sen de yorulmazsın, elin kolun ağrımaz olur," dedi. Eh, nasıl olunacaksa hemen oluvereyim de yorulmayayım...

Usulca yaklaştım Vakanüvis Efendi'ye.

"Kolay gelsin efendi, bir şey soracaktım," dedim.

Kafasını bile kaldırmadan yazmaya devam etti.

"Sorayım mı, sormayayım mı?" dedim.

Kafasını bir kere salladı. "Sorayım mı, sormayayım mı?" demiştim, acaba hangisine kafa sallıyor, ben ne bileyim!

"Sorayım mı?" dedim tekrar.

"Sor be çocuk sor, senin yüzünden yanlış yazdım. Ne soracaksan çabuk sor. Daha yazacak bir sürü şey var, seninle mi uğraşacağım?"

"Bir şey soracağım da... Şey, ağam, sarayımız yıkılırsaaaa..."

Elindeki kalemi bıraktığı gibi kocaman eliyle ağzımı kapaması bir oldu. Bir eliyle de kulağımı çekti. Gözlerinden ateş fışkırıyordu.

"Ne diyorsun sen çocuk! Ağzından yel alsın! Duymamış olayım."

Elinden zor kurtuldum. Ne dedim sanki!

"Kızma efendi kızma. Ben öyle duydum da. Saray yıkılacakmış diye duyuverince korktum ben, ondan soruvereyim dedim."

Elindeki kâğıtları bıraktı. Omuzlarımdan iyice kavradı beni.

"Kimden duydun, ne duydun, ne zaman duydun, nerede duydun?"

"Şeyyy, tam duymadım da, birisi saray yıkıla..."

Sözümü kesti.

"Sus, uluorta konuşma! Beni de bu işe karıştırma. Bostancıbaşı duyarsa seni, asar kulaklarından tavana! Ne duyduysan unut. Hadi bas git şimdi. Elçi kabulü var bugün, bu kadar iş içinde bir de seninle uğraşıyoruz, savul git başımdan," deyip kovaladı beni.

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Osmanlı'da sarayın korunmasından ve şehrin güvenliğinden Bostancılar sorumluydu."

Sanki ben, "Saray yıkılsın," mı dedim? "Sarayı yıkacağım," mı dedim de beni Bostancıbaşı'yla korkutuyor? Ben ne yaptım ya? Vakanüvis Efendi boş yere kızdı bana. Zaten sarayda herkes kızmaya hazır bekler. Padişah sadrazama kızar, sadrazam vezire, vezir ağaya, ağalar da kimi bulurlarsa ona kızarlar. O da genellikle ben olurum. Çünkü benim işim bu!

Vakanüvis Efendi'den sorduğum soruya cevap alamamıştım ama başka bir şey öğrenmiştim. "Bugün elçi kabulü var," demişti. Ve ben saraya elçilerin geldiği günlere ba-yı-lır-dım.

Bazen saraya başka ülkelerden yabancı elçiler gelir. Genellikle Reisülküttap Efendi'yle, bazen de Padişahımızla görüşürler. Ama her zaman değil. Padişah'la her zaman görüşülmez. Bakın mantıken aynı

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Topkapı Sarayı'nda elçi kabul günleri genellikle yeniçerilerin ulûfe, yani bir nevi maaş aldığı günlere denk getirilirdi. Böylece imparatorluğun ihtişamı dosta düşmana gösterilmek istenirdi."

evde yaşıyoruz ama biz bile görüşemiyoruz. Birkaç kere uzaktan gördüm, o kadar. Kaftanı falan çok güzel ama yüzünü tam seçemedim. Yolda görsem tanımam. Zaten Padişah'ı da yolda göremem, o yüzden sorun yok. Neyse, elçiler geleceği zaman çok hazırlık yapılır. Eee, koskoca Osmanlı İmparatorluğu... Gücümüzü, büyüklüğümüzü, heybetimizi görsünler diye çok güzel ağırlanır elçiler. Atlar geçit yapar; elçilere kahve, tatlı, gülsuyu, şerbet ikram edilir. O gün elçilere özel yemek pişirilir.

Mutfak, Aşçıbaşı Ağa'nındır. Ama ben ona Bolkepçe Ağa derim. Başkası dese kızar ama bana kızmaz. Beni çok sever, çok sevdiği için de elçilere sunulacak yemeklerden bana da ayırır, hatta bazen Padişahımıza gidecek yemeklerden bile ayırır, ben de afiyetle yerim.

Galiba ben de Padişahımızdan sonra en çok lalamı, sonra da Bolkepçe Ağa'yı severim.

Vakanüvis Efendi'yle bu işi çözemeyeceğimi anladım. O ancak yazı yazsın. Ne için yazarsın olanı biteni! Ne yaşandıysa yaşandı! Sonra okuyunca ne olacak sanki? Hiç. Talebelere iş çıksın! Lala bize tarih kitaplarını okutmaya bayılır. Yalan değil, hiç de sevmem. Onları da başka vakanüvisler yazmış işte, şimdi uğraşıp duruyoruz. Öyle de sert çekti ki kulağımı, off!

Gideyim, hem yemeğimi yiyeyim hem de sorumu Bolkepçe Ağa'ya sorayım, diye düşündüm. Koşa koşa sarayın mutfağına giderken yolda tomak oynayanları gördüm. Sarayda böyle oyunlar çok oynanırdı.

Tomak; bir çeşit
Saray oyunudur.

Ben daha küçük olduğum için oynamıyordum ama izlemek de çok güzeldi. İçimden, *Oynayın bakalım oynayın, bunlar iyi günlerimiz. Kötü günler geldiğinde görürsünüz tomak oyununu, matrak oyununu,* dedim... Herkes kendi işindeydi.

Kafamı kaldırdım, baktım. Büyük bir koşturmaca vardı sarayda. Oradan oraya gidenler, şuradan buraya gelenler... Kimse durmuyordu. Karşıdan Tüfekçibaşı'nın geldiğini gördüm. Ben de ona doğru yürüdüm. Tüfekçibaşı, Padişah'ın tüfeklerinin bakımından sorumluydu, saraydaki bütün tüfeklerle de o ilgilenirdi. Çok hızlı hareket ediyorum, hızlı konuşuyorum diye Fişek Oğlan derdi bana. "Şu duyduklarımı Tüfekçibaşı'na da söyleyeyim, hazırlığını yapsın," dedim. Beni görünce şaşırdı.

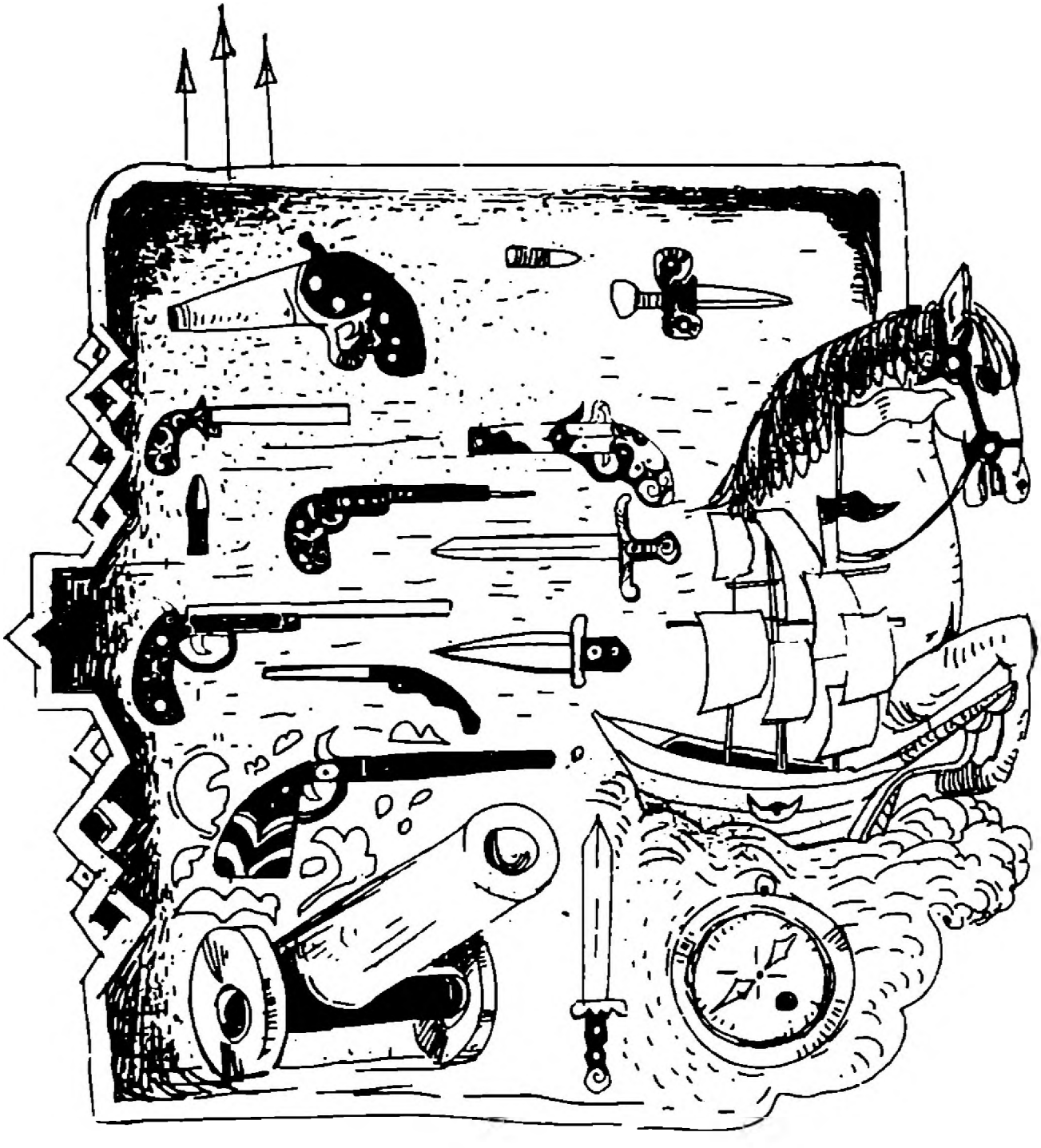
"Oooo Fişek Oğlan, nereden gelip nereye gidersin yine fişek gibi?"

"Sen beni boş ver de sarayın fişekleri yerinde mi, tüfekleri bakımlı mı, kırığı noksanı var mı onu söyle Tüfekçibaşı?"

"Vay başıma gelen, padişah kesilmiş başımıza, teftişe gelmiş beni!"

"Öyle, tedbirli olmak lazım ağam. Saray yıkılıverirse..."

"Şşştt! Kimin haddineymiş sarayımızı yıkmak, hangi gafilin işiymiş o! Burası Osmanlı'nın sarayı Fişek Oğlan, tüfeğe varana kadar tükürüğümle defederim ben o gafilleri. Hadi işim çok, biz senin gibi fişek değiliz, her işi hızlı hızlı yapamıyoruz, yaşlandık artık," dedi, yürüdü gitti Tüfekçibaşı.

Tedbirini alsın diye herkesi uyarmam lazımdı ama kime nasıl yetişeyim? Tellal bulup dolaştırmak lazımdı ki herkese haber versin.

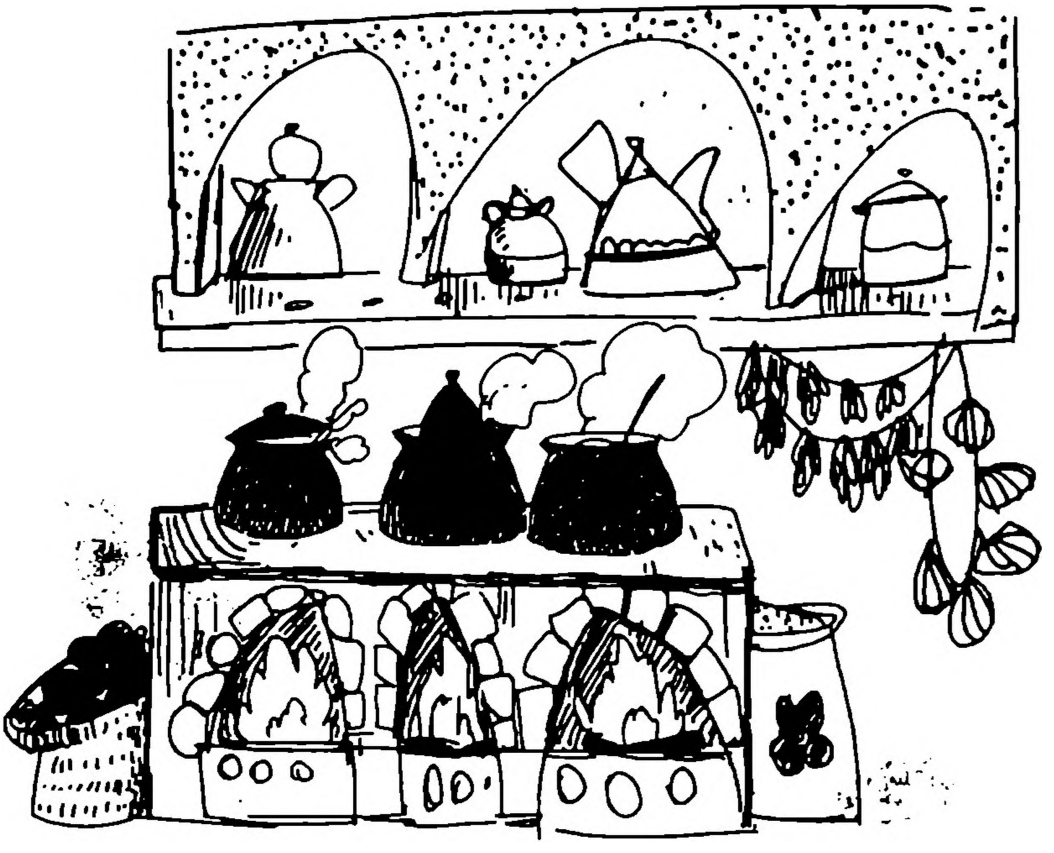
"Ey ahali, duyduk duymadık demeyiiiin," diye başlardı tellal gezmeye, haber verirdi herkese.

Fişek gibi koşturdum mutfağa doğru. Bolkepçe Ağa'yı bulmalıydım. Mutfakta yemek kokuları karşıladı beni. Ne zaman gelsem başım dönüyor şu mutfağın kokusundan, tok olsam da acıkıyorum... Bolkepçe Ağam yine koşturup duruyordu. Buraya her gün gelirim, onu daha hiç otururken görmedim. Sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar mutfakta yemek pişirir durur. Yemek pişirmezse baharatların tadına bakar, yemek listeleri hazırlar, yemek tarifleri yazar, saraydaki kapkacağı sayar.

Ona bir keresinde, "Her gün her gün ne uğraşırsın be ağam? Hadi Padişah'a güzel yemek hazırla tamam da ötekilere dünden kalan yemeği ısıtıp veriver. Bıkmaz mısın her gün yemek pişirmekten?" dedim.

"Ben kınalı serçeyim. İşimi iyi yaparım. Sen de kınalı serçe olunca o zaman konuşuruz," dedi bana. Kınalı serçe ne demek bilmiyorum, kimse anlatmıyor ki! Nasıl olunacak anlatın da olayım, olayım da anlayayım!

Her neyse; mutfakta aşçılar, kasaplar, simitçiler, fırıncılar, buzcular, sucular, yoğurtçular, helvacılar,

tatlıcılar, şerbetçiler, ohooo bir sürü insan var. Bunların hepsi sabahtan akşama çalışır, saray halkını doyururlar. Mutfağın bacalarının dumanı hiç durmaz, hep tüter. Öyle güzeldir ki saray mutfağı. Bence sarayın en güzel yeri olabilir. Ben padişah olsam odamda oturmam, tahtımı mutfağa taşıtır, mutfakta otururum. Çeşit çeşit tatlılar, çörekler pişirtir, hepsini afiyetle yerim.

Fatih Sultan Mehmed Han deniz mahsullerini çok severmiş. Hele hele karides, kurutulmuş balık, yılanbalığı, midye yemeye bayılırmış Sultan. Burada hep anlatırlar; Padişah çok deniz mahsulü yediği için gut hastalığından ölmüş. Ben balığı pek sevmem. Amaaaa helvayı çok severim. Her gün helva kavursalar her gün yerim. Her geldiğimde de "Helva yok mu ağam?" diye soranım.

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Osmanlı sarayının mutfağı her yüzyılda Osmanlı zarafetinin ve zenginliğinin ifadesi olmuştur. Topkapı Sarayı gibi içinde neredeyse bir ilçe nüfusu kadar insanın yaşadığı müessesenin gıda ihtiyaçları buradan karşılanırdı. Topkapı Sarayı'nda günde ortalama beş bin kişilik yemek yapılırdı. Ulûfe dağıtımında ve cülus merasimlerinde bu sayı on beş bini bulurdu. Pişirilen yemekler sadece saray halkına verilmez; dışarıdan Divan-ı Hümayun'a dilekçe vermeye gelenlere, davacılara veya şahitlere de din, dil farkına bakılmaksızın yemek ikram edilirdi."

Bir keresinde buraya geldiğimde, "Seni büyüyünce yanıma helvacı alacağım," dedi Bolkepçe Ağa.

Ben de, "Ben helvacı olmam, ben paşa olacağım," dedim. O günden beri bana Helvacı Paşa diyor.

"Helvacı Paşa diye paşa ismi mi olur, kabul etmem," dedim.

"A aaa, Osmanlı paşalarının lakapları pek meşhurdur. Boynueğri Mehmet Paşa'yı, Tiryaki Hasan Paşa'yı, Semiz Ali Paşa'yı, Yirmi Sekiz Mehmed Çelebi'yi duymadın mı? Sen de onlar gibi olursun, sana da Helvacı Paşa deriz, olur biter," dedi gülerek.

Helvacı Paşa olmak istemem ama Yirmi Sekiz Mehmed Çelebi gibi olmayı isterim vallahi. O,

bizim ilk elçimiz. Padişah onu Paris'e göndermiş. O da gidip gördüklerini, orada başından geçenleri yazmış, kitap olarak Padişah'a sunmuş. Ne güzel iş. O kitaptan bazı bölümleri hocamız bize okumuştu da kendimi Paris'e gitmiş gibi hissetmiştim. Keşke ben de elçi olsam; hem gezerim hem gördüklerimi yazarım hem de her gittiğim yerde yemek, şerbet, helva, tatlı yerim, ohhhh.

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Enderun'daki öğrenciler, talim ve terbiye görürken arkadaşları ve amirleri tarafından takılan takma adları (lakapları) hayatları boyunca üzerlerinden atamazlardı."

Sonunda Bolkepçe Ağa peşinden koştururken beni fark etti.

"Ooooo, Helvacı Paşa gelmiş, hoş geldin paşam, sefalar getirdin."

"Hoş buldum ağam. Sana bir soru sorayım mı?"

"Aman bir sen eksiktin! Sabahtan beri herkes peşimde. Ağam kavun dolmasına fıstık koyayım mı? Ağam revaninin şerbeti olmuş mu? Ağam keşkülün kıvamı iyi mi? Ağam bu soğanları mı doğrayayım şu soğanları mı? Vallahi başım döndü, sor hadi, ne soracaksan sen de sor Helvacı Paşa Hazretleri."

"Ağam, bu saray yıkılırsa..."

"Şşştt! Neler diyorsun sen? Koca saray yıkılır mı? Kimin gücü yeter buna! Kaç kere kazan kaldırdı burada yeniçeriler biliyor musun sen, kaç kere ayaklandılar? Bak, devletimize hiçbir şey olmadı. Kimin haddineymiş kazan kaldırmak? Vallahi kepçemle kovalarım onları," dedi; başladı kepçe sallamaya, bir kepçe de benim kafama geçirdi.

Ya ben, "Yeniçeriler gelecek, kazan kaldıracak," mı dedim sanki?

Ben hiç yeniçeri görmedim. Ama resimlerini çok gördüm, hikâyelerini çok dinledim tabii. Yeniçeriler eskiden padişahın en yakın askerleriymiş. Bazen yeniçeriler ocak kazanlarını meydana çıkararak kazan kaldırırlarmış. Kazan káldırmak, padişaha karşı gelmek demekmiş.

Bolkepçe Ağa bağıra çağıra geçti bir odadan öbürüne.

"İkramlar hazır mıııı? Şerbetler kaynadı mıııı? Helva kavruldu muuu? Osmanlı'nın misafirperverliğini gösterin bakalım elçiyeeeee. Dünyanın hiçbir yerinde yemediğini Osmanlı'nın sarayında yesin! Sen de buraya gel Helvacı Paşa, aç ağzını bakayım, soğan kebabı güzel olmuş mu, tat da bileyim!"

"Çeşnicibaşı tattı mı? İlk o yesin, ben sonra yiyeyim."

"Çeşnicibaşı padişahın yemeğini tadar, seninkini de tadacak hâli yok ya! Aç ağzını dedim sana," dedi; kollarımı gıdıklayıp açtırdı ağzımı, tıkadı boğazıma soğan kebabını...

"Of of of of, bo nö gözel yömek böylö ağom mmmmmhmmmm!"

"Şehzade gelse bir kaşık vermem, kıymetimi bil Helvacı Paşa!"

"Hııımı bön şöhzodyu onuttummm, dörsö göç koldum oğaaaa," dedim, soğan kebabını yutmaya çalışırken.

Sabahtan beri saray derdine düşmüş, asıl işimi unutmuştum. Derse geç kalmıştım, derse! Eyvahlar olsun! Lala çok kızacaktı şimdi, ama bu kez hak etmiştim, istediği kadar kızabilirdi.

ŞAMAROĞLANI

Şehzadegân Mektebi'ne vardığımda ders çoktan başlamıştı. Şehzade, lalanın söylediklerini önündeki deftere geçiriyordu. Ellerimi önümde bağlayıp gözlerimi yerden kaldırmadan yerime yürüdüm, usulca oturdum.

Lala çatık kaşlarının altından gözlerini bana dikti.

"Hanginiz Şehzade belli değil, Şehzade derste, şamaroğlanı gezmede! Gelmeseydin derse bre edepsiz," diye bağırdı.

"Efendim, affet, yetişemedim."

"Yetiştireceğim ben seni! Zaten işim sizi yetiştirmek ama daha derse bile gelmiyorsun. İşte şimdi sana şamarı yapıştırmak lazım ya, sen merhametime dua et. Otur aç defterini, kaldığımız yerden devam et."

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Şehzadegân Mektebi: Saray geleneğine göre dört yaşına gelen şehzade (padişahın oğulları) ve sultanların (padişahın kızları) eğitimi başlardı. Hanedanın bu yeni üyeleri lalalarının refakatinde buraya gelirlerdi. Osmanlı'da şehzadelerin eğitim öğretiminden görevli kimselere ve şehzadelerin özel eğitmenlerine lala denirdi."

Şehzade'yle göz göze geldim, gülümsedim, göz kırptık birbirimize.

"Neredeydin?" dedi sessizce.

"Sorma," dedim, "büyük olay var, anlatacağım ben sana."

O sırada kafama lalanın uzun sopası değdi.

"Bak daha konuşuyor! Yahu sen sopaya düz gidiyorsun çocuk! Dövmeyeceğim dedikçe döv beni diye üstüme geliyorsun!" diye bağırdı lala.

Tamam, lalam haklı, derste konuşmamam lazım ama soruyu soran da Şehzade yani. Ona da cevap vermek zorundayım. Lalamın sözünü dinlemek zorunda olduğum kadar Şehzade'nin de sorularını cevaplamak zorundayım. Ne yapayım ben? Hep böyle arada kalıyorum.

Başımı önüme eğdim, ders boyunca sesimi çıkarmadım. Hakkı var. Bugüne kadar hiç dövmedi lalam beni, bir tokadını yemedim, kulağımı bile çekmedi. Sadece arada uzun sopasıyla kafama usulca vurur. Ben de aslında bunu yapmak istemediğini ama ikimizin de vazifesi gereği bunu yapmak zorunda olduğunu bilirim. Lala aslında Şehzade'nin lalası. Ama benim velinimetim. Her şeyimi ona borçluyum. Ne derse yaparım. Onun da sağ olsun istekleri hiç bitmez!

Velinimet:
İyilikte bulunan kimse

Buradaki dersler bitince beni Enderun Mektebi'ne de çağırır. Koştur koştur bir de oraya giderim, oradaki talimleri de takip ederim. Yetmez, akşam odaya gidince de çalıştırır.

Gün boyu o kadar çok koşturuyorum ki gece olduğunda ihtiyarlar gibi belim, sırtım, bacaklarım ağrıyor. Yatakta inleyip duruyorum. Benim yatağım lalamın yatağının hemen yanında, doğduğumdan beri aynı odada kalıyoruz. İniltilerimi duyuyor, bir de, "Sızlanıp durma bre oğlan," diye söyleniyor bana. "Yorma beni de sızlanmayayım," diyemiyorum tabii.

Yalnız geçen gece dayanamadım, uyuklarken sordum.

"Lala?"

"Hıı?"

"Uyudun muydu?"

"Uyuduydum ama uyandırdın, hııu, söyle?"

"Sen beni niye iki mektebe birden yollarsın? Şehzade bile bir mektebe gidiyor, beni neden iki mektepte okutursun?"

"Onun babası padişah, senin baban padişah mı? Elbet okuyacaksın!"

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Sarayın iç kısmı, yani padişahın ikametgâhı sayılan Harem ve Enderun, tarihi yönlendiren bölümlerdir. Enderun, devşirme çocukların devlet idaresi ve ordu komutası için yetiştirildiği bölümdür. Burada hem teorik dersler alırlar hem de saray hizmetlerinde bulunurlardı. Hizmet eden, hizmet ettirmeyi bilir. On beş-on altı yaşında saraya giren, ihtimal üzere yirmi beş-otuz yaşlarında general rütbesiyle çıkardı. Enderun dediğimiz bu avluda ve koğuşlarda sert bir disiplin vardı."

"Benim babam bile yok be lala."

"E tamam işte, o zaman daha çok okuyacaksın. İstersen seni Enderun'a yatılı yazdıraym, burada benimle kalacağına var git Enderun'da yatılı oku."

"Yok yok istemem, akşam bari rahat olayım."

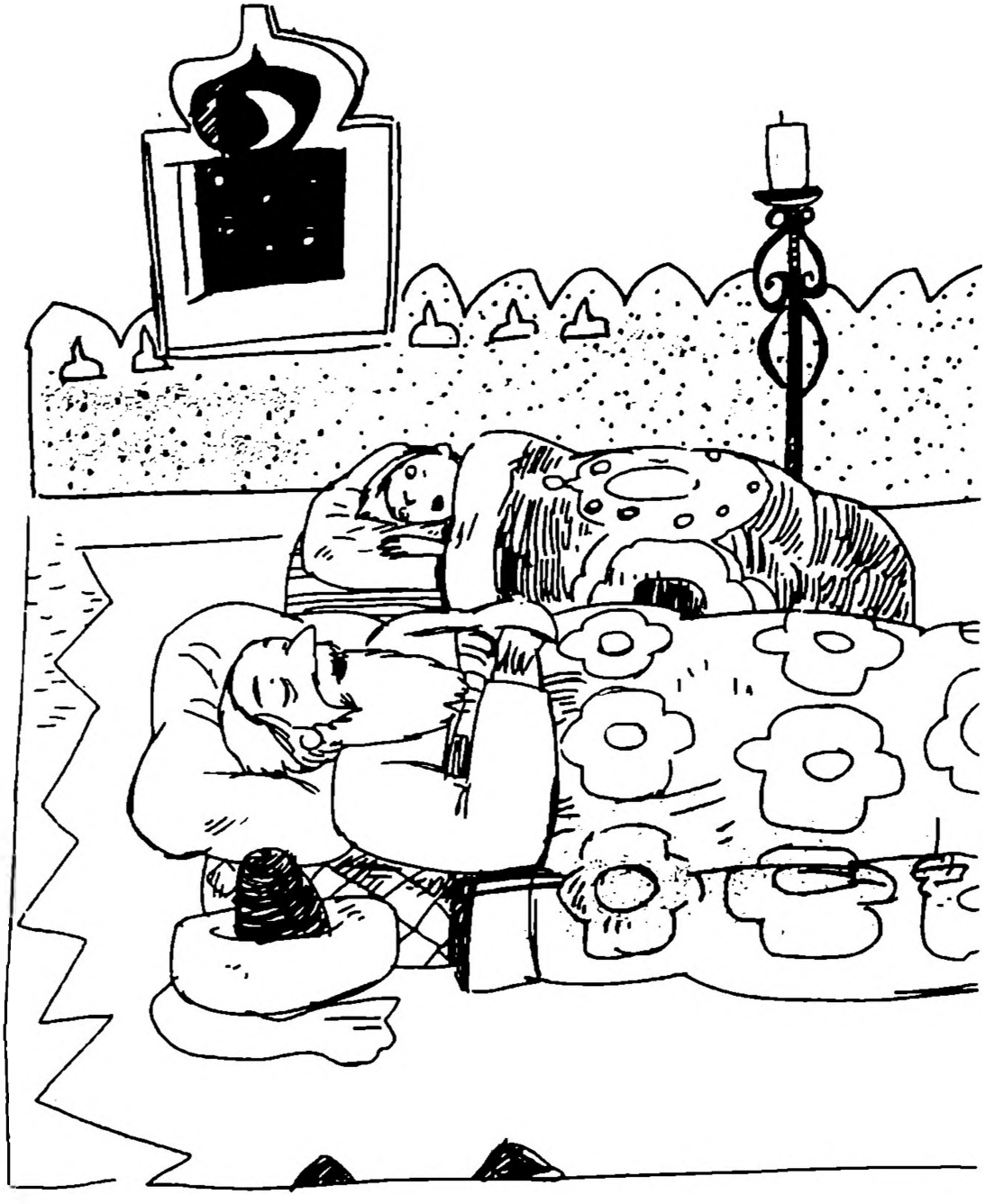
"Ben de sen ömrün boyunca rahat edesin diye seni zorlarım zaten oğul. Hadi uyu, dersten şikâyet edilmez. Bak Şehzade'nin yanında vurmuyorum, burada canına okurum, dön arkana uyu hadi."

"Hiç de bi' kere, burada da vurmazsın," dedim gülerek.

Birkaç dakika sessiz yattı lala. Sonra sayıklar gibi söylendi.

"Vurmam, hem öksüzsün hem yetim, sana vurulur mu?" dedi. Uyudu sonra. Ben de uyudum...

Benim babam lalanın çok yakın arkadaşıymış. Babam ben doğmadan sefere gitmiş, orada ölmüş. Gitmeden önce annemi lalama emanet etmiş, annem de beni dünyaya getirirken ölmüş. Beni de bir kundağa sarıp

lalama vermişler. O da ne yapsın, beni odasına almış. Büyütmüş. Lalam hiç evlenmemiş; kendi ailesi, çocuğu yok. Beni çocuğu gibi sever. Ben de onu anam babam gibi bilirim. Ben küçükken beni bırakıp bırakıp gitmesi gerekiyordu. Sonuçta o şehzadelerin hocası, benimle mi uğraşacak? Beni her gün başka birine emanet ediyordu. O yüzden ben bir gün berberbaşının dizinin dibinde, bir gün yemişçilerin yanı başında, bir gün kahvecibaşının omuzlarında, öbür gün sazendelerin yanında dolana dolana büyüdüm. Şimdi anladınız mı herkesi neden bu kadar iyi tanıdığımı? "Elimizde büyüdün," diyorlar bana. Kendi çocukları gibi seviyorlar, biliyorum. Ben de onları çok seviyorum.

Sazende: Saz çalan kişi

Sarayın girmediğim odası, dolaşmadığım koğuşu, uyuklamadığım yeri çok azdır. Padişah'ın bile girmediği yerlerde gezindim. Padişah çamaşırhaneye,

kilere, yemişhaneye neden girsin? Neredeyse herkesi tanırım, bir tek Miftah Ağası'nı hiç görmedim. O hep Padişah'ın yanındaymış. Onu çok merak ediyorum.

Yemişhane: Meyve ambarı

Lalama hep, "Beni onunla tanıştırsana," diyorum.

"Merak edecek dünya kadar şey var, Miftah Ağası mı kaldı?" diyor. "Otur da kitap oku; geçmiş padişahlarımızı, şairlerimizi, tarihçilerimizi tanı," diyor.

Miftah: Anahtar

Yaşayan insanlarla tanışmak varken ölmüşleri tanıyıp durmak neden, hiç anlamıyorum.

Biraz büyüyüp de mektep yaşıma gelince beni yanına aldı lala. "Artık her derse benimle geleceksin," dedi. İyi de lala, Şehzade'nin hocasıydı, bana nasıl ders verecekti ki? Ben şehzade değilim sonuçta!

Lala ona da bir çare buldu, beni saraya şamaroğlanı yazdırdı. Böylece hem Şehzade'nin en yakın arkadaşı hem de lalamın öğrencisi oldum.

Şamaroğlanı ne mi demek? Anlatayım. Saraydakilerin padişaha ve şehzadelere dokunması yasaktır. O yüzden padişaha saygısını göstermek isteyenler onun elini değil, kaftanının eteğini öperler. Terziler bile padişaha kıyafet dikecekleri zaman ölçüyü ona dokunmadan alırlar. Şehzadeler de büyüyünce padişah olacaklarından onlara da kimse dokunamaz, kızamaz; onların hatalarını yüzüne vuramaz. Kural budur. Sarayın böyle garip garip kuralları vardır. Zamanla alışırsınız.

Osmanlı sarayında, şehzadelerin çok iyi eğitim alması gerekir. Bu yüzden lalalar onları iyi ve sert bir eğitime alırlar. Çok sıkı çalıştırırlar. Lalanın kızması, Şehzade'yi uyarması, hatasını söylemesi gerektiğinde ne yapacak peki? Ta ta ta taaam, işte ben bunun için buradayım! Benim hiç suçum olmadığı hâlde lala, Şehzade'nin yerine bana kızar. Böylece Şehzade'nin akıllanmasını bekler. Benim yaptığım bu işe şamaroğlanlığı deniyor. Şehzade olmadığım hâlde Şehzadegân Mektebi'ne gitmem işte bundan.

Başka lalalar, başka şamaroğlanlarına şamarı, tokadı, tekmeyi basıyormuş sinirlenince. Benim lalam yapmaz. Sadece sopayla kafama usulca dokunur, o kadar. Ama sözlü kızdığı çok olur. Gerçi Şehzade'den çok bana kızıyor, hak ediyorum ama olsun.

İşte böyleeee. Sabahtan akşama kadar lalamın peşinde, bir o mektep bir bu mektep gezerim ben.

Enderun Mektebi'nde iki yüz, üç yüz kişi var. Onlar yatılı kalıyorlar. Dersleri çok ağır. Arapça, Türkçe, Farsça, güzel yazı, geometri, matematik, coğrafya, astronomi, felsefe... Bir sürü ders alıyorlar. Ama talim vakitleri çok güzel. Güreş, binicilik, mızrak talimi, ok atma talimi yapıyorlar. İşte bu zamanlar çok eğlenceli.

Ben asıl derslerimi Şehzadegân Mektebi'nde alıyorum. Derslerden sonra da Enderun Mektebi'ne talimlere gidiyorum. En çok ok atma talimlerini seviyorum. Lalam, ileride iyi bir kemankeş olmamı istiyor. Olurum da lalamın sarayın yıkılacağından haberi yok tabii; saray yıkılırsa kemankeş olmamın da anlamı kalmaz. Nereye ok atacağım; dağlara, taşlara mı?

Kemankeş: Okçu

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Enderun'da Türkçe kitabet (yazışma), Arapça, Farsça gibi dillerin öğretilmesinin yanı sıra güreş gibi sporlar ve kemankeşlik; kılıç, tüfek, gülle, mızrak, cirit gibi savaş gereçlerinin kullanımıyla ilgili askerî eğitimler de verilirdi. Burada bazı yabancı dillerin bile öğretildiği olurdu. Bunlar dışında deri üzerine şekiller işlemek, ok yapmak, sadak süslemek, eyer takımları yapmak gibi şahsi kabiliyetleri ön plana çıkaran eğitimler de verilirdi. En ilginç eğitimlerden biri de doğan, şahin gibi yırtıcı kuşları, köpek ve tazıları eğitmekti."

Hasbahçe: *Saray bahçesi*

O gün dersten sonra Şehzade'yle hasbahçede dolaştık. Burada envai çeşit ağaç, çiçek, bitki, süs havuzu vardır; cennet gibi bir yerdir hasbahçe. Ben burada gezmeyi çok severim. Burada gezerken kendimi padişah gibi hissederim. Eh, padişahlar hep savaşacak, fetih yapacak, ülke yönetecek değil ya; işte onlar da benim gibi bu hasbahçede dolanırlar, dinlenirler. Dinlensin, koskoca hasbahçe, ona da yer var bana da.

Ben de kollarımı arkamda bağladım, kendi kendime padişah gibi dolanıyordum. Şehzade bahçedeki gülleri kokluyordu.

"Kokla, kokla," dedim. "Saray yıkılınca ne gül kalacak geriye ne sümbül!"

Durdu, şaşırdı.

"Saray neden yıkılsın ki?" dedi.

"Ne bileyim ben saray neden yıkılsın! Öyle duydum. Çok korktum Şehzadem, saray yıkılıverirse hâlimiz nice olur?"

Şehzade düşündü, düşündü, düşündü...

"Hiçbir şey olmaz," dedi. "Padişahımız yeni saray yapar. Mimarbaşı Ağa'yı çağırır, 'Yeni bir saray yap,' der, o da yapar."

"O kadar kolay mı saray yapmak?"

"Mimarbaşı Ağa'ya kolay tabii. Öyle bir kubbeli, kemerli, işlemeli saray yaparlar ki bize, bütün dünya onu konuşur. Padişahımız isterse Çinili Köşk'ün büyüğünü yaptırır, baştan sona çiniden çinili saray olur. İsterse tamamını altından yaptırır, altın saray olur. Padişahımız isterse tamamı hat yazılı saray yaptırır, adı da yazılı saray olur."

"Yazılı saray mı?"

"Tabii. Çağırır saray hattatlarını, nakkaşlarını, İstanbul'un, Osmanlı'nın en meşhurlarını; bütün duvarları, kapıları, kapı kulplarını bile hatla yazarlar, olur sana yazılı saray. Ne düşünürsün bu kadar?"

Hattat: Güzel yazı sanatçısı

Nakkaş: Duvar ve tavanları süsleyen kişi

Saraydaki hatları, nakışları çok seviyordum.

Yazılı sarayı yapmak yıllar sürerdi. Saray nakkaşhanesinde kaç nakkaş kör olmuştu incecik resimleri yaparken. Baştan sona nakışlı saray yapmaya kalksalar kör olmadık nakkaş kalmazdı memlekette. Yıkılmasın sarayımız ya, yenisini yapmak zorunda kalmasınlar, kimse gözünden olmasın durduk yere.

"Hadi gel, bugün elçi kabulü vardı. Padişahımıza armağan olarak papağan getirmişler. Doğancıbaşı Ağa, 'Gelin de görün,' demişti. "Hadi onun yanına gidelim, yakından görelim yeni papağanı," dedi Şehzade. Peşi sıra yürüdüm. Şehzade bir şey isteyince, "Yok, sağ ol, ben gelmeyeyim," diyemiyorsun işte, mecburen düşüyorsun peşine.

Yabancı memleketlerin elçileri gelirken Padişahımıza çeşitli hediyeler getirirler. Padişahımız da başka ülkelerin hükümdarlarına hediyeler gönderir. Lala diyor ki, hediyeyi kabul etmeyip geri göndermek savaş ilanı demekmiş. Bu hediyelerin çoğu hazineye gelir ama bu

beni ilgilendirmiyor. Altından, gümüşten hediyeleri hazine koğuşundakiler düşünsün. Beni ilgilendiren, başka ülkelerden gelen hediye hayvanlar. Sarayın bahçesinde böyle o kadar çok hayvan var ki... Bazıları hediye gelmiş, bazılarını Hünkârımız getirtmiş. Geyikler, devekuşları, aslanlar, kaplanlar, parslar, filler, türlü çeşit kuşlar... Padişah'ın av kuşları çok güzel, onlara Doğancıbaşı Ağa bakıyor, her birinin boynunda da değerli taşlar asılı. O kadar güzeller ki büyüyünce vezir ya da paşa olamazsam hiç değilse doğancıbaşı olmak isterim.

Yeni gelen papağanı görmek için Doğancıbaşı Ağa'nın koğuşuna gittik. Şehzade'nin geldiğini söyleyince, "Odama alın, orada beklesinler beni," demiş. Doğancıbaşı'nın odasına ilk defa giriyordum, odayı görünce şaşırdım kaldım. Oda o kadar gösterişliydi ki sağa sola bakınmaktan başım döndü. Yerlere mermer döşemişler, tavanları çiçek resimleriyle doldurmuşlar. Kuşları salsan gider çiçekleri gagalar, o kadar canlı gibi çiçekler. Duvarlar altın yaldızlı. Yerlerde güzelim ipek halılar... Kadife şiltelerin üstünde altın sırma işlemeler... Sanırsın padişahın has odası. Ben has odaya hiç girmedim ama doğancıbaşının odası böyleyse Padişahımızın odasını düşünemedim bile. "İsterse altın saray yaptırır," derken haklıymış Şehzade.

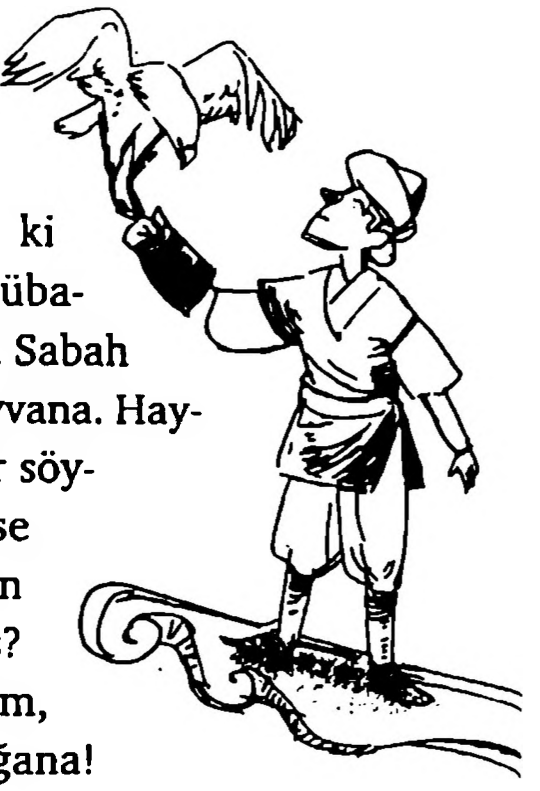
Şilte: içi yünle, pamukla doldurulmuş döşek

Çok geçmeden kolunda bir papağanla geldi Doğancıbaşı Ağa.

"Bakın hele şunun güzelliğine, tatlı diline, şenliğine, şetaretine!" dedi, içeriye girerken gülerek.

Şetaret: Neşe

Papağan kanatlanıp odanın içinde uçtu, sonra tekrar Doğancıbaşı'nın koluna kondu.

"Öyle bir yetiştirmişler ki Şehzadem, kuş değil, insan mübarek. Daha Hünkârımız görmedi. Sabah beri hayran hayran bakarım hayvana. Hayvan demeye bin şahit ister. Şiir söylüyor yahu! Sadece şiir söylese gene iyi, şarkı söylüyor! Tutinin şarkı söylediği nerede görülmüş? Çalın sazendeler. Göster oğlum, göster hünerlerini," dedi papağana!

Tuti: Dudu kuşu, papağan

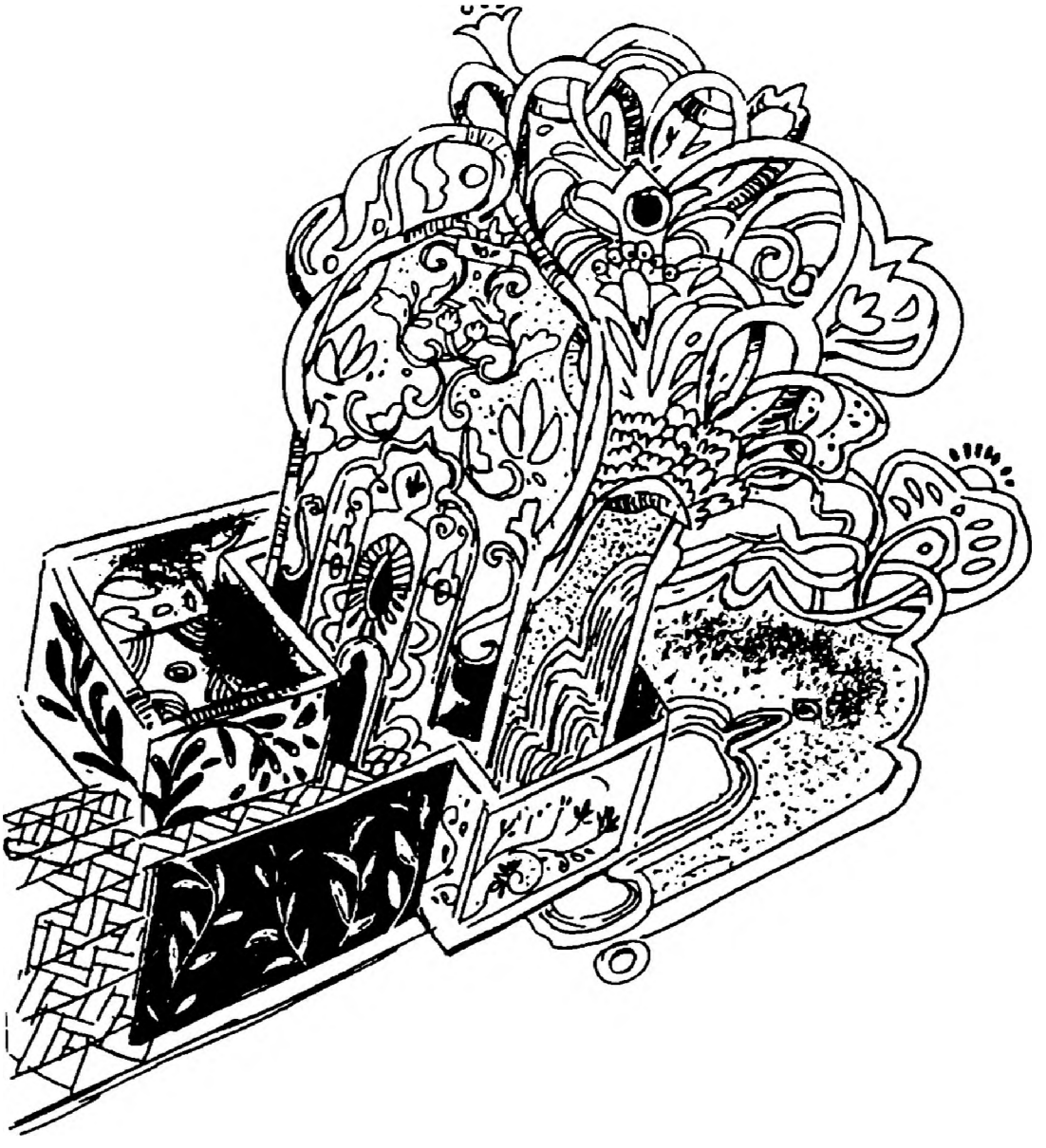
Papağan önce ünlü şair Nef'i'den bir şiir okudu.

Tûtî-i mu'cize-gûyem ne desem lâf değil,
Çarh ile söyleşemem âyînesi sâf değil![4]

Papağanın sesi insan sesi gibiydi, şaşıp kaldık. Arkasından sazendeler saz çalmaya başladılar. Papağan aynı şiiri şarkı olarak söyledi. Şaşkınlıktan dilimizi yutacaktık.

Bir de ardından, "Yoruldum artık ağa, koy beni altın kafesime, Hünkâr'ı göremedim, yazık değil mi nefesime?" demez mi! Kahkahalarla güldürdü bizi.

[4] Mucize gibi sözler söyleyen bir papağanım, ne söylesem boş laf değil. Felekle söyleşemem, aynası, kalbi temiz değil.

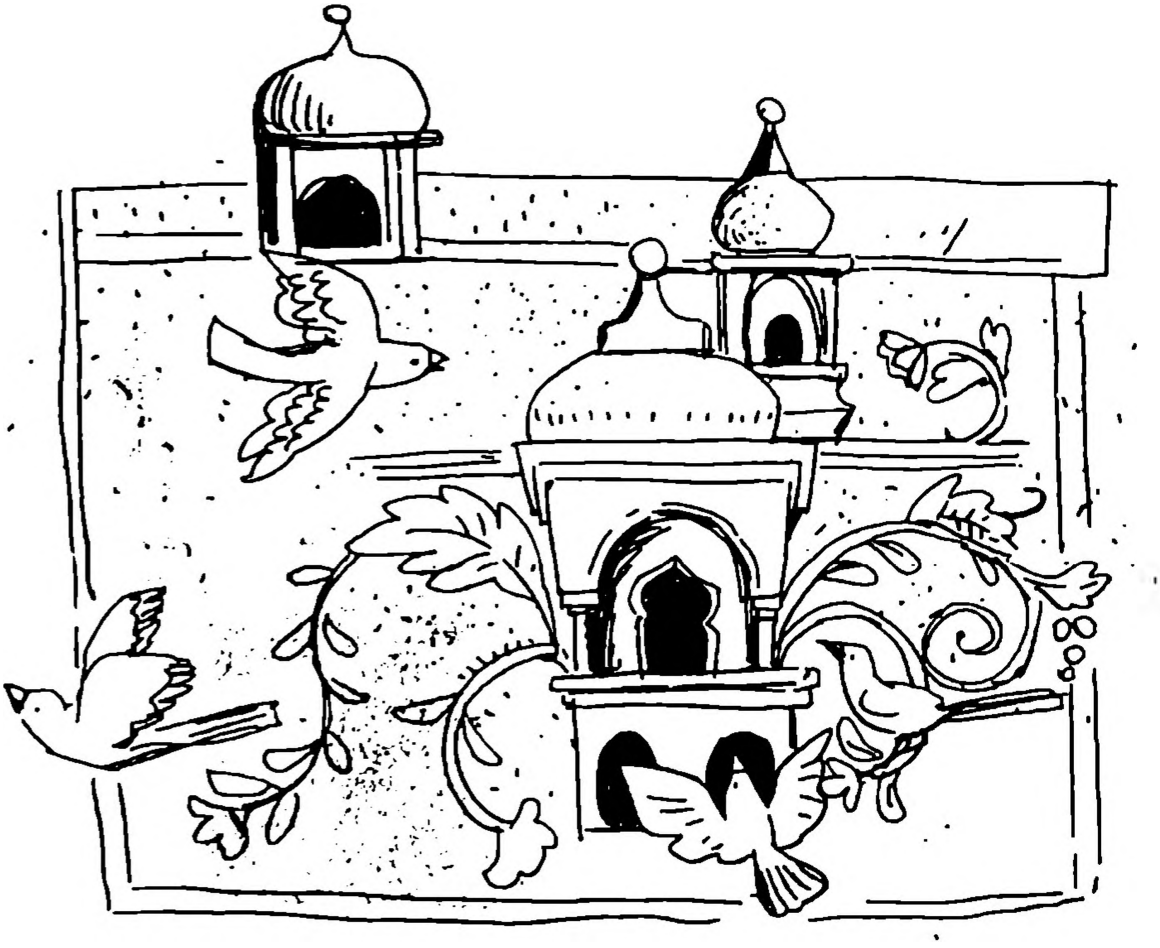
İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Osmanlı Sarayı şiir ve musiki ortamıydı. Musikişinaslar ve şairler hep ödüllendirilirdi. Padişahlar arasında şiir yazanlar, şair olanlar da vardı. Avni mahlasıyla şiir yazan Fatih Sultan Mehmed, Adli mahlasıyla şiir yazan II. Bayezid, Muhibbi mahlasıyla şiir yazan Kanuni Sultan Süleyman, Osmanlı'nın şair padişahlarından bazılarıdır."

Doğancıbaşı Ağa, papağana, "Sadece papağan değil, soytarı da, güldürdü bizi," dedi.

Doğancıbaşı Ağa'nın keyfi yerindeydi. Usulca yanına sokulup, "Ağam, kınalı serçeler de senin kafeslerinde mi bulunur? Bana gösteriversene, çok merak ediyorum. Hiç görmedim, çok duydum ama görmedim," dedim.

Güldü bana. "Kınalı serçe benim kafeslerimde bulunmaz. Sen de inşallah kınalı serçe olduğunda onların kafeste durmayacağını anlarsın," dedi.

Sinir oluyordum sarayın insanlarının böyle bilmece gibi konuşmalarına...

Gün akşam olmuştu. Doğancıbaşı Ağa'nın odasından çıktıktan sonra avluda tek başıma kaldım. Koca sarayın heybetine bir kere daha baktım. İnsanlar işlerini yetiştirmek için oradan oraya koşturup duruyordu. Etekleri zil çalıyordu herkesin...

Saray yıkılırsa... Kimsenin umurunda değildi ki bu. Sabahtan beri kaç kişiye söyledim, kimse oralı olmadı. Yıkılsa şu kuşlara ne olurdu? Hepsi kanatlanıp uçar giderdi. İstanbul'un türlü çeşit yerinde kuş evleri vardı, kuş evlerine sığınırlardı. Hiç olmadı, bir ağaç dalı bulur, bir yuva kondururlardı kendilerine. Ben nereye gidecektim peki? Yuvasız bir kuş gibi kalıverecektim İstanbul'da. Bunlar bana daha, "Kınalı serçe ol," diyorlardı; kınalı serçeliği geçtim, başımı sokacak bir yuvam bile kalmayacaktı belki...

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Türk kültüründe ve mimarisinde kuşları güneşten, yağmurdan ve fırtınadan korumak için yapılan kuş evleri hayvanseverliğin zarif birer örneğidir."

Sarayda bir şeyler öğrenmeden bir günümüz geçmez. İlla çalışacaksın, illa okuyacaksın, illa soru soracaksın, illa yeni bir şey öğreneceksin. Ben de "Saray yıkılacakmış, haberiniz var mı?" diye kapı kapı dolaşıyordum, soruyordum ama kimsenin umurunda değildi! Maşallah herkes kendi derdinde. Saray yıkılırsa görürüm ben onları...

Bu işin aslını astarını lalama soracaktım o akşam. Lalam odasına gelince de kitap okur, ders çalışır. Koskoca lala olmuş, hâlâ ders çalışıyor, olacak şey değil. "Lala olmuşsun zaten, daha ne olacaksın, neden durmadan çalışırsın?" diye sorduğumda, "Ben kınalı serçeyim. Çalışacağım tabii. Sen de kınalı serçe ol, o zaman konuşuruz," diyor. Nasıl kınalı serçe olunduğunu öğrensem gidip hemen oluvereceğim. Anlatsınlar da öğreneyim artık neymiş bu kınalı serçe!

Sadece kendisi çalışsa yine iyi, beni de çalıştırıyor. Lalam aynı zamanda şairdir, çok güzel

divan şiirleri yazar. Şiirlerinin en sonuna takma ismini koyar. Lalamınki çok komik: Kumrî. Kumru kuşlarını çok sevdiği için kendine böyle bir takma isim bulmuş. Tüm divan şairlerinin böyle mahlas dedikleri takma isimleri vardır. Lalam benim de şiir yazmamı istiyor. Ben de kendime takma isim arıyorum. Ama hâlâ kendime yakışan bir takma isim bulamadım. Bulamadığım için de daha hiç şiir yazmadım. Sadece okuyorum. Her akşam lalamla bu konuda kavga ediyoruz.

"Hadi bre çocuk, daha iki satır yazılmış şiirin yok. Denemiyorsun bile, okuya okuya hatim ettin şiirleri. İnsan iki satır da kendisi yazmaz mı?"

"Yazar, yazar tabii de lala, ben mahlasımı bulamadım. Mahlasımı bulduğum gün bak gör çorap söküğü gibi gelecek gerisi."

"İşin gücün lak lak, ortada bir iş yok!"

"Hahahah, laklakî olsun mu lala benim mahlasım? Bak çok güzel mahlas. Laklakî. Bence çok güzel."

"Otur kitabını oku, geveze!" dedi, ama güldü lalam.

Güldü ama yine de kızmayı ihmal etmedi.

"Ben sana basacağım köteği bir gün, yiyeceksin şamarı sonunda benden. O zaman olacak adın şamarî. Otur kitabını oku, delirtme beni Şair Laklakî Efendi!"

İşte böyle. Her akşam başka bahaneyle kavgamızı ediyoruz, sonra da ben oturup kitabımı okuyorum. Çoğu zaman okurken uyuyakalıyorum. Okumayı öğrenmek hiç iyi olmadı. Küçükken okuma bilmezdim, lalam bana masal anlatırdı. *Kelile ve Dimne*'yi, *Ali Baba ve Kırk Haramileri*, *Sinbad*'ı dinlemeyi çok severdim. Sonra okumayı öğrendim. Ne zaman masal lafı etsem, "Aç da kendin oku, boşuna mı okuma yazma öğrettik sana!" diyor. O akşam ister "kitap oku" desin, ister "şiir yaz" ya da "yazı yaz" desin; onu dinlemeyecek, karşısına geçip konuşacaktım lalamın. Saray yıkılırsa ne yapacağız, nereye gideceğiz, bunları konuşmalıydık. Başımızın çaresine bakmamız gerekiyordu. Belki lalam bir akıl verirdi, sarayı yıkılmaktan kurtarırdık.

Odamıza girdiğimde lalamı yatağında yatarken buldum. Onu daha önce hiç bu saatte yatarken görmemiştim. O hep çalışırdı. Hep. Yanına yaklaştım. Alnı ter içindeydi. Yorganının altında tir tir titriyordu.

"Ah bre çocuk, hasta oldum ya ben. Sabah bir şeyciğim yoktu, öğlen ateşim çıkmaya başladı, ikindide ayakta duramaz oldum. Ay ay ay, her yanım sızlar, mumu söndür evlat. Sen de yat erkenden uyu. Gürültü etme. Hâlim perişan," diye inledi.

Lalamın üstünü açtım. Ateşliyken yorgan örtülmeyeceğini biliyordum. Sabah Peşkir Ağası'nın bana fırlattığı peşkiri belime sokmuştum. Lalamın abdest ibriğini alıp dışarı çıktım. Peşkiri iyice ıslattım. Sonra götürüp lalamın alnına koydum. Mumu üfleyip ben de yattım yatağıma.

Lalam sabaha kadar inledi. Ne o uyudu ne ben uyudum. Sabaha kadar düşündüm. Sarayın yıkılacağından korkuyordum da lalamın yıkılacağı hiç aklıma gelmemişti. Lalama bir şey olursa ne yapardım ben? Başka kimsem yoktu bu dünyada. Kim bakardı bana? Nasıl bakardım başımın çaresine? Başka lalalar beni yanlarına şamaroğlanı alırlar mıydı sanki? Alsalar da lalam gibi iyi yürekli miydi hepsi? Belki basarlardı şamarı. Üç güne kovarlardı beni belki de saraydan. Dışarıdaki hayatı bilmiyordum ki. Kime sığınırdım? Gider çalışırdım ama ne iş yapardım? Elimden bir iş gelmiyordu ki benim. Lalam haklıydı, işim gücüm laklaktı benim. *Yaa Şair Laklakî Efendi, lalan olmazsa kalırsın dımdızlak ortada,* dedim kendi kendime. Sarayın yıkılmasından korkuyordum. Asıl felaket dolu günler lalam öldüğünde başlıyordu benim için! Lalama bir şey olmasın diye dua ettim sabaha kadar.

Sabaha karşı ikimiz de sızmışız. Ezan sesiyle uyandım. Ayasofya'dan yükselen ses, odamızı doldurdu. Lalam her sabah ezandan önce uyanıp namaza giderdi ama bu kez kalkamadı.

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Bizans İmparatoru I. Justinianus tarafından yaptırılan Ayasofya, 1453 yılında İstanbul'un Osmanlılar tarafından fethiyle birlikte Fatih Sultan Mehmed tarafından camiye dönüştürülmüştür. Yüzyıllar boyunca benzeri yapılamamıştır; kentin en önemli camiidir; fethin sembolü olarak değerlendirilmiştir."

"Kalkamayacağım Laklakî, Allah affetsin, pek perişanım," dedi.

Sessizce yanı başına oturdum, elinden tuttum. Ezanı birlikte dinledik. Pencereden dışarı baktım. Sarayda koşturmaca başlamıştı bile. Sabah ezanıyla birlikte koşturmaya başlıyordu saray halkı. Ben de onlardan biriydim. Şu pencerenin önünden üç yaşındayken de geçmiştim, beş yaşındayken de. On yaşındayken de geçiyordum. İstiyordum ki yirmi yaşıma gelince de buradan geçeyim, elli yaşıma gelince de. Hep sarayda kalayım. Çınar ağacım gibi burada büyüyüp, yaşlanıp gideyim.

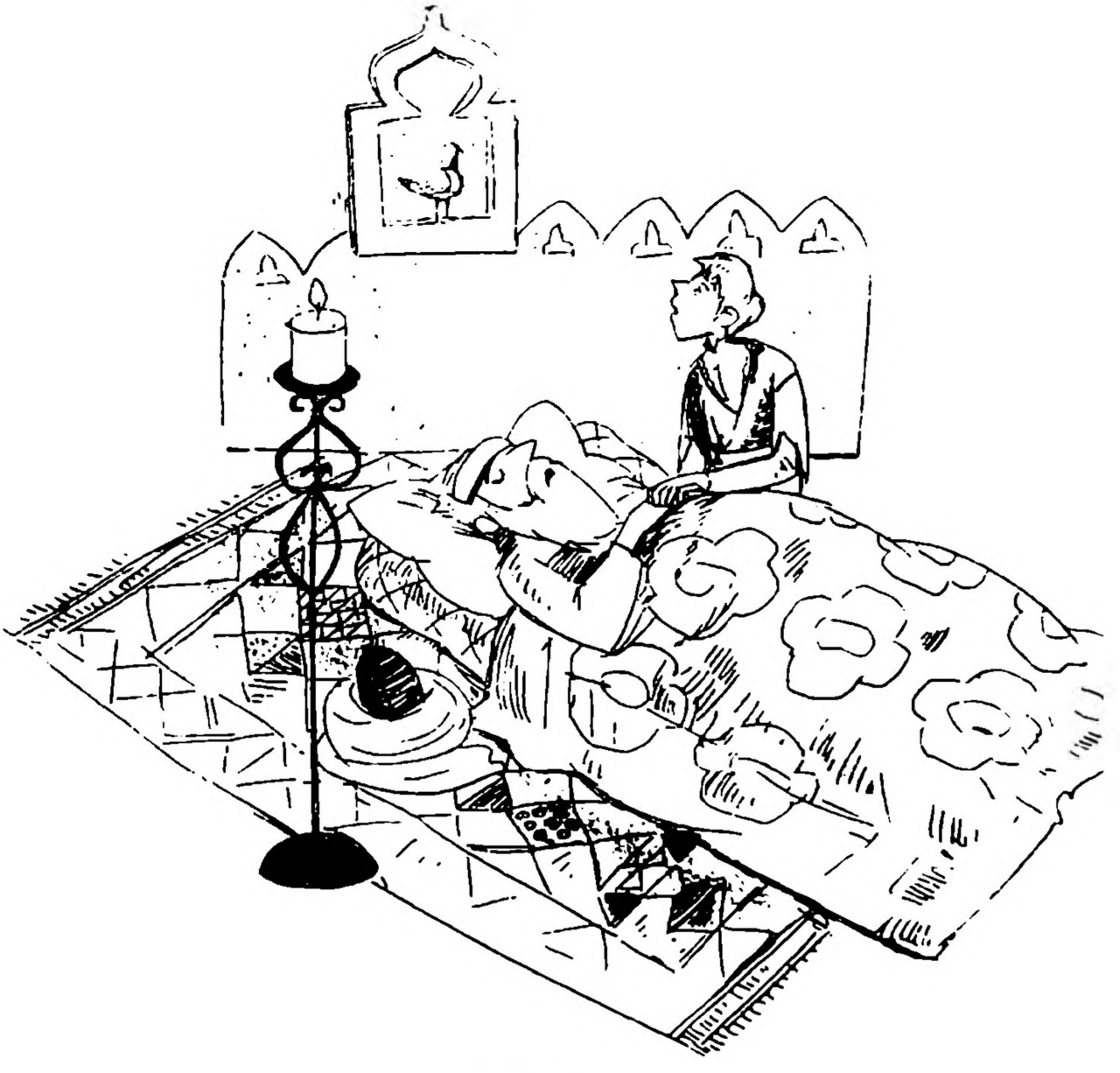
Pencereye bir kuş kondu. Gün doğumunda tüyleri kırmızımsı görünüyordu. Kınalı serçe dedikleri buydu belki... Uçup gitti sonra kuş.

Lalam ölürse ben de böyle uçup gidecektim saraydan. Lalam ölmesin, beni annem babam gibi bırakıp gitmesin diye dua ettim.

Günün ilk ışıkları odamızın penceresinden girdiğinde lalamın yanaklarında iki damla yaş gördüm. Ter mi, gözyaşı mı, birbirinden ayırt edemedim. Onu ilk kez böyle görüyordum. Ben de ağlamaya başladım.

"Ağlama bre oğul. Olur böyle, hastalık da sağlık da insan için."

"Sen neden ağlarsın o zaman lala?"

"Ben kendime mi ağlarım sanki? Bu saatten sonra iyi olsam ne, hasta olsam ne? Ben sana ağlarım. Az daha büyüsen, elin iş tutsa da öyle ölsem."

Hemen kalktım ayağa.

"Ne ölmesi yaaa! Hiçbir şey olmaz benim lalama. Ben şimdi gider, sana bir çorba yaptırırım Bolkepçe Ağa'ya. Bir de kuvvet macunu mu ne, ondan hazırlasın. Hiçbir şeyin kalmaz," dedim, mutfağa koştum.

Bolkepçe Ağa'yı bulana kadar akla karayı seçtim. Fodla fırınına gitmiş. Mis gibi ekmek kokusu karşıladı beni. Başka zaman olsa oturup sıcak ekmekle bir güzel karnımı doyurmadan fırından ayrılmazdım ama kendimi düşünecek zaman değildi.

Fodla: *Pideye benzer yassı bir ekmek türü*

"Ağam ağam, lalam çok hasta. Bana yemek gerek. Allah'ını seviyorsan lalama bir tas çorba ver."

"Hayrolsun bre Helvacı Paşa? Neyi var lalanın?"

"Ateşler içinde yanıyor. Titriyor. Sabaha kadar uyumadı."

"Koş mutfağa, perhizciyi bul, sana bir hasta çorbası bir de kuvvet macunu versin. Lalana da geçmiş olsun de. Aferin sana Helvacı Paşa, çok iyi bakarsın lalana! Al bakalım, benden de sana bir somun ekmek."

Perhiz: *Sağlığı düzeltmek için uygulanan beslenme düzeni*

Ekmeği düşünecek sıra değildi ama yine de aldım. *Lalam yesin, daha çabuk iyileşir*; diye düşündüm. Çorbasını içirdim, kuvvet macunundan yedirdim. Alnına hep ıslak peşkir koydum. Ha akşama, ha sabaha, ha bugüne, ha yarına iyileşir dedim ama iyi edemedim lalamı. Gün geçtikçe daha da hastalandı.

Ben de üç gün boyunca Bolkepçe Ağa'nın verdiği ekmekten başka hiçbir şey yemedim. Odamızdan dışarıya çıkmadım. Doğru dürüst uyumadım. Lalama belli etmeden ağladım, ağladım, ağladım.

Saray yıkılacaktı. Lalam ölecekti. Belliydi. Bana ne olacaktı? Lalama da soramıyorum. Sorsam, "Koyun can derdinde, kasap et derdinde," derdi. Düşünmekten gözüme uyku girmiyordu günlerdir.

Hastalığın üçüncü gecesi lalam artık dayanamadı.

"Koş Hekimbaşı'na, bir hekim göndersin, gelsin baksın bana, gidecek takatim yok," diye inledi.

Koşarak gittim. Bir keresinde ben de çok hasta olmuştum da beni hasta koğuşuna yatırmışlardı, iki gece orada uyumuştum. Her şeyi çok güzeldi de bir tek yemeklerini beğenmemiştim. Hastalara tatsız

tuzsuz perhiz yemekleri veriyorlar. Ben alışmışım Bolkepçe Ağamın çeşit çeşit baharatlı, soğanlı, çeşnili yemeklerine, burnum batar mı perhizcinin mutfağından çıkacak tatsız tuzsuz aşa, çorbaya?

Hekimi Kilerli Koğuşu'nun önünde buldum.

"Hekim Efendi, lalam çok hasta. Gelecek takati yok, odaya çağırdı seni."

"Ne oldu, neyi var?"

"Bilsem. Bu üçüncü gece. İyileşmedi. Ateşler içinde, titriyor. Yemeğini zor yiyor."

Hekim toparlandığı gibi düştü yola.

"Eyvahlar olsun. Bu kadar gün neden haber etmezsiniz? Üçüncü gece olmuş, yeni geliyor. Bugün kaçıncı hasta bu? Hepsinde aynı şikâyet. Vebadan korkar oldum. Ne yaparız salgın olursa, şu zamanda

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Hekimbaşı, Saray-ı Hümayun'un hususi tabibiydi. Padişahlarca hürmet edilen hekimbaşılar yanlarında başlala olduğu hâlde, padişah ve ailesinin ilaçlarını eczacıya tarif ettirerek yaptırır; hazırlanan macun, merhem veya şurup; şişe veya kâselere konularak ağızları mühürlenir; padişaha takdim edilirdi."

olacak iş mi? Allah, sen koru yarabbi. Sen uzak tut bizi hastalıklardan."

Bunları bana söylemiyordu hekim. Yolda giderken kendi kendine söyleniyordu. Ben arkasından yürüyordum. Veba diye bir marazdan bahsediyordu. Neydi ki bu? Kabız gibi, ishal gibi bir şey miydi acaba? Öyle olsa bu kadar korkmazdı hekim. Demek sıtma gibi bir şeydi veba. Bizim odanın önüne gelince eteğinden tutup sordum hekime.

"Ağam, çok mu kötü bir şey bu veba dediğin?"

"Haaa? Sen nereden duydun vebayı bre oğlan? Eyvahlar olsun, ahali konuşmaya başlamış bile."

"Yok ağam, ben senden duydum. Kendi kendine söylenip duruyordun ya."

"Sen beni mi dinlersin bre çocuk?"

"Dinlemedim aslında ama sen yüksek sesle söyleyince duymuş oldum ağam. Bir daha bağırsan da dinlemem. Sen söyleyiver bana, çok mu kötü bir şey bu veba?"

"Kötü olmaz mı bre çocuk? Ben hiç görmedim ama çok duydum. Binlerce insan ölmüş vebadan. Sarayın yarısı telef olmuş. Allah korusun, bir kişide veba olsun, fark etmeyelim, tedbir almayalım, maazallah saray yıkılır başımıza!"

İşte tam böyle demişti kapının arkasındaki ses. "Saray başımıza yıkılacak," demişti. Bak şimdi de hekim söylüyordu aynı şeyi. Demek gerçekten yıkılacaktı saray.

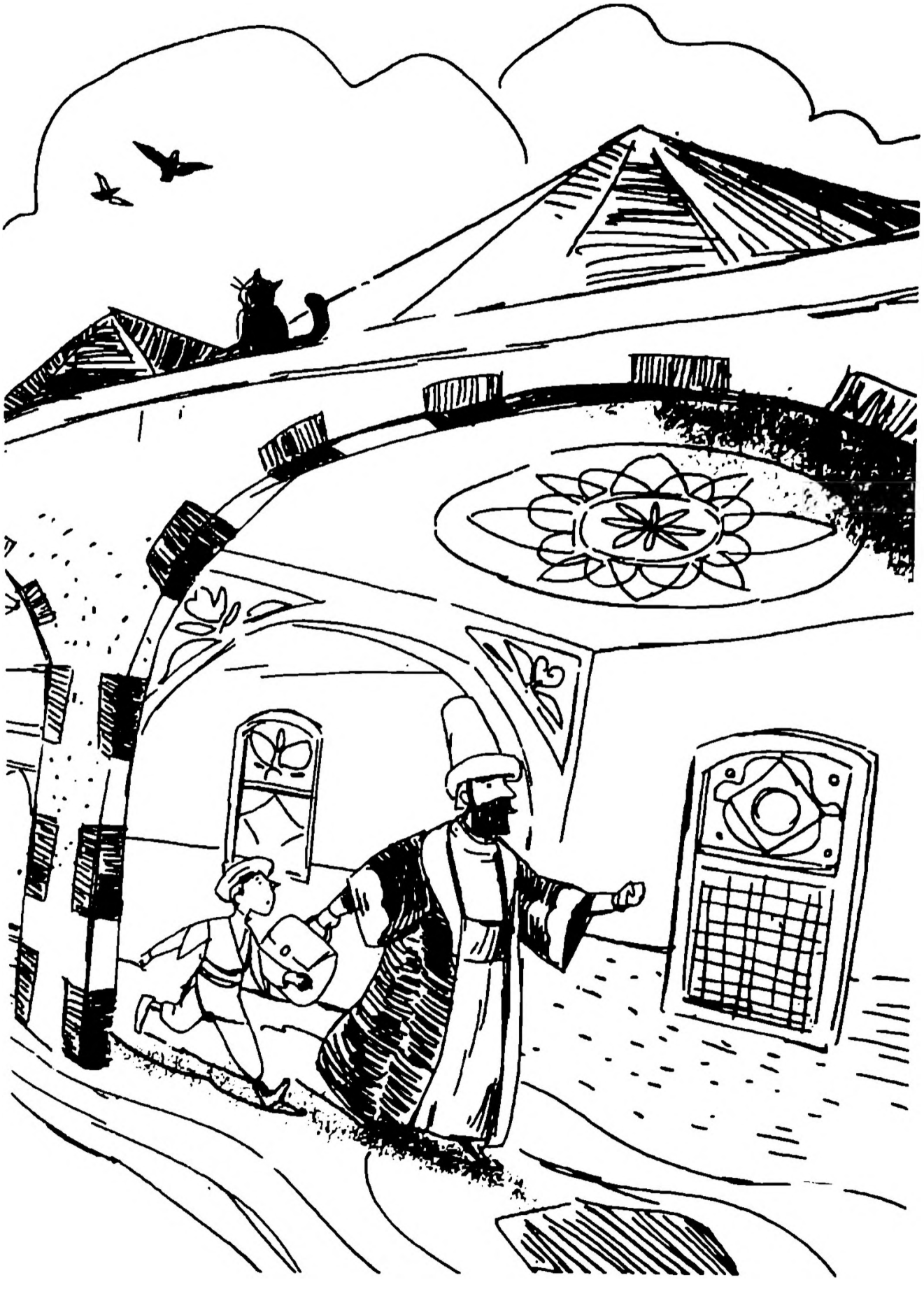
"Demek vebadan yıkılacak saray. Demek sen de biliyorsun sarayın yıkılacağını Hekim Ağam?"

Yere çöktüm, ağlamaya başladım.

"Lafın gelişi canım, lafın gelişi," dedi ve içeriye girdi.

Bu ne demek şimdi? Kimin lafı gelince yıkılacaktı saray? Birinden haber mi bekliyorlardı? Offf, artık bu işi iyice öğrenip halletmem gerekiyordu.

Hekimin hazırlattığı ilaçlardan birkaç gün sonra lalam kendini daha iyi hissetmeye başladı. Ayağa kalkar kalkmaz da, "Hamama gidelim oğul, bir güzel yıkanalım," dedi. Ben saray hamamına gideceğiz sanmıştım ama lalam elimden tuttu, beni Çemberlitaş Hamamı'na götürdü. Yıkanmayı çok seviyordum. Ama bu sefer hem lalam iyileşecek, hastalığı üstünden iyice atacak hem deeee sarayın dışına çıkabileceğim diye seviniyordum.

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Hamam; Akdeniz medeniyetlerinin mühim unsurlarındandır ve Selçuklu ile Osmanlı geleneğinde Türk Hamamı bu bölgede temizlik anlayışı olarak Roma Hamamı'ndan sonra en etkili müessesedir. Osmanlılarda berber de hamam içinde yer alır. Topkapı Sarayı'nda bulunan toplam hamam sayısı on dörttür ki bu rakama dairelerde bulunan özel yıkanma yerleri (gusülhaneler) dahil değildir. Temizlik kültürümüz aynı dönemin Batı medeniyetiyle mukayese kabul etmez ve bize has bir kültürdür."

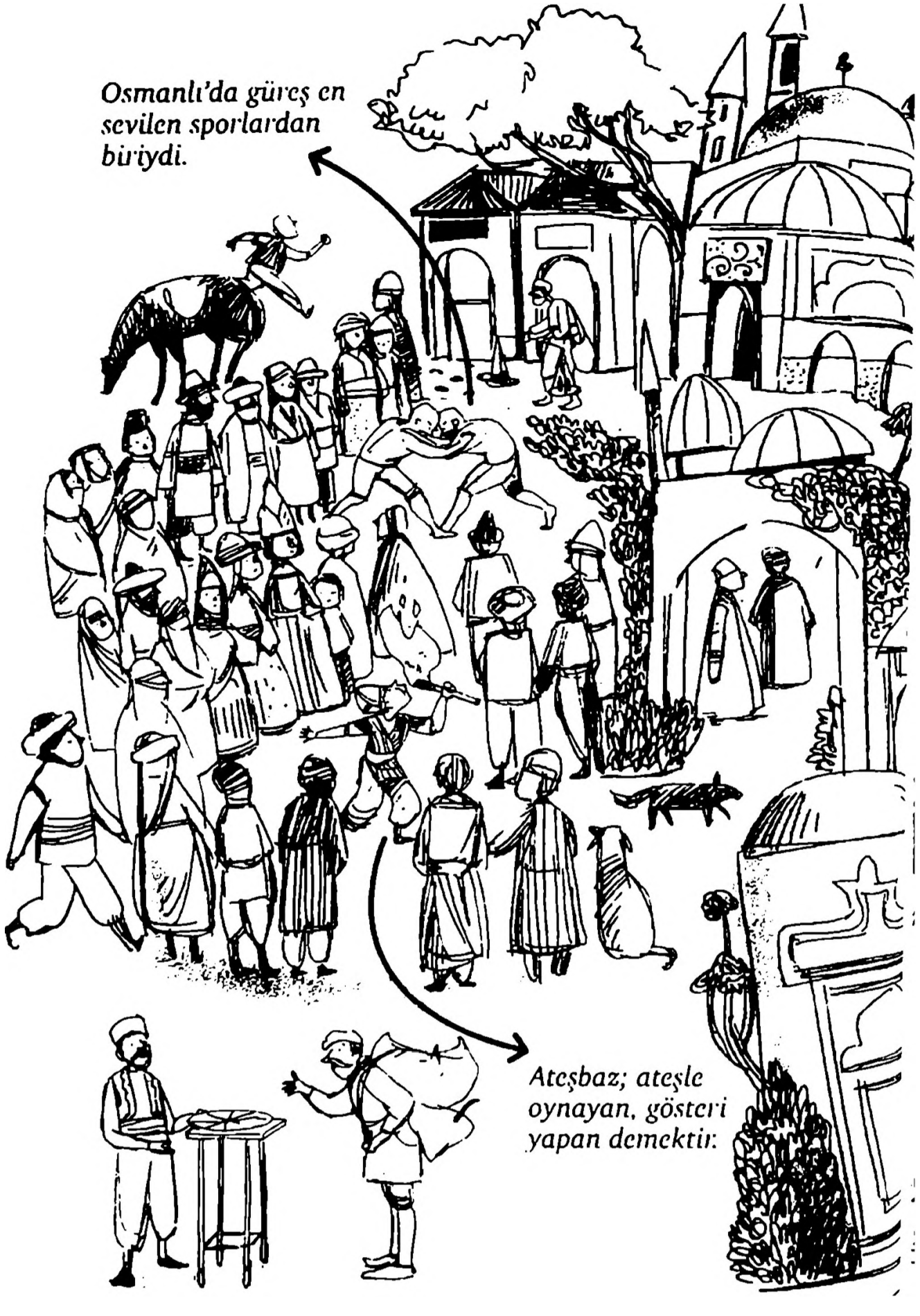
Şehirde yaşayan çocuklar için saraya gelip sarayda yaşamak nasıl bir şeyse sarayın dışına çıkmak da benim için öyle bir şeydi. Daha önce lalam beni sadece bir kez sarayın dışına çıkarmıştı. Gördüklerime o kadar çok şaşırmıştım ki dudaklarım uçuklamıştı. Ateşbazlar, çanakbazlar, hokkabazlar gösteri yapmıştı. Fişek gösterileri yapılmıştı ki günlerce rüyalarıma girdi. Elli altmış kişilik çalgıcı takımı bize şarkılar çalmıştı. Güreş müsabakalarını izlemiştik. Akşamına da gölge oyunu seyretmiştik. Çok, çok, çok güzeldi her şey. O gün dışarıda ders çalışan, iş yapan, oradan oraya koşturan birini görmemiştim. Herkes eğleniyordu. Ben sanmıştım ki sarayın dışında herkes her gün böyle yaşıyor.

"Biz de burada yaşayalım, saraya dönmeyelim," diye çekeleyip durmuştum lalamın eteklerini.

"Be hey benim akılsız oğlum, bugün şenlikler var, ondan böyle dışarısı. Biz sarayda çalışacağız ki halka da böyle şenlikler düzenleyebilelim," demişti. Saraya dönünce her gün şenlik olsun, her gün şenliğe gidelim diye dua etmiştim.

Bu kez şenlik falan yoktu sokaklarda. Herkes işinde gücündeydi. Sokaklarda bir sürü satıcı gördüm. Şekerciler, sebzeciler, macuncular, sakalar, pilavcılar, ciğerciler... Lalam, "İstediğin bir şey varsa alalım," dedi.

"Yok," dedim, "Bolkepçe Ağa bana âlâsını verir." Ama biraz sonra karşımıza leblebici çıktı.

Osmanlı'da güreş en sevilen sporlardan biriydi.
Ateşbaz; ateşle oynayan, gösteri yapan demektir.

Osmanlı'da su satıcılarına saka denirdi.

Canım leblebi istedi. Lalamın eteğini çektim. "İlla alacağım diyorsan leblebi al bari, heves ettin," dedim. Lalam güldü. "Çok heves ettim, çok sağ ol evladım, kırmadın beni," dedi. O gülünce ben de güldüm.

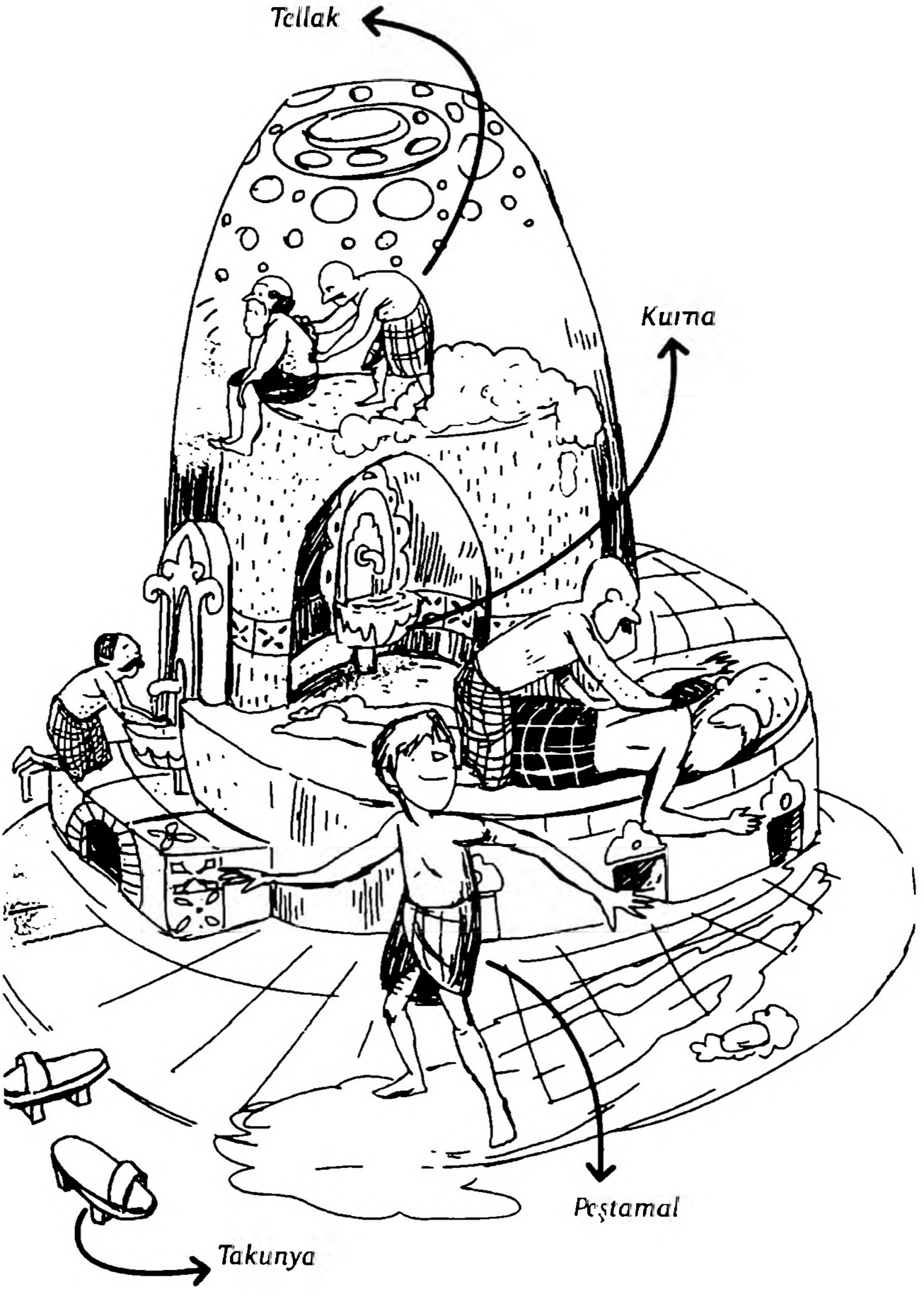
Bir avuç leblebiyi yiye yiye gittim hamama. İçerisi çok sıcaktı. Lalamı kapıda karşıladılar. Belimize peştamal doladık, bir kalıp sabun aldık. Kendimize bir kurna bulduk, başladık su dökünmeye. Çok geçmeden bir tellak geldi, lalamı göbektaşına yatırıp bir güzel keseledi, köpürttü, her yanını ovaladı. Ben de kurnanın başında kendimi köpürttüm, sabunla oynadım. Yerdeki mermerleri köpürtüp üzerinde kaymaya başladım. Lalam göbektaşından kafasını kaldırıp, "Bre babanın sabun dükkânı mı var, Sabuncuzadelerden misin yoksa sen?" dedi.

Boşta bulundum, ne dediğini anlamadım. "Aa, onlar kim lala, hamamda mı yaşıyorlar?" dedim.

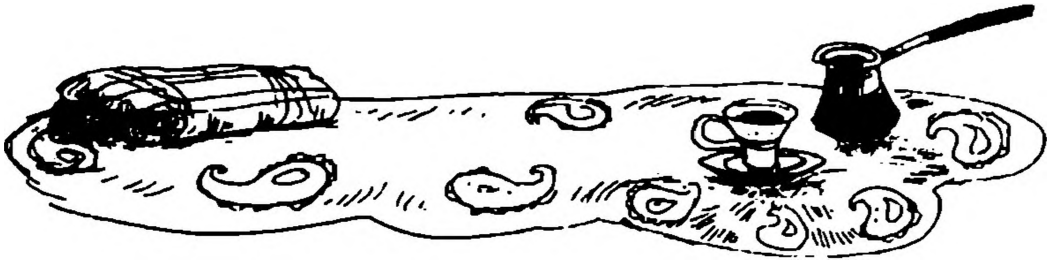
Herkes güldü. O zaman anladım boşa sabun harcama demek istediğini...

Yıkanmamız bitince soğukluğa geçtik. Lalama kahve pişirdiler. Ben hiç kahve içmedim. Ama lalamı birkaç kere içerken gördüm. Böyle arkasına yaslanıp öyle bir höpürdetirdi ki içtiği şeyin çok güzel olduğunu düşünürdüm.

Lalamın kulağına eğilip, "Ben büyüyünce lala olursam her gün saraydan dışarı çıkarım, ha buraya

Tellak
Kurna
Peştamal
Takunya

hamama gelirim, kendime kese attırırım, her gün de böyle kahvemi içerim," dedim. O da benim kulağıma eğilip, "Maşallah Sabuncuzademe maşallah, ne vakit lalalık yapacaksın acaba?" dedi. Onu daha düşünmemiştim.

Hamamdan çıkınca Kapalıçarşı'ya yürüdük. Bir sahaf dükkânına uğradık. İçerisi kütüphane gibiydi. Lalam şimdi yine "Hadi kitap oku!" diye söylenmeye başlayacak derken bana bir tabure gösterdi. "Şurada otur da bekle beni," dedi. Sahaf aynı zamanda mücellitmiş. Eski kitapların kopmuş ciltlerini yeniden tamir ediyordu. İçeride, kitaptan bir dağın arkasına saklanmış gibi çalışıyordu.

"Vayyyy kınalı serçem!" dedi lalamı görünce.

"Ahhh benim kınalı serçem!" diye cevap verdi lalam. Kucaklaştılar.

Kınalı serçe de kınalı serçe... Sarayda kime sorsam, "olunca görürsün", "olunca anlarsın", "biz sana olunca söyleriz" diyorlardı. Gizemli bir dil, şifreli bir kelime, sihirli bir söz gibiydi bu kınalı serçe. Amaaann, neyse ne!

Sahaf ve lalam koyu bir sohbete daldılar. Ben de bir kenarda sessizce oturdum. Tam sıkıntıdan patlamak üzereyken kapıdan içeriye benimle aynı yaşlarda bir çocuk girdi. Hemen raflardaki kitapları düzeltmeye koyuldu çocuk. Hiç sağa sola bakınmıyor, hızlı hızlı rafları düzenliyordu. Ne vardı işini bıraksa da benimle oyun oynasa!

"Burada mı çalışıyorsun?" diye sordum çocuğa.

Kafasını salladı sadece. İnsanların bu kafa sallama huyuna sinir oluyorum, ne dediklerini bir türlü anlamıyorum. Kelimeler çuvala mı girdi, doğru dürüst konuşsanıza!

"Demek burada çalışıyorsun," dedim, sanki büyük biriymişim gibi.

"Tam sayılmaz. Burası bizim dükkânımız, ara sıra yardım ediyorum," dedi çocuk, bana bakmadan.

"Babanın dükkânı mı?" diye sordum.

"Babam değil o benim, vasim," dedi çocuk. O zaman dönüp baktı bana.

"O ne be?" dedim.

"Vasi işte. Vasi ne demek, hıım, ben de tam bilmiyorum; baba gibi bir şey, ama baba değil."

"Senin baban kim peki?"

"Yok işte, babam olsa vasim olur mu?"

"Olmaz mı?"

"Olmaz tabii. Babam ölmüş benim, beni de Sahaf Mehmed Emin Efendi'ye verdiler, o bakıyor bana. Kardeşimle ikimize de o bakıyor."

"Kardeşin mi var?"

"Evet."

"Benim yok."

"Keşke olsa."

"Belki benim de olur bir gün. Belli mi olur?" dedim. Olmayacağını biliyordum ama belli mi olur?

"O adam kim, baban mı?" dedi çocuk, lalamı göstererek.

Başka biri böyle sorsa babam derdim. Yalansa yalan olsun, yine öyle derdim. Aslında lalamın babam olmasını da çok isterdim. Ama sahaftaki çocuğun da babası yokmuş. Bu yüzden babam demedim, kıskanmasın yok yere. Ben Şehzade'yi kıskanıyordum çünkü. Babası padişah olduğu için değil, babası olduğu için kıskanıyordum. Ama belli etmiyordum.

"O benim lalam," dedim.

"Lala ne oğlum, şehzade misin sen?" dedi çocuk gülerek.

"Öyle sayılır," dedim. "Sabuncuzadelerdenim." Çocuk anlamadı ama ben çok güldüm. O gün onunla ömür boyu sürecek bir arkadaşlığın ilk saatlerini geçirdik.

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Osmanlı'da kimsesiz çocukların bakım ve terbiyesi için görevlendirilen kişilere vasi denirdi, vasiler aileden ve akrabalardan olabileceği gibi akraba olmayanlardan da tayin edilebilirdi."

Lalam neredeyse iyileşti. Hâlâ öksürüyor ama ayağa kalkıp dışarı çıkabilecek duruma geldi çok şükür. Bundan daha güzel bir şey yokmuş dünyada. Saraya dönüp de odamıza varınca derin bir uyku çektik. Sabah derslere başlayacaktık. Çok ara vermiştik. Ama mektebe gittiğimizde bu kez Şehzade'nin hasta olduğunu öğrendik. Hastalık lalamdan ona geçmiş olmalıydı. O da günlerdir yatıyormuş.

Lala mektepten dışarıya çıkarken, "Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi. Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi," dedi kendi kendine. Bu şiiri biliyordum.

Muteber: Saygın

"Kanuni Sultan Süleyman," diye bağırdım hemen.

"Ooo maşallah, beyiti söyleyince hemen şairini söyledi bizim Laklakî."

Beyit: İki dizeden oluşan kafiyeli söz dizisi

"Sayenizde lalacığım. Sen öğrettin ya bana şiirleri, bileceğim tabii, kimin öğrencisiyim," dedim. Lalam bıyık altından güldü.

Şehzade'nin hastalığı uzun sürdü. Kaç gündür ders yapmıyorduk. Yine ders yoktu, ne güzel. *Belki lalam beni yeniden gezmeye götürür;* diye düşündüm. Belki de götürmezdi ama istemekten bir şey olmazdı. Peşi sıra yürüyordum. Doğrudan, *'Hadi gezmeye gidelim,' diyemezsin, önce biraz güzel sözler söyleyeyim*, diye düşündüm.

"Lala, bence seni başlala yapmamalılar ha."

"Şşştt! Sus! Duyan da bir şey sanacak."

"Senden daha iyi lala yok ki sarayda."

"Sus dedim oğlan. Bak şimdi kızacağım, az kaldı."

Sus deyince bir şey isteyemedim. Kütüphaneye doğru gidiyorduk, yoldan anladım. Öfff, sanki gezmeye gitsek ne olur? Kaçıyor mu dersler?

"Lala, Şehzade ne zaman iyileşir?"

"Allah bilir."

"Yoksa hekimin dediği gibi veba mı bu lala?"

"Değildir, değildir. Üşüttüm ben. Benden de Şehzademize bulaşmıştır. İnşallah sana bir şey olmaz. Hep de yanımdasın. Sen de kapmışsındır şifayı!"

"Kapacağım tabii. Senden bana hastalık bulaşmaz ki lala, senden bana olsa olsa şifa bulaşır."

Lalam durdu, kaşlarını çattı.

"Ben sana Sabuncuzade dedim ama yağcılıkta da üstünüze yok Yağcı Efendi! Sabahtan beri peşimde beni yağlayıp durursun."

"Yağcılık değil ki bu. Hakikati söyledim. Senden bana ne kötülük gelmiş ki bugüne kadar?"

"Kimseden gelmesin oğlum, ne sana kimseden kötülük gelsin ne kimseye senden kötülük gitsin."

İşte yumuşamıştı yine. Kızgınlığı da bu kadar sürüyordu zaten. Şu konuyu konuşmanın tam zamanıydı. Günlerdir, hastalıkla uğraşıyor, diye konuşamamıştım. Saray yıkılmadan bir yolunu bulup önlem almalıydık.

"Lala, sana bir şey soracağım. Lafın gelişi denince laf nereden geliyor?"

"O ne demek yahu?"

"Lafın gelişi dedi de hekim o gün bir şey anlatırken. Anlamadım ne demek istediğini."

"Lafın gelişi, mesela, bilfarz, faraza gibi bir laf. Gerçekte öyle bir şey yok ama işte, 'Misal olsun diye söylüyorum,' demek gibi."

"Peki, 'Lafın gelişi saray başımıza yıkılır,' dersem saray başımıza yıkılır mı?"

"Yıkılmaz. Nasıl soru yahu bunlar? Niye yıkılsın saray başımıza?"

"Lala ben sen hasta olmadan önce kapı arkasında bir ses duydum. İki kişi konuşuyordu. Biri dedi ki 'Saray başımıza yıkılacak.' Ben çok korktum. Saray yıkılırsa ne olur diye çok korktum. Herkese söyledim saray yıkılacakmış diye. Ama kimse oralı olmadı. En son hekim kendisi söyledi, 'Veba olursa saray başımıza yıkılır,' dedi. Ben de, 'Sen de mi duydun sarayın yıkılacağını?' deyince, 'Lafın gelişi,' dedi hekim. Saray yıkılır mı lala?"

Lalam kahkahalarla güldü. "Neden gelip doğrudan bana sormadın?"

"Ne bileyim, her şeyi bana sorma, git başkasından öğren diyorsun ya, ondan ötürü sana soramadım."

"Duyan da her dediğimi yaparsın sanır. Bre oğul, ben sana boş yere mi, 'Kitap oku, şiir ezber et, şiir yaz,' derim. İşte bu yüzden. Mecazları anlamazsın, deyimleri anlamazsın. Anlamazsın anlamazsın,

sonra da evhama kapılırsın. *Başımıza yıkılacak,* demek zor durumda kalacağız, harap olacağız demek. Belli ki kimden duyduysan onlar da bir şeyden korkmuşlar, bunun için böyle demişler. Saray yıkılmaz merak etme. Sen kapı dinlemek ne demek ondan haber ver, edepsiz! Ben seni böyle mi yetiştirdim?"

"Ama lala..."

"Aması maması yok. Şimdi derhal derslere başlıyoruz. Sana şu söz sanatlarını, deyimleri bir güzel anlatayım. Boş yere ortalığı velveleye verme. Bir de marifet gibi anlatmaz mı, 'Gidip de herkese saray yıkılacak dedim,' diye."

Al başına belayı... Durduk yere yeni ders ekledi bana. İyi ki bir gün gezmeye gittik! Yine de sevinçliydim. Saray yıkılmayacakmış. Lalam da iyileşti. Şehzade de iyileşirse bu iş tamamdı. Mecazları da öğrenecektik mecbur, deyimleri de...

Kütüphaneye varınca lalam defterimi, kalemimi çıkartmamı istedi.

"Hadi bakalım, madem sen 'baş' kelimesini seçtin, ondan başlayalım. Başla ilgili deyimlerin, darbımesellerin ben sana anlamlarını söyleyeyim. Sen de bunları ezber et. **Baş ağır gerek, kulak sağır!** Ne demek, düşün bakalım."

Darbımesel: Atasözü

"Kafana büyük sarık takarsan kulakların kapa-

nır, sağır olursun, ama sarık çok ağır taşıyamazsın gibi bir şey mi?"

"Zevzek! Ağırbaşlı olacaksın, dedikoduları dinlemeyeceksin demek Yağcı Efendi! Hele kapıları hiç dinlemeyeceksin!"

"Tamam."

"Baş nereye giderse ayaklar da oraya gider. Ne demek, düşün hele."

"Başım ayağımdan ayrılmayacağına göre ikisi birlikte gezerler demek."

"Senin aklın fikrin gezmekte tabii. Küçükler büyüklerin izinden gider, onları takip eder demek. Ben senden büyüğüm, sen ben ne yaparsam onu yaparsın, o yüzden benim sana örnek olmam gerekir. Anladın mı şimdi?"

"Anladım lala."

"Başını acemi berbere teslim eden cebinden pamuk eksik etmesin, ne demek?"

"Bunu bilemeyecek ne var. Berberbaşı cebinde pamuk taşır ya, o mu?"

"Yaaa, o! İşin gücün uydurmak, düşünmüyorsun bile. Azıcık düşünsen bulacaksın ne olduğunu. Bir işin başına deneyimsiz insanları getirirsen sonuçlarına katlanırsın demek. Berber acemi olursa tıraş ettiği insanın kesiği çok olur, anladın mı şimdi?"

"Anladım."

"**Baş yastığı baş derdini bilmez.** Bunu düşün bakalım, ne olabilir?"

"Bu basit, yastık dertten anlamaz, sadece uyumaya yarar demek. Bildim mi?"

"Bilemedin beyim. İnsanın derdi içindedir, en yakını bile onu anlamayabilir demek."

"Aynı ben, benim yastığım da benim derdimi bilmiyor."

"Neymiş senin derdin de bilmiyormuş yastığın bre çocuk?"

Boynumu büktüm.

"Benim de var kendime göre derdim," dedim, başladım ağlamaya. Tutamadım kendimi... Dolmuştum zaten günlerdir dolacağım kadar.

Çocuk olunca hiçbir derdinin olmadığını sanıyorlar. Sanki bizim üzülecek hiçbir şeyimiz yok.

Aklımızdan hiç hüzünlü şeyler geçmez. Hiç üzülmeyiz sanıyorlar.

Ben çok üzülüyorum ama belli etmiyorum. Sahafın evlatlığına üzüldüm mesela. O da yetim kalmış, ben de yetim kaldım. Ama o sahafın elinde yetim kalmış, ben lalamın. Lalam bana çok iyi davranır, acaba sahaf da oğlana iyi davranır mı? Ben her gün mutfakta çeşit çeşit yemekler yerim, acaba o çocuk da yer mi? Şehzade de hasta zaten. Şehzadeler hasta olur mu hiç? Olur tabii. O benim gibi değil ki. Hiç benim gibi gezemiyor. Keşke hamama Şehzade de gelseydi ama izin vermezler. Bazen kendimi gerçekten onun en yakın arkadaşı gibi hissediyorum, bazen de öyle olmadığını anlıyorum. Gerçekten arkadaşı olsam beraber hamama da giderdik. Ben daha onun odasına hiç gitmedim. O da benim odama gelmedi. Böyle arkadaşlık mı olur? Bolkepçe Ağa'ya çok üzülüyorum. Çok kilolu. Nereden baksan iki yüz okka gelir. Patlayacak diye çok korkuyorum. Peşkir Ağası'nın kulakları duymuyor, ona üzülüyorum. Lalam yaşlandı, ölüverirse diye korkuyorum. En çok da kendime üzülüyorum. Lalama bir şey olursa bana kim bakar? Nereye sığınırım?

Okka: Bin iki yüz seksen üç gramlık ağırlık ölçüsü birimi

"Neyin var bre oğul, neden ağlarsın, ha? Neymiş senin yastığına bile anlatamadığın derdin, söyle bana."

"Hiç."

"Nasıl hiç?"

"Hiç işte."

"Bak bana. Hadi anlat. Anlat da derdine derman olayım."

"Lala, sen ölünce bana ne olacak? Dünya kocaman, saray kocaman, ben daha on yaşındayım. Ne iş yaparım, nereye sığarım ben sen ölürsen lala?"

"Ne meraklısın beni öldürmeye bre çocuk! Neden öleyim durduk yere? Hiçbir şey olmaz Allah'ın izniyle. Koskoca Osmanlı sarayındasın sen. Baksana sen şuraya, şu ihtişama! İmparatorluğun eli her yere ulaşır. Sadece sana değil, üç kıtadaki topraklarının çocuklarına uzanır elleri Padişahımızın. Ben yoksam başka lalalar var sarayda. Sana elbet kol kanat geren birileri bulunur. Geçen sana kuş evi gösterdiydim, hatırladın mı? Soğukta kendine yuva kuramamış kuşları bile düşünmüş, onlara kuş sarayları yaptırmış atalarımız. Sana mı yuva bulamayacak? Padişahımız kimseyi başıboş bırakmaz."

"Peki ya, Allah korusun, Padişahımız ölürse lala, o zaman ne olacak?"

"Eh, elbet Emrihak vaki olacak. Var git bak, Sultan Ahmed Camii de Ayasofya da sultan türbeleriyle dolu. Yıkılmış mı Osmanlı? Padişah ölünce hemen yeni padişah çıkar tahta. Hemen bir cülus töreni düzenlenir, devletin başına yeni padişah geçer. Her şey kaldığı yerden devam eder. İşte şehzadelerimizi bu nedenle iyi yetiştiririz. Büyüdüklerinde devletin başına onlar geçeceği için."

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Cülus, Arapça bir kelimedir ve 'oturmak' manasına gelir. Bir padişahın vefatı veya tahttan indirilmesi neticesinde yeni padişahın tahta çıkma törenidir. Bir manada şehzadelerden birinin padişah olma merasimidir. Cülus, Topkapı Sarayı'ndaki Bâbü's saade, yani Saadet Kapısı önünde yapılan en mühim ve görkemli törendi. Sultan II. Bayezid'in 1481'deki cülusundan Sultan Vahdeddin'in 4 Temmuz 1918'deki cülusuna kadar cülus törenleri burada yapılmıştır. İstisna olarak Sultan V. Murad, Sultan II. Abdülhamid ve Sultan V. Mehmed Reşad cülusları Topkapı Sarayı'nda yapılmamıştır."

"Peki ya Şehzade büyümeden tahta çıkmak zorunda kalırsa?"

"Ben tarih anlatırken tavan nakışlarını seyredeceğine lalanı dinlemiş olsaydın Padişah IV. Mehmed'in altı yaşında tahta çıktığını bilirdin. Padişah II. Murad'ın tahtı on iki yaşındaki oğlu Fatih Sultan Mehmed'e bıraktığını, Fatih'in ilk padişahlığının on iki ila on dört yaşları arasında olduğunu, sonra tekrar tahtı babasına devrettiğini bilirdin, değil mi Tembelağa?"

"Şimdi de adım Tembelağa mı oldu lala?"

"Bu gidişle olacağı o evladım, olacağı o. Bak deyimleri çalışıyorduk, yine kandırıp lafa tuttun beni.

Sen derslerine çalış, talimlerine devam et, dediklerimi yap. Konuştuklarımızı deftere yaz hadi. Tek tek bakacağım hepsine. Avareliği bırak artık. Bak on yaşına geldin. Sen daha bu yaşımda ne yaparım diye düşünüyordun ya. Senin yaşında padişah bile olunur, padişah! Sen yeter ki kendini iyi yetiştir!"

Lalam, "Ders çalış," dedi ama hayallere daldım yine bir anda. Bu yaşımda padişah olmak mı? Hem de Osmanlı İmparatorluğu'na, harika vallahi!

İLHER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Tarihimizde, Fatih Sultan Mehmed, I. Ahmed, IV. Mehmed, IV. Murad, Genç Osman çocuk yaşta tahta çıkmışlardır."

Eh hep onlar bana lakap takacak değil ya, bir de ben kendime lakap takayım. Lalam, "Bu yaşında padişah bile olursun," demişti. Sahiden olsam ya, ne güzel olur. Zaten sarayda yaşıyorum, değişen çok bir şey olmaz, sadece odam değişir. Ama bana da bir isim lazım. I. Murad'ın adı nasıl Hüdavendigâr olmuş, II. Mehmed'in adı nasıl Fatih olmuş, Sultan Selim nasıl Yavuz olmuş? Önce bu ismi hak edecek bir şey başarmışlar, öyle olmuş. Ben isim için bir şey başarmayı bekleyemem. En güzeli II. Osman'ın ismi. Tahta geçtiğinde yaşı küçük diye ona Genç Osman demişler. Benim de en belirgin özelliğim kimsesiz olmam. Bundan çok güzel isim olur, Bîkes Sultan, Kimsesiz Han... Çok güzel oldu. Evet, bu isim olur.

Padişah olunca lalamı yanımdan ayırmam, sadrazam yaparım. Sonra hemen Şehzade'yi de yanıma alırım. Normalde onun padişah olması gerekirdi ama madem hayalimde ben padişah oldum, Şehzade'yi de yanıma vezir alayım, hak geçmesin. Hemen derim ki,

"Vezir, vezir, sefer hazırlıklarına başlayalım!" Nereye sefere çıkalım? Hmmmmm. Fatih, İstanbul'u fethetti; Kanuni Belgrad'ı, Rodos'u, Bağdat'ı aldı. Yavuz Sultan Selim Şam'ı, Kudüs'ü, Kahire'yi aldı. Hmmm, madem ben Avrupa'ya sefere çıkayım, evet evet, zaten oraları da çok merak ediyorum, çok güzel olur.

Sefere çıkmadan önce güzel bir şenlik tertip ederim. Şenliksiz olmaz. Sadece sarayda, İstanbul'da değil, tekmil Osmanlı mülkünde şenlik yaptırırım. Fişekler atılsın, atış talimleri yapılsın, oyunlar oynansın, güreşler tutulsun... Hemen Bolkepçe Ağa'yı çağırırım, derim ki, "Yüz bin tepsi baklava, on bin tepsi börek yapın. Bin kazan helva kavurun, bin kazan da aşure pişirin. Halkıma dağıtın. Kimse gelmeye uğraşmasın, herkese siz götürün. Kapılarına teslim edin. Bir de Kapalıçarşı'da sahaflar çarşısında filanca dükkâna gidin, orada bir çocuk var. O çocuğa ve kardeşine sütlaç, güllaç, revani, zerde, kadayıf, badem ezmesi, ne kadar tatlı varsa hepsinden götürün. Selamımı söyleyin, kardeşini de alsın saraya gelsin, burası artık onun da evidir. Evet, böyle söyleyin." Bolkepçe Ağa da hemen, "Emriniz başım üstüne devletlu Sultanım," deyip geri geri yürüyerek huzurumdan çekilir.

Tekmil: Tüm, bütün

Sonra vezirimi çağırırım. Derim ki, "Sarayın kapılarını halka açın. Herkes Kapalıçarşı'ya gider gibi, mesire yerlerini gezer gibi, boğazda kayıkla dolaşır gibi gelsin gezsin sarayı. Sarayın güzelliklerinden

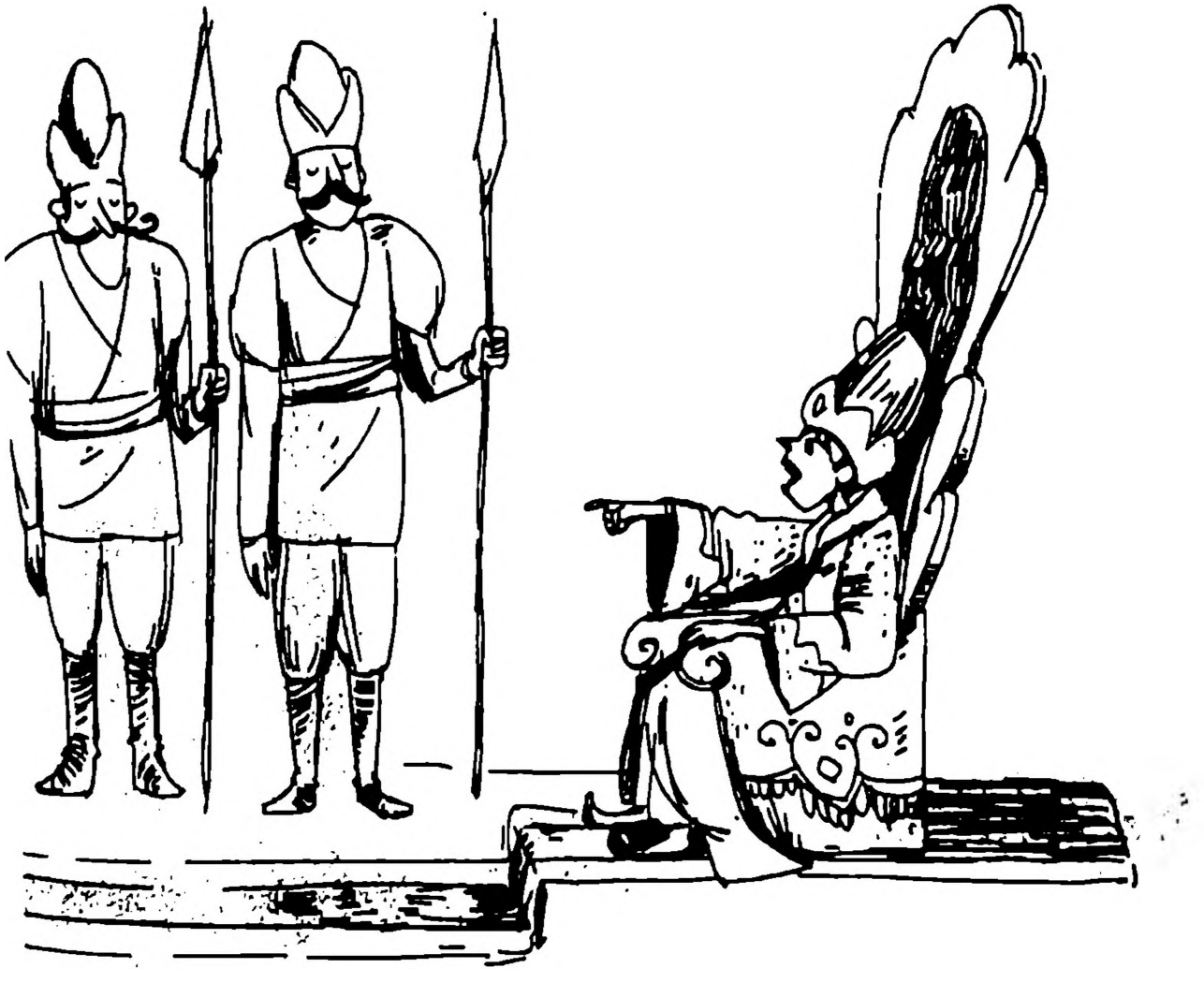
kimse mahrum kalmasın, herkes alsın Osmanlı'nın zarif sanatından nasibini!"

Sonra Mimarbaşı'nı çağırırım. O da gelsin. Sefere gitmeden önce diyeceklerim var. Gelince ona derim ki, "Mimarbaşı, Mimarbaşı! Tez şu köşeye büyükçe bir köşk inşa edesin. Adı Çocuklar Köşkü olacak. İçinde tüm Osmanlı'nın ne kadar kimsesiz çocuğu varsa onlar yaşayacak, istedikleri zaman gelebilecekler. Bol odalı olsun, kimseyi geri çevirmeyin. Doğancıbaşı'na söyle, kuşları bu köşkün yakınına taşısın. Çocuklar kuşlara yakın olsun. Köşkün bahçesine çifte havuz yapın. Bu köşkten benim odama yürüyüş yolu yapın, her gün çocukları ziyaret edeceğim. Belki ben de onlarla kalırım, bilmiyorum, daha karar vermedim. Sen yine de bana da bir oda ayır."

Mimarbaşı da, "Zat-ı şahanelerinin emri başım üstündedir," der, geri geri çıkar odadan.

Sonra Kaptan-ı Derya Paşa'ya haber gönderirim. Onu çağırmam. Donanmanın başından ayrılmasın. Ona fermanımı gönderirim, "Kaptanpaşa, donanma sarayın önüne demirlene, top atışı yapıla!" derim. Top atışlarını dinlerim. Çok güzel olur.

Sonra koşa koşa hasbahçeye giderim. Hayır, bir dakika, koşarak gitmem. Padişahlar koşmaz. Yavaş yavaş giderim hasbahçeye. Herkesi selamlarım. Kimin ne derdi var, dinlerim. Hasbahçedeki güllerimi, çiçeklerimi son bir defa koklarım, sonra da sefere çıkarım.

Seferden gelince neler yapacağıma sonra karar veririm, diye düşünürken lalam kulağımdan yakaladı. İşte o zaman kendime geldim. Dalmışım.

"Yahu çocuğum, daha bıraktığım yerdesin. Tek kelime yazmamışsın. Delirtecek misin sen beni!"

"Affet lala. Bir hayale dalmıştım da. Sen dedin ya hani, 'Bu yaşta padişah bile olunur,' diye. Ben düşündüydüm de padişah olursam..."

"Hah, çok güzel, Tembel Sultan olursun. Üç günde kökünü kurutursun imparatorluğun. Tövbe yarabbi, tövbe tövbe..."

Daha fazla uzatmadım, yazı yazmaya başladım. Eğer bir gün padişah olursam ilk iş saraya bir lala

mektebi kuracaktım. Lalalar her gün mektebe gitsinler de talebelerini rahat bıraksınlar...

Şehzadem iyileşti çok şükür. Yeniden derslere başladık. Ders aralarında sohbet ediyor, dersten sonra birlikte biraz oyun oynuyorduk. Şehzade satranç ve mangalayı sever, istiyor ki hep otursun! Ben hareket etmeyi seviyorum. Derslerde bile zor oturuyorum. Ama Şehzade onu istiyor diye mecbur oturup oynuyorum. Bana kalsa hep koşarım, güreşirim... Ama bana kalmıyor. Hep başkaları ne isterse o oluyor. Ya lalamın dediği ya Şehzade'nin istediği...

Okuma dersinde Şehzade, okuduğu yazıyı dört kere yanlış okudu. Lalam bir şey demedi. Beşincide aynı kelimeyi yine yanlış okuyunca lalam bana dönüp, "Biraz daha seri okumak için daha fazla çalışmalısın, böyle olmaz," dedi. Yazıyı ben okumuyordum ama azarı ben işitiyordum. Söylemiştim, işim bu... Şamaroğlanlığı can sıkıcı bir durum ama yapabileceğim bir şey yok.

Sonraki ders lala, "Osmanlı'nın ilk rasathanesini kim kurmuştur?" diye sordu. "Tabii ki Takiyüddin Efendi kurmuştur, bunu herkes bilir," diyordum ki Şehzade bilemedi. Ben söyleyeyim diye niyetlendim ama benim söylemem yasaktı. Şehzade'nin bilemediğini benim bilmem doğru olmazdı. O yüzden sustum. Yine de lalama karşıdan dudaklarımla, hiç ses çıkarmadan, "Ta-ki-yüd-din," diye heceledim. Hiç ses

çıkmadı. Ama lalam kaşlarıyla *sus* diye işaret yaptı. Sonra da bana bilemedim diye, yani Şehzade bilemedi diye kızdı. "Bu konuyu daha önce konuştuk, nasıl da hemen unuttun?" dedi. Ben de sanki sahiden bilemeyen benmişim gibi boynumu büktüm, özür diledim.

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Osmanlı'da ilk rasathane (gözlemevi) Osmanlı bilgini Takıyyüddin tarafından İstanbul'da Tophane sırtlarında kurulmuştur. Devlet adamlarının arasındaki çekişmeler rasathaneyi hedef alan bir yıpratma kampanyasına dönüşmüştü. Halk da depremlerin rasathane yüzünden olduğunu söyleyerek saraya baskı yapmaya başlamıştı. Ömrü dört yıl süren İstanbul Rasathanesi bir hatt-ı hümâyunla içindeki aletlerle birlikte 1580 yılında yıkılmıştır."

Son ders lalam bize tarih düşürmeyi öğretiyordu. Dersi anlattı, örnekler verdi, sonra da soru sordu. Sorduklarının bazılarını Şehzade bilemedi. Ben bildim ama söylemedim. Çünkü söylememem gerekiyor. Çünkü ders Şehzade'nin dersi, benim değil. Çünkü aslında ben sadece Şehzade'nin dersine katılıyorum, bana ders verilmiyor. O yüzden sorular ikimize soruluyor ama cevap onun hakkı. Alıştım ben buna, hiç cevap vermeden dinliyorum, bildiğim hâlde cevap vermiyorum.

Şehzade bilemedikçe lalanın canı sıkıldı. Şehzade normalde bilirdi de hastalıktan yeni kalktığı için bilemiyordu bence. Lalam da çok sabırlı biridir aslında ama o da hastalığın etkisiyle çabuk sinirleniyordu galiba. Olan bana oluyordu arada.

Lala, biraz da eğlenelim diye olacak, "Bir tane de bilmeceli tarih sorayım bakalım, bulabilecek misiniz?" dedi.

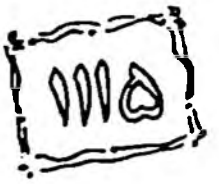
Bilmeceleri çok severim, heyecanla dinledim.

"Üç elif ile bir delik

Oldı Han Ahmed melik," dedi.

Düşündüm. Üç elif ile bir delik mi? Bunlar birer rakam olmalı. Hımmm. Üç elif dediği üç çizgi, yani üç tane bir olmalıydı. *Delik dediği de beş rakamıdır;* diye düşündüm. Hemen hesapladım: ١١١٥, 1115!

"1115 lala!" diye bağırdım. Heyecanlanmıştım. Şehzade'den önce cevap vermiştim. Üstelik bağırmıştım. Yapmamam gereken bir şey yapmıştım. Cevap vermemem gerekiyordu. Cevap, Şehzade'nin hakkıydı. Ders onun dersiydi. Dilimi ısırdım. Ama olan olmuştu. Lalam hiddetlendi.

"Kalk yerinden. Geç şu köşeye, tek ayak üstünde dikil. Ne dersini tekrar edersin, ne kurallara uyarsın ne nerede konuşup nerede susacağından haberin var, edepsiz! Sana konuş demeden konuşma," diye bağırdı.

Bana daha önce hiç böyle bağırmamıştı. Gözlerim doldu. Boğazıma bir şey düğümlendi. Doğru cevabı bildim diye kızıyordu bana lala. Cevabı bilemeseydim kızsın, gıkım çıkmazdı. Ama bilmiştim. Lala aslında bana değil, Şehzade'ye kızıyordu ama yine de çok ağrıma gitti. Kenarda tek başıma dikilirken dudaklarım titredi, ağlamamak için zor duruyordum ama ağlamadım.

Bundan sonra lalayla konuşmayacaktım. "Yettiyse yetti," dedim. Şehzade'yle konuşmayacaktım. Bıkmıştım şamaroğlanlığından. İsterlerse atsınlar saraydan beni! Çok da umurumdaydı. Giderdim Kapalıçarşı'ya, bulurdum o sahafı. "Beni de al bu çocukların yanına, ha iki çocuğa bakmışsın, ha üç çocuğa," derdim. Kardeş olurdum onlarla. Burada bütün gün haksız yere lalamın azarını işitmektense el kapısında

çalışırdım daha iyi! Kendi ağzıyla, "Kuşlara bile yuva bulunur Osmanlı'da, sana mı bulunmayacak?" demedi mi geçen gün? Dedi. İyi işte, çıkar giderdim saraydan...

Lala dersi bitirdi, gönderdi bizi. Dersten sonra Şehzade, "Hasbahçeye gidelim," dedi. Peşi sıra yürüdüm. Ama hiç konuşmadım. "Bak bu çiçekler yeni," dedi. Kafa salladım. Bağdan üzüm koparıp verdi, yemedim. "Satranç oynayalım," dedi. Oynadım. Üç hamlede yenildim. "Atış talimi yapalım," dedi, hiç ses etmeden peşinden gittim. Oku uzaklarda bir yere attım, nereye attığıma bile bakmadım.

"Ben sana ne yaptım da konuşmazsın benimle?" dedi Şehzade, küstüğümü anlayıp. Tutamadım kendimi.

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Topkapı Sarayı'nın kapladığı alan yaklaşık 700 bin metrekaredir. Bu alanın yine yaklaşık 80 bin metrekaresini binalar kaplamaktadır. Geri kalan mühim kısımsa hasbahçelere ayrılmıştır. Osmanlı zevkinin ve inceliğinin birer timsali olan, çiçeklerle ve özellikle de lalelerle donatılan bu bahçeler üç kıtaya yayılan bir dünya imparatorluğunu türlü zorluklar içinde yöneten Osmanlı padişahlarının zihnen dinlenmelerini ve kendilerini yenilemelerini sağlamıştır. Bugün de sarayın bahçesi sümbüllerden zambaklara, güllerden menekşelere aynı güzellikleri taşımaya devam etmektedir."

"Soruyu bilemedin," dedim. "Otur da dersine çalış, senin yüzünden bana kızıp duruyorlar..."

Şehzade'ye böyle cevap verilmez, biliyorum. Bu yaptığımın yanlış olduğunu da biliyorum. Beni gerçekten saraydan gönderebilir Şehzade, biliyorum. Gönderirse de göndersin. Lala nasıl onun iyiliği için bana bağırıyor, ben de onun iyiliği için söylüyorum. Derslerine çalışsın. Madem ileride padişah olacak, benden daha çok çalışması lazım.

Akşama kadar kendimi sıktım, sıktım, sıktım. Yalnız kalır kalmaz kendimi çınar ağacımın dibine attım. Ağladım, ağladım, ağladım, ağladım.

Çınar ağacına sarılmak bana iyi geliyor. Hep iyi geldi bugüne kadar. Başka da sarılacak kimse yok zaten. Lalam da kızıp duruyor baksanıza. Kapalıçarşı'daki çocuğun kardeşi var ne güzel. Akşam olunca sarılıyorlardır birbirlerine, kucak kucağa yatıyorlardır. Birlikte ağlıyorlardır, birlikte gülüyorlardır. Keşke benim de kardeşim olsa. Şu çınar ağacı yerine ona sarılırdım; o bana, "Geçecek, merak etme," derdi, ben de inanırdım. Bugün gerçekten saraydan kovulduğumu, o çocukların yanına gidip onların kardeşi olduğumu düşündüm. Ama bu sefer de sarayı özlerdim. Lalamı özlerdim; Şehzade'yi, hasbahçeyi, tekmil tüm ağaları özlerdim. Bakma öyle üzülüp sinirlenince atıp tutuyordum, yok "Kovarsanız kovun, Kapalıçarşı'ya giderim, sahaf efendiye sığınırım," falan diyordum da

hiçbir yere gidemezdim. Günlerdir saray yıkılacak korkusuyla perişan olmuştum. Ama yine de saraydan gitme hayali hoşuma gitti. Hayalimde çekip gidiyordum saraydan. Lalam ve Şehzade benim yokluğumda yataklara düşüyordu. Padişah'ın kulağına gidiyordu olay. Çok sinirleniyordu. Şehzadesi ben yokum diye hastalanmış, yataklara düşmüş, kolay mı? Hemen emir veriyordu: "Tez buluna o çocuk, oğlanı sağ salim getirene ağırlığınca altın vereceğim," diyordu. Bütün İstanbul beni arıyordu hayalimde. Sonunda beni her şeyden habersiz, sahafın dükkânında çalışırken buluyorlardı. Tahtırevanla getiriyorlardı saraya, tahtırevanla!

Ben ağaca sarılmış bunları düşünürken biri asasını yere vurdu! "Hiiih!" deyip hopladım yerimden. Hemen ağacın arkasına saklandım. Bostancıbaşı'nın adamlarından biri sandım. Değilmiş. Daha önce hiç görmediğim bir adam duruyordu karşımda. Kıyafeti de tuhaftı. Elinde de bir asa! Nereden çıktıysa...

"Korkuttun beni efendi!" dedim.

Asasıyla dürttü beni.

"Ne için sarılırsın ağaca?"

"Hiç, sarılırım öyle."

"Allah Allah, ağaca sarılınır mı, başka kimse yok mu sarılacak?"

"Yok. Ben ağaca sarılırım. Korkunca, üzülünce ben ona sarılırım. Neyse ne, Padişah'ın fermanı mı var, yasak mı sanki ağaca sarılmak!"

"Söyleyeyim Padişah'a da ferman çıkarsın madem."

"Hıı, seni de hemen dinler. Hem sen kimsin ki? Ben seni daha önce hiç görmedim."

"Ben de seni görmedim."

"Haa, bence sen Miftah Ağası'sın. Ben bir tek onu görmedim ha, onun dışında herkesi tanırım. Herkes de beni tanır."

"Miftah Ağası değilsem ya?"

"Osun osun, belli."

"Ya değilsem?"

"Cık, osun, çok belli."

"Eh, diyelim ben oyum. Sen kimsin? Ne ararsın Padişah'ın sarayının bahçesinde?"

"Padişah'ın değil ki saray ile bahçe, Osmanlı'nın."

"Kim demiş onu?"

"Ben dedim, bunu bilmeyecek ne var? Şu ağaca bak bir ağam, kaç yaşında bu ağaç?"

"Bilmem, yüz yaşından fazladır."

"Yüz yıl önce Padişahımız var mıydı sanki?"

"Yoktu."

"Eh, demek ki Padişahımızın ağacı değil."

"Bak sen. Padişahımız bunu duysa ne der?"

"Duymaz. Nereden duyacak? Koca Padişah gelip de beni mi dinleyecek?"

"E ben Miftah Ağası'yım ya, her gün görüyorum Padişah'ı. Söyleyiverirsem ne olacak?"

"Söylersen söyle, Padişah koskoca sarayda beni mi arayıp bulacak?"

"Eh, tutup kulağından götürürsem seni Hünkâr'ın huzuruna?"

Düşündüm. İstese yapardı. Tek eliyle kaldırırdı beni. Üflese has odada bulurdum kendimi. Öfkemden, üzüntümden dik dik konuşuyordum yine. Lalam daha dün uyardı boş boş konuşma diye.

"Ağam korkutma beni," dedim.

"A bak, yine korktun. Her şeyden korkar mısın sen böyle?"

"Yoook, her şeyden korkmam. Allah'tan korkarım, Padişahımızdan korkarım, birazcık Bostancıbaşı'dan, çok azcık da lalamdan korkarım. Bir şeyden daha korkuyordum da geçti çok şükür."

"Neymiş o?"

"Sarayın yıkılmasından korkuyordum da geçti şimdi."

"Saray yıkılırsa yıkılsın, senin sarayın değil ya, ne için korkarsın?"

"Nasıl ne için korkarım? Saray, devlet demek değil mi? Devlet yıkılıverirse ne yapar bunca insan, efendi, bir düşün bakalım. Ne bu ağaçlar kalır, ne şu güzelim güneş saati, ne koğuşlar ne de bu hasbahçe... İstanbul da yıkılıp gider. Bunca insan nereye sığınır, bir düşün hele? Kim koruyacak Osmanlı'yı? Kapalıçarşı yıkılır gider, sahaflar çarşısı yıkılır. Orada bir arkadaşım var, yetim bir çocuk, ona ne olur mesela? Sen Miftah Ağası'sın, senin bile gidecek yerin kalmaz. Miftah Ağası olduğunla kalırsın. Korkmaz mısın bundan?"

Güldü adam. "Cık," dedi kafasını kaldırıp. "Korkmam."

"E sen de baya cesur yürekliymişsin ağam. Bundan da korkmazsan neden korkarsın sanki?"

"Bundan korkmam. Belli ki mektebe gidersin, mektepteki hocalar sana Türklerin tarihini öğretmedi mi? Kaç yüz yıldır yaşarız anlatmadı mı?"

"Anlatmışlardır da dinlememişimdir. Zaten lala bana anlatmıyor, Şehzade'ye anlatıyor. Ondan ötürü

dinlememişimdir. Hayallere, hülyalara daldığım zamana denk gelmiştir."

"Hayale dalmayacaksan ben anlatayım sana."

"İyi, anlat. Sen de anlat, sen de kız."

Aklıma lalamın sözleri geldi, gözlerim doldu yine.

"Saray yıkılır diye mi içlenirsin bu kadar? Bak evlat, Türklerin tarihi çoook uzundur. Acı, tatlı, savaşlı, barışlı, coşkulu, durgun, upuzuuun bir tarih. Ta Orta Asya'dan bu zamana Türkler çok badireler atlatmıştır. Ama her seferinde bir Türk askeri çıkmış, atalarının kaldığı yerden yeniden başlamış. Bak, bugünlere geldik çok şükür. Yıkılmadık, yok olmadık demek ki, buradayız."

Beni omuzlarımdan tuttu, gözlerimin içine baktı. O kadar derin baktı, o kadar sıkı tuttu ki omuzlarımdan, bütün Osmanlı ordusu etrafımı sardı sandım.

"Yıllar, yüzyıllar geçer, elbet bir şeyler değişir, devletin adı bile değişir ama Türk'ün adı değişmez. Unutma, bizim şimdi Osmanlı İmparatorluğu dediğimiz, eskinin Osmanlı Beyliği'dir. O, Türklerin beyliğiydi, bu da Türklerin imparatorluğudur. Yarın adı belki aynı kalır, belki başka bir şey olur. Ama ne olacaksa yine Türklerin olur. O zamandan bu zamana hiç mi savaş olmadı, hiç mi kayıp olmadı, hiç mi yıkım olmadı

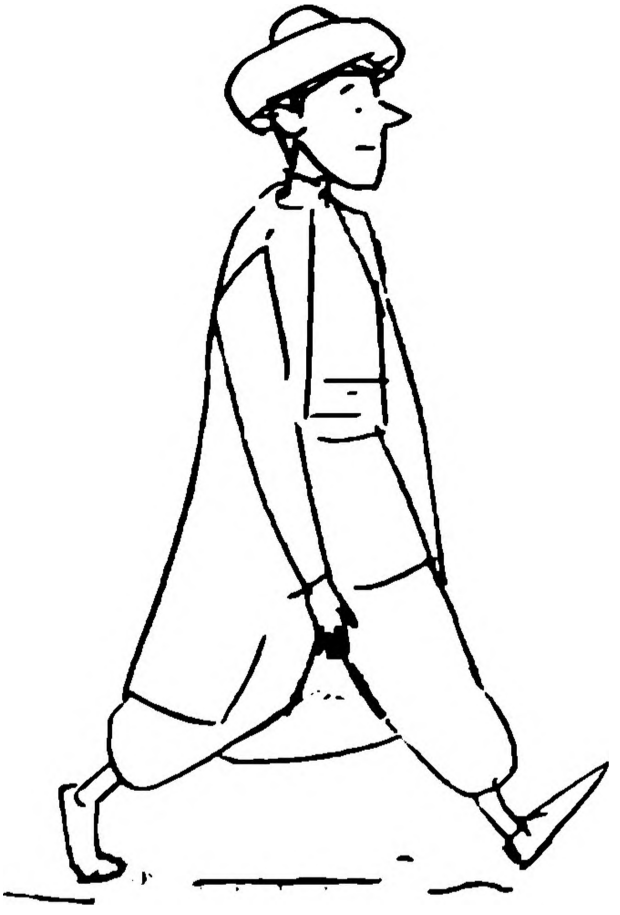
sanırsın? Olmaz olur mu? Bundan sonra olmayacak mı sanırsın? Olacak tabii. Ama hiç korkma, yine bir Türk askeri, bir Osmanlı askeri çıkar, devam ettirir Türklerin varlığını... Eski Türkler devletin başındaki kişiye kağan derdi, hakan derdi; biz padişah deriz, sultan deriz. Yarın başka bir ad bulunur, öyle denir, ama yine Türk topraklarını yönetir. Devletin idare şekli değişir ama devlet yine devlettir. Bak şunu hiç unutma; kendi tarihini iyi bilen, geleceğinden korkmaz. Sen böyle evhamlara kapılıp korkacağına otur da Türklerin tarihini iyice bir öğren, atalarını iyi tanı. Ben iyi bilirim, işte bu yüzden de korkmam. Sen de öğren, sen de korkma!"

O anlatırken ben ağladım. Korkumdan değil, sevincimden ağladım. Miftah Ağası sandığım adam yürüyüp gitti sonra. Arkasından bakakaldım. Padişah'ın o gün saray bahçesinde tebdil-i kıyafet dolaştığını çok sonradan anladım.

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var: *"Biz Osmanlı için 'imparatorluk' diyebiliriz ama 'devlet' demeyi tercih ederiz."*

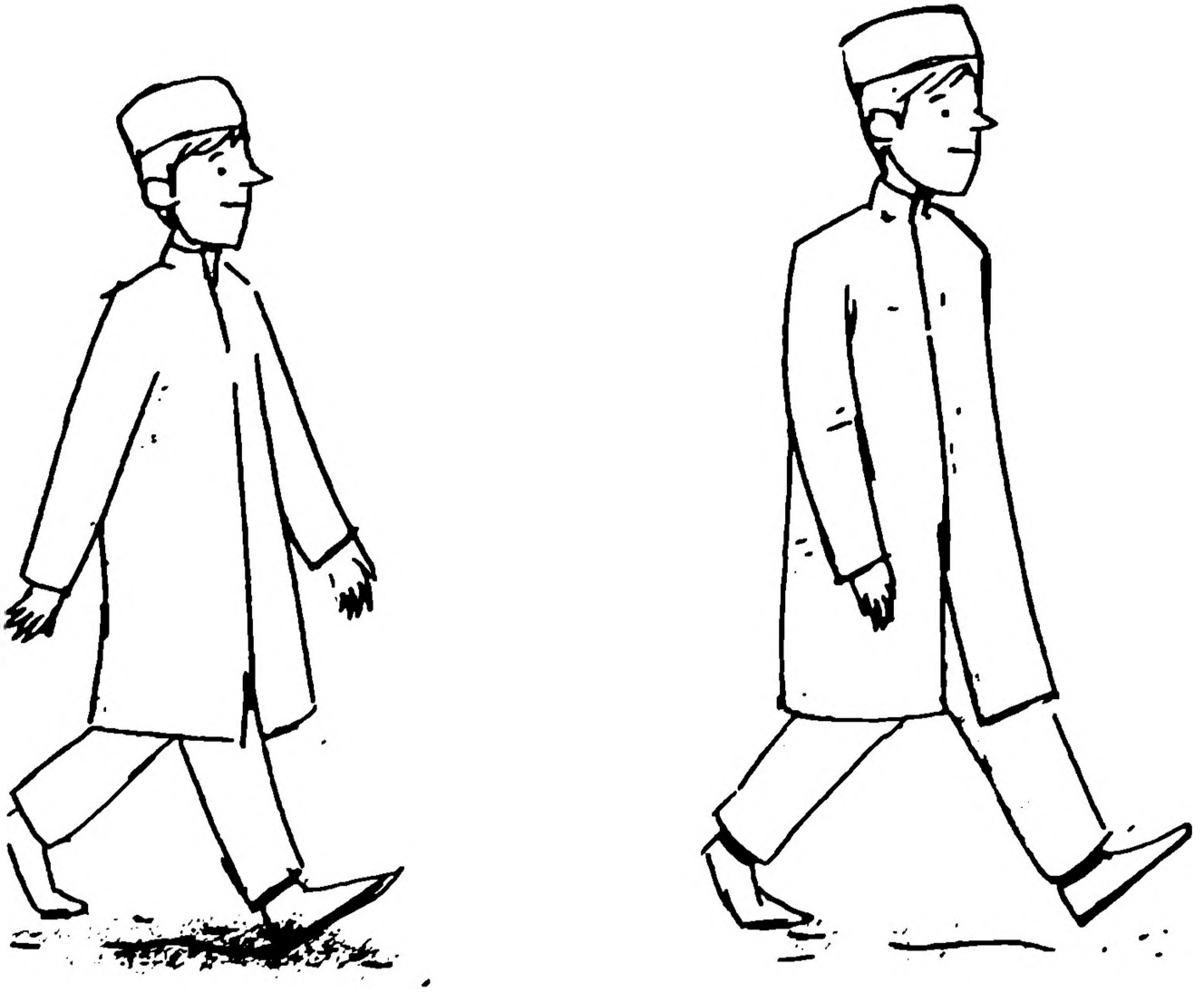

1840

İSTANBUL

TOPKAPI SARAYI

1850

Yıllar boyunca lalam her hasta olduğunda ona bir şey olacağından korktum. Biliyorsunuz beni, çocukken hayallere dalmaya bayılırdım. Lalamın çok hasta olacağını ya da çok yaşlanacağını, yatağından kalkamayacağını, günlerce hastalıkla boğuşacağını, sonra bana son sözlerini söyleyeceğini hayal ederdim. Bunları düşünür düşünür ağlardım. Öyle olmadı.

Hayatımdaki en büyük şansım lalamın kucağına bırakılmış olmaktı. İkinci şansımsa o gün hasbahçede Padişahımızla karşılaşmamdı.

On yıl önce o gün, hasbahçede konuştuğum kişinin Padişahımız olduğunu olayın ertesi günü, Miftah Ağası beni lalamla birlikte yanına çağırdığında anladım. O günü dün gibi hatırlıyorum, dizlerimin bağı çözülecekti neredeyse. Miftah Ağası beni yanına çağırmıştı. Üstelik lalamla birlikte.

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Osmanlı'da padişahlar zaman zaman halkın gündelik giysilerinden giyerek halkın arasına karışırlar ve gündelik hayatı etüt ederlerdi. Buna tebdil-i kıyafet gezmek denirdi."

Lalam hızlı hızlı yürüyordu, sinirli ve gergindi.

"Kimbilir ne yaptın da çağırıyorlar seni? Allahım hayırlara çıkart!" diye dua ede ede yürüyordu.

"Bir şey değildir, dün ben Miftah Ağası'yla karşılaştım, tanıştım, sohbet ettim, arkadaş oldum. Vallahi bir şey değildir, bir terbiyesizlik etmedim, inan bana lala," diyordum ama bir yandan da korkuyordum. Belki de etmiştim.

"Git Padişah'a söyle, ferman çıkartsın," falan demiştim. Vallahi de demiştim. Lalam bunu duysa asla affetmezdi beni.

Kapıdan içeriye girdiğimizde lalamın şakaklarından terler akıyordu. Beni sonradan ter bastı çünkü bizi karşılayan Miftah Ağası bir gün önce gördüğüm adam değildi.

"Ben bu sarayın Miftah Ağasıyım," dedi bana bakıp.

"Memnun oldum Ağam, ben de şamaroğlanıyım," dedim. Lalam ayağıma bastı. Neee? Sanki yalan mı söylüyordum, şamaroğlanı değil miydim?

"Bildim, aldım haberini. Dün Padişahımızı ben sanmışsın," dedi.

Lalamın gözleri yuvalarından fırladı. Benim dizlerimin bağı çözüldü.

"Neee, Padişahımızı mıııı? O muymuş oooo? Ağam, vallahi tanımadım, billahi tanımadım. Tanısam hiç, 'Git Padişah'a söyle, ferman çıkartsın madem,' falan der miydim? Vallahi demezdim. Tanısam, 'Padişah koskoca sarayda beni mi arayıp bulacak?' der miydim, demezdim," dedim. Ben konuştukça lalamın gözlerinden ateş fışkırıyordu. Buradan çıkınca çok kızacaktı bana, çok.

"E anladık tanımadığını zaten. Padişah'ın tebdil-i kıyafet gezdiği zamana denk gelmişsin. Lakin Hünkârımız seni pek bir sevmiş. Emir verdi, 'O oğlanı bulun, yetiştirin, eğitimini takip edin. Belli ki akıllı bir çocuk. Yalnız söyleyin, tarihimizi iyi öğrensin,' dedi. Bir kese de altın gönderdi, bunu lalana veriyorum, senin hesabına harcar," dedi.

"Padişahımız çok yaşasın," dedim.

Derin bir nefes aldık, Miftah Ağası'nın yanından ayrıldık. Çıktığımızda lalamın sırtı, boynu, elleri ter

içindeydi. Çok korkmuştu. Ben de korkmuştum da lalama ne oluyordu sanki?

"Çok korktum yahu," dedi çıkınca.

"Hadi ben Padişah'ı tanımadım da bana kızacaklar diye korktum. Sen neden korktun be lala?"

Gözlerimin içine baktı, bir süre sustu, sonra, "Seni benden alacaklar diye korktum," dedi.

Kızmadı bana, konuyu uzatmadı. Ama yıllar içinde aklına geldikçe kafasını iki yana sallar, "Allah Allaaah, Padişah'a tebdil-i kıyafet denk gelmiş yahu, olacak şey mi, cık cık cık," derdi kendi kendine. Galiba lala bu yaşadığımız şeye hiç inanamadı.

Bu olayla birlikte ben şamaroğlanlığını bırakmış oldum. Benim tahsilime çok önem verdiler. Lalam birken beş oldu. Pek çok hocadan ders aldım. Padişahımız benim iyi eğitim almamı söylemişti. Ben de Padişahımıza verdiğim sözü tuttum. Derslerime çok iyi çalıştım. Türk tarihine, Türk edebiyatına ayrı bir özen gösterdim. Okumadığım divan zannederim kalmamıştır. Lalam bendeki değişimden ve ilerlemeden hep çok mutlu oldu.

"Ders çalışman için illa Padişah'ı görmen mi gerekiyordu şaşkın oğlan?" dedi durdu hep. Gerçekten iyi bir eğitim aldım, iyi yetiştirildim.

Padişah'ın eğitimim için verdiği bir kese altına hiç dokunmamıştık, öylece duruyordu. Lalam birkaç yıl önce bana teslim etmişti. Ben de bu parayla Kapalıçarşı'da bir yer tutmuştum. İstanbul'daki kimsesiz çocuklara burada ders veriyor, şiir okuyor, edebiyat ve tarih anlatıyordum. Onlarda kendi çocukluğumu görüyordum. Herkesin benim gibi bir lalası yoktu, herkes benim kadar şanslı olmayabilirdi. Kaç kişinin karşısına lalam gibi biri çıkar, kaç kişi padişahla karşılaşır da hayatı değişir? Ben de benim gibi olan kimsesiz çocuklar için bir şeyler yapmak istiyordum. Onlara tarihimizi, edebiyatımızı, dilimizi anlatmak için var gücümle çalışıyordum. Bana ne öğretildiyse ben de onlara aktarıyordum. Lalam bana nasıl davranıyorsa ben de öyle davranıyordum çocuklara.

Bir gün bir dersime lalamı da davet ettim. Artık iyiden iyiye yaşlanmıştı, güçlükle yürüyordu. Kol kola yürüdük. Dersime geldi. Yanında o kadar heyecanlandım ki anlatamam. Beni bir öğrenci gibi dinledi. Arada göz ucuyla bakıyor, benimle gurur duyduğunu hissediyordum.

Dersten sonra öğrencilerim dört yanımı sardılar,

bana sorular sordular. Lalam beni uzaktan izledi. Ne düşündüğünü, ne hissettiğini çok merak ediyordum. Saraya gidene kadar konuşmadı.

Saraya vardığımızda yolumu bilerek çınar ağacımın oraya düşürdüm, oradan yürüdük.

Sonbahardı, yapraklar dökülüyordu. Topkapı Sarayı'nın bahçesinde hafiften yağmur çiseliyordu. Sert bir rüzgâr esti bir anda, yerdeki yapraklar havalanıp gökyüzünde döndüler. Lalam durdu, bana baktı, gözünden bir damla yaş aktı.

"Rüzgârdan mı lala, gözüne bir şey mi kaçtı?" diye sordum.

"Yok oğlum," dedi, "Mutluluktan. Seni kucağıma aldığımda anasız babasız bir yaralı kuştun. Çok uğraştım senin için. Büyük bir emanettin bana. Sana bir şey oluverecek diye, sana layıkıyla bakamayacağım diye çok korktum. Sen benden çok uğraştın gökyüzüne tutunabilmek için. Ama tutundun. Artık kınalı serçe oldun. Sen de kınalı serçe oldun..." dedi, sarıldı bana.

O gün oracıkta, çınar ağacımın altında, hayatımda duyduğum en kısa, en tatlı, en güzel masalı anlattı lalam bana. *Kınalı Serçe* masalını...

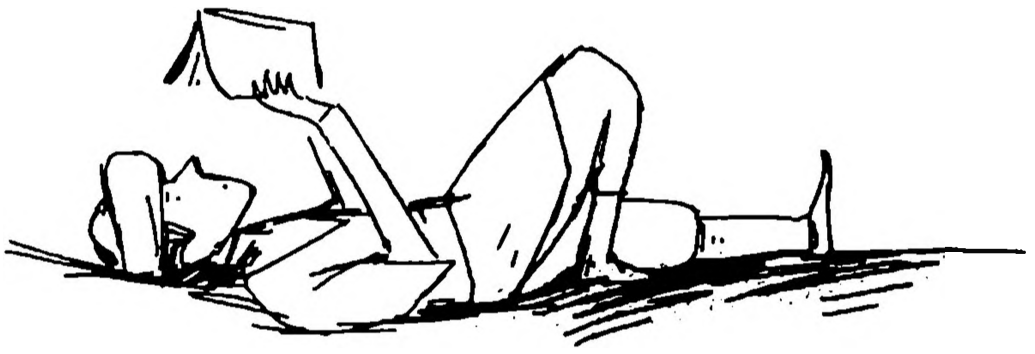
O an anladım durmadan çalışan, işini hakkıyla yapmaya gayret eden herkesin neden kınalı serçe olduğunu. O an anladım bundan böyle benim de kınalı serçe olduğumu...

Sonra odamıza döndük, lalam uyumak istediğini söyledi ve uyudu.

Sabah uyanmadı.

Artık yapayalnızdım. Osmanlı ülkesinde yapayalnız bir kınalı serçeydim artık.

1858

TOPKAPI SARAYI

Benim hiç evim olmadı. Bir ev nasıl bir şeydir bilmem. Benim yalnız bir odam oldu, lalamla birlikte yaşadığım odam. Başkaca akrabam da olmadığı için bir evin nasıl bir şey olduğunu hiç bilmedim. Lakin lalamın sahaf arkadaşı bizi bir Ramazan günü evlerine davet etmişti. Onlara misafir olmuştuk, saray olmayan gerçek bir evi bir tek o zaman görmüştüm. Gittiğimiz ev küçük bir konaktı. Kapısında iki tane kapı tokmağı vardı. Lalam Osmanlı'da kapı tokmaklarının iki tane olduğunu; eğer gelen misafir kadınsa ince olanı, erkekse kalın olanı çaldığını; böylece içerideki ev halkının gelen misafirin kadın mı erkek mi olduğunu anladığını anlatmıştı.

Biz kalın kapı tokmağını çalmıştık. O gün sahafın evine misafir olmuştuk. Küçücük bir evin nasıl huzurlu, nasıl sıcacık, nasıl başlı başına bir saray olabildiğini orada görmüştüm. Evin babası padişah gibiydi, evin annesi valide sultandı âdeta... Ben bir tek biz sarayda yaşıyoruz sanıyordum, meğer herkesin evi kendine saraymış.

Birkaç yıl sonra tekrar gitmiştik evlerine. Bu kez bambaşka bir evin kapısını çalmıştık. Taşınmışlar. Taşınmanın ne olduğunu da orada öğrenmiştim. Eski evleri yenisinden çok daha güzeldi. "Ben olsam asla taşınmam," demiştim kendi kendime. Sonra da, "Zaten nasıl taşınayım ki? Sarayın taşınacak hâli yok ya!" demiştim. Büyük konuşmuşum.

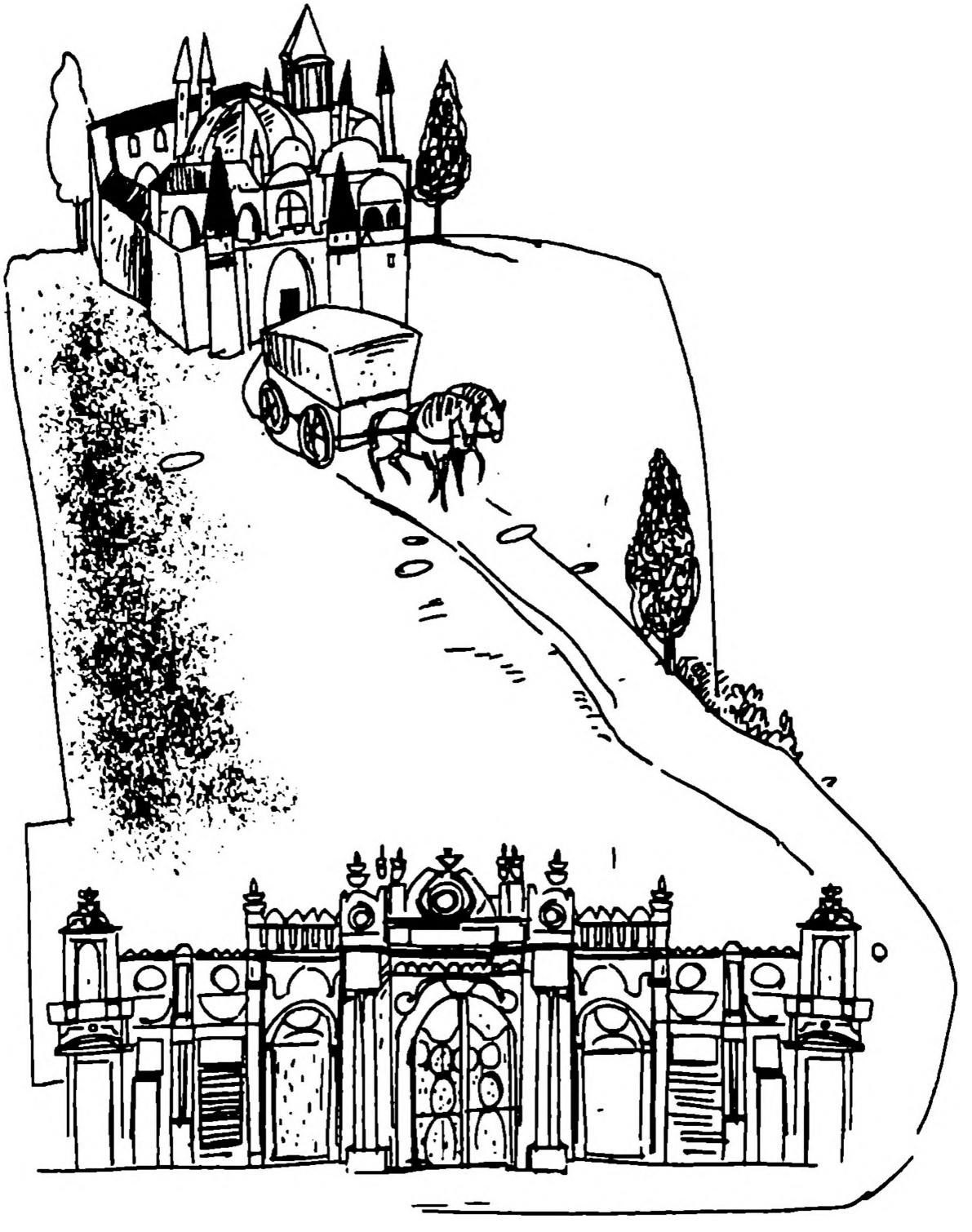
Saray halkı taşındı. Toplanıp gittiler. Padişahımız yeni bir saray yaptırdı. Adını Dolmabahçe koydular. Sanmayın ki içinde kuzu dolmalar, biber dolmaları, ekşili kuru dolmalar yapılıyor. Öyle olsa ben yerimde durur muyum, bilirsiniz mideme nasıl düşkünüm. Herkesten önce ben giderdim Dolmabahçe'ye. Ama sarayın adının iştahla, mutfakla alakası yok. Sarayın yapıldığı yer eskiden büyükçe bir koymuş. Kaptan-ı Derya gemilerini bu koya demirlermiş. Sonradan burası bir bataklığa dönüşmüş, bataklığı da taşlarla doldurarak burayı Padişah için bir hasbahçeye çevirmişler. Denizi taşla doldurup Padişah'a bahçe yapmışlar. Adı o yüzden Dolmabahçe.

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Topkapı Sarayı, Osmanlı sultanlarının ikametgâhıdır. İstanbul fatihi II. Mehmed tarafından 1460'larda yaptırılmış ve bazı ilavelerle 19. yüzyıl ortalarına kadar Osmanlı padişahları ve saray halkı burada ikamet etmiştir. 19. yüzyılda dünyada değişen devlet protokolü ve merasimleri dolayısıyla saray yetersiz kalmış ve 1830'lardan itibaren Sultan II. Mahmud ve oğlu Sultan Abdülmecid Han burada pek ikamet etmemiş ve 1850'lerin başında Osmanlı sultanları Boğaz'daki Dolmabahçe Sarayı'na taşınmışlardır. Mamafih saray terk edildikten sonra da saltanat hazinesi, mukaddes emanetler ve devlet arşivleri burada muhafaza edilmiştir."

Topkapı Sarayı da aslında sarayın adı değil, sarayın kapılarından birinin adıydı. Kapının iki yanında birer tane top olduğu için o kapıya Topkapı denirdi. Padişah saraya o kapıdan girip çıkardı. O yüzden sarayın adı Topkapı olarak anılmaya başlamış, öyle de kalmış.

Dolmabahçe'ye taşınılacağı haberi gelince herkesi bir telaş sarmıştı sarayda. Herkes bir an önce yeni saraya gitmek istiyordu. Topkapı öyle kolay bırakılır mı? Dört yüz yıldır Osmanlı buradan yönetiliyor, bırakmak kolay mı? Günlerce hazırlık yapıldı, önce Padişahımız Yıldız Köşkü'nde kalmaya başladı, ardından harem taşındı, sonra yavaş yavaş diğerleri de gittiler. Ben saraydan asla ayrılmak istemiyordum. Saraydan uzakta olmak benim çocukluk korkumdu nihayetinde. O günlerde yemin etmiştim, "Saray durduğu sürece burada kalacağım," demiştim kendi kendime. Yeminimi tutacaktım ama saray halkı kalkıp gidiyorsa ben nasıl kalayım? Durup durup çınar ağacımın yanına gidiyordum. Artık ağaca sarılıp ağlamıyordum ama sırtımı yaslayıp dinlenmekten, onunla dertleşmekten vazgeçmemiştim elbette.

Yine çınar ağacımın altında oturup soluklandığım bir gün, uzun uzun Topkapı Sarayı'nı izledim. Ne muhteşem bir yerdi burası. Ne büyük bir zenginlikti. Arkamızda bırakıp gidecektik ama saray bütün ihtişamıyla burada böylece kalacaktı. Çok özleyecektim burayı, çok. Keşke kalmanın bir yolu olsaydı.

İşte o an beynimde bir şimşek çaktı! Saray halkı gidiyordu, evet, ama saray kalıyordu. Çınar ağacı kalıyordu. Sarayı da söküp götürecek hâlleri yoktu ya! Elbet sarayın başında birileri kalacaktı! Heeeyttt beee! O kişi ben olacaktım!

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Topkapı Sarayı'nın zenginliğinden ve ihtişamından çok kendine has karakteri, çizgileri ve ananeleri vardır. Zaten Topkapı Sarayı, Osmanlı tarihini bir anane, bir baba ocağı gibi kaplamıştır. Padişahlar burada oturmasalar da ölüm hâlinde naaş burada tekfin edilir ve şehzadelerin sünnetleri burada yapılırdı. Topkapı Sarayı somutlaşmış bir anane bütünüdür ve buradaki hayat, bilmemiz gereken bir tarih çizgisidir. Ayrıca Osmanlı devlet anlayışı bu sarayın her bölümünde ve her köşesinde göze çarpmaktadır. Bütün sadeliğine rağmen Topkapı Sarayı Osmanlı medeniyetinin görkemini ve ihtişamını bize anlatır."

Padişahımıza hâlimi arz ettim. Ve o bana benim istediğimden daha fazlasını verdi. Beni has odada bulunan Mukaddes Emanetler Dairesi'ne tayin etti. Burada İslam Peygamberlerinin eşyaları saklanıyor, daire belirli zamanlarda ziyarete açılıyordu. Bu eşyaların her biri çok iyi korunurdu. Onları yeni saraya götürmeyeceklerini biliyordum. Ben de onlarla kalacaktım. İşte böylece Topkapı Sarayı'nda yaşamaya devam ettim.

Sarayı ömrümün son nefesine kadar bırakmayacağıma, koruyacağıma; buradaki gelenekleri, görenekleri elimden geldiğince yaşatacağıma da yemin ettim. İmparatorluğumuzun taşına, toprağına, denizine, ağacına, binalarına, kuşlarına, şarkılarına, şiirine, tarihine âşıktım ben. Benden daha çok da

seven yoktur sanırdım. Biliyor musunuz varmış. Hem de İstanbul'dan çok uzakta bir yerlerde.

Bir gün İstanbul'a Fransa'dan bir delikanlı geldi. İsmi Charles Vernet... Ona İstanbul'da eşlik etmem istendi, ben de bu görevi seve seve kabul ettim. Fransızca biliyordum, *Onunla Fransızca konuşurum,* diye düşündüm. Ama misafirimiz bir güzel, şakıya şakıya Türkçe konuşmasın mı benimle? Meğer on dört yaşındaki bu genç, henüz küçük bir çocukken Osmanlı'ya merak sarmış. Osmanlı tarihini öğrenmiş. Kendi kendine saatlerce çalışarak Türkçe öğrenmiş. Divan şiiri okumayı öğrendiği yetmiyor gibi bir de divan şiiri yazmayı öğrenmiş. Yetti mi sandınız? Yetmemiş, bir de divan tertip etmiş, yazdığı şiirleri toplamış, *Divan-ı Verne* diye kitap yapmış. Bu kitabı da Padişahımıza sunmak için İstanbul'a gelmiş. İstanbul'a ilk gelişiydi ama nereye götürsem bana oranın tarihini anlattı. Şaştım kaldım.

Ona, "Seni saraylı bir delikanlı gezdirecek," demişler. O da adımı Saraylı sanmış. Bana "Saraylı" dedi durdu kaldığı süre boyunca. Padişahımızla görüştü, ona divanını sundu. Birkaç zaman daha kaldıktan sonra memleketine geri döndü. Ayrılırken ona, "Lalam seni tanısaydı çok mutlu olurdu Charles, ama iyi ki seni tanımadı, yoksa dilinden kurtulamazdım. Bana senelerce, 'Şiir yaz Laklakî Efendi,' dedi durdu, ben de yazmadım, yazamadım. Okumak daha kolayıma geldi. Aşk olsun sana, benim yapamadığımı yapmışsın tek başına," dedim.

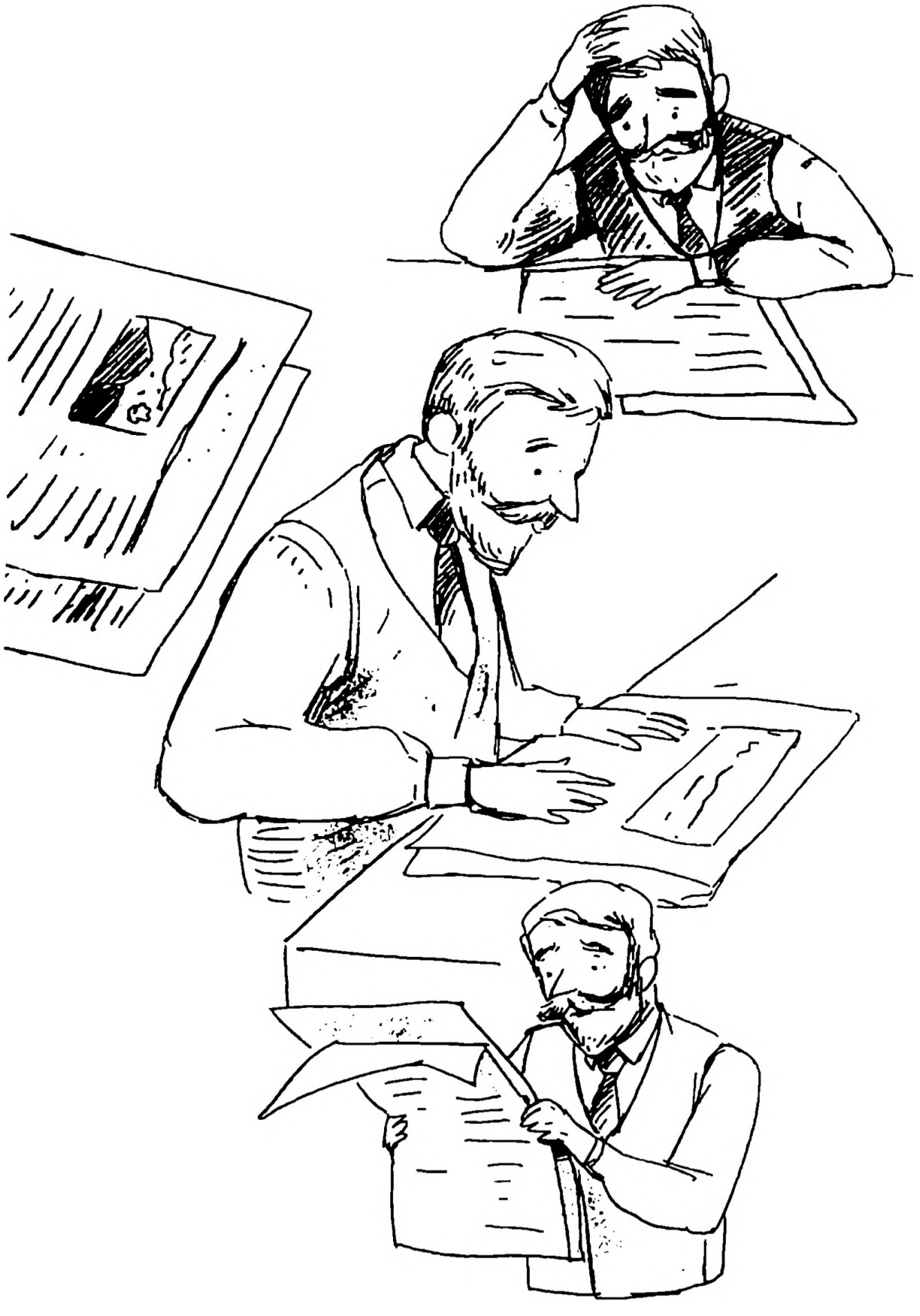
Charles Vernet, İstanbul'a geldiğinde benden küçüktü. O farkına varmadı ama bana iki şey öğreterek gitti. Birincisi, kültürümüzün güzelliğinin uzak diyarlarda da hayranlık uyandırdığını; ikincisi, sadece kendi tarihimizi değil, dünya tarihini de öğrenmem gerektiğini...

Dolmabahçe Sarayı da pek güzel oldu tabii. İstanbul'da artık Avrupai yaşam modaydı. Saray da Avrupa mimarisiyle yapıldı. Sultanımız, "Kötülük ve çirkinlikler burada yasaktır, burada sadece güzel olan şeyler bulunsun," demiş, öyle dediler. Öyle de yaptılar sarayı. Birkaç kez gitme imkânım oldu. Hakikaten etkilendim mimarisinden. Ama ne yalan söyleyeyim, benim canım sarayımın yerini tutamazdı.

Sonra herkes gitti. Biz bir avuç insan kaldık Topkapı Sarayı'nda. Bir avuç insan ve eşyalar ve anılar ve tarih ve gökyüzü...

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Klasik devir Osmanlı Sarayı, bizim Topkapı Sarayı dediğimiz Saray-ı Amire de 19. yüzyılın modern dünyasında devletler sistemi içindeki bir büyük devletin klasik evi olarak işlevini tamamlamış ve görevini yeni saraylara devretmek zorunda kalmıştır. Topkapı'nın bu görevini ilk olarak Dolmabahçe Sarayı üstlenmiştir."

1920

TOPKAPI SARAYI

Topkapı Sarayı'nın Mukaddes Emanetler Dairesi'nde, kitaplarımın arasında uzun bir uykuya daldım. Benim güzelim çınar ağacım gibi kök saldım buranın toprağına. Yerdeki bir mermer taşından, bir çeşmeden, bir köşkten, bir kitabeden farksızdım burası için. Yıllar nasıl geçti, olanlar nasıl oldu, Topkapı'nın önünden kimler, kimler geçti; anlatsam size masal gelir. Hiçbir şey yeni değildi artık Topkapı Sarayı'nda. Her şey yaşlıydı. Her şey yüzlerce yıllıktı. Ben bile...

Kitabe: Yazıt

Yıllar yılları kovaladı. Sultanımız vefat etti. Ne olacak, nasıl olacak derken lalamın dediği gibi oldu. Hemen yeni sultan çıktı tahta. Ben ölmedim, uzun yaşadım. Çok uzun... Lalam hep, "Çok günler gör, Allah sana uzun ömürler versin," diye dua ederdi bana, çok günler gördüm. Çok kötü günler... Çok uzun bir ömrüm oldu. Osmanlı sultanlarının cenaze merasimlerinde ve tahta çıktıkları cülus törenlerinde bulundum. İmparatorluğumuzun nasıl dönüştüğünü

gördüm, savaşlar gördüm, yenilgiler gördüm. Savaşa gitmedim ama çok savaştım.

Balkan Harbi'nde ve İstiklâl Harbi'nde artık iyiden iyiye yaşlanmıştım, kolumu kaldıramayacak kadar yaşlıydım. Rüyalarımda düşmanın Topkapı Sarayı'na saldırdığını, elimde bir kılıçla tek başıma düşmanla savaştığımı, sarayı koruduğumu görürdüm. Sarayın odalarından birer ikişer asker çıkıp bana yardım ederdi rüyalarımda, yetişemezdik düşman askerine. Toprağımızı çiğnerler, duvarlarımızı tekmelerler, bize hakaret ederlerdi. Uykularımdan ağlayarak uyanırdım. Olmayan bir kılıcı rüyamda sallamaktan kollarım tutmaz olurdu. Ama ne çare...

Akıl almayacak şeyler oldu Osmanlı yurdunda. İngiltere, Fransa, İtalya kendi aralarında paylaştıkları Anadolu topraklarını birer birer işgal ettiler. Her gün yeni bir vatan toprağının işgal haberiyle uyanıyorduk artık. Edirne, İzmir, Mudanya, Bursa... Derken memleketimizin dört bir yanı işgal edildi. En nihayetinde İstanbul'a da geldiler. İşgalciler savaş gemilerini Dolmabahçe Sarayı'nın karşısına demirlediler. Bu topraklar böyle bir eziyeti, böyle hakareti, böyle çaresizliği hiç görmemişti. Anadolu'nun dört bir yanı, insanı, taşı, toprağı, dağları, suları inim inim inliyordu resmen. Düşman askerleri şehirlerimize saldırıyor, insanlarımızı öldürüyor, minarelerimizi yıkıyor, taş üstünde taş bırakmıyordu. Anadolu'dan, işgal edilen şehirlerimizden haber aldıkça perişan oluyorduk. Biz

esaretin ne olduğunu bilmeyen bir millettik; nefesimiz kesiliyor, göğsümüz daralıyordu üzüntüden.

Hele hele Bursa'nın işgalini duyduğumda kalbim parça parça oldu âdeta. Bursa bizim başkentimizdi, seneler boyu taşı toprağı Türklerin olmuş bu güzelim yurt bombalanıyordu. Yunan askerleri sırf eğlenmek için bomba atıyor; minarelerimize, camilerimize, türbelerimize saldırıyorlardı. Yunan askerlerinin Osman Gazi'nin türbesine kılıç sapladığını, Orhan Gazi'nin türbesine girip sandukaya ayaklarını koyarak fotoğraf çektirdiklerini, bunu da Avrupa gazetelerine gönderdiklerini duyduk. Kahrımdan o gece öleceğimi sandım, ölmedim. Ben Osmanlı'nın bütün kutsal emanetlerini koruyabileceğimi sanıyordum. Koruyamamıştım işte. Hiçbirimiz koruyamamıştık. Öfkemden, hiddetimden, çaresizliğimden, yaşlılığımdan olduğum yerde kıvranıyordum.

Bizim sahafın evlatlığıyla yıllar boyunca devam etti dostluğumuz. Ara ara yeni çıkan mecmuaları toplar getirirdi. Saraydan ayrılmadığım ve artık yavaş yürüdüğüm için *Saray Kaplumbağası* diye takılıyor-

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var.

"Kurtuluş Savaşı'nda Doğu Cephesi'nde Ermenilerle, Güney Cephesi'nde Fransızlarla ve himayelerindeki Ermeni silahlı gruplarla, Batı Cephesi'nde ise Yunanlılarla savaşılmıştı:"

du bana. Gezilecek, dolaşılacak İstanbul mu kalmıştı sanki? Saraydan her çıktığımda düşman askerlerinin gülerek, eğlenerek, kahkahalar atarak İstanbul sokaklarında dolaştığını görüyordum.

Bir gün yine geldi saraya, kolunun altında mecmualarla.

"Al da oku Saray Kaplumbağası, çıkmıyorsun kabuğundan madem, ben ayağına getireyim hava-

disleri. Mehmet Akif'in şiirini oku. Hepimiz onun satırlarına sığındık, hepimiz ağladık, sen de oku," dedi. Biraz sohbet ettik, sonra gitti.

Şair Mehmet Akif'in bir şiirini okudum o gün. O da hepimiz gibi etkilenmişti Bursa'nın işgalinden ve Orhan Gazi'nin türbesinin çiğnenmesinden. *Bülbül* isminde bir şiir yazmıştı. Mehmet Akif, hepimizin duygularını dökmüştü dizelerine. Defalarca okudum şiiri. Hâlimi, hâlimizi, duygularımızı öyle güzel anlatıyordu ki...

Bir akşam vakti Topkapı'nın avlusuna çıktım. Çınar ağacıma doğru yürüdüm. Ağacın dallarındaki kuş yuvalarına bağırdım. Yaşlılığıma, titreyen bacaklarıma, kesilen nefesime aldırmadan Akif'in şiirini kuş yuvalarına doğru bağıra bağıra okudum:

Aşiyan: *Yuva*

Eşin var; aşiyanın var, baharın var ki beklerdin

Kıyametler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin

O zümrüt tahta kondun, bir semavi saltanat kurdun

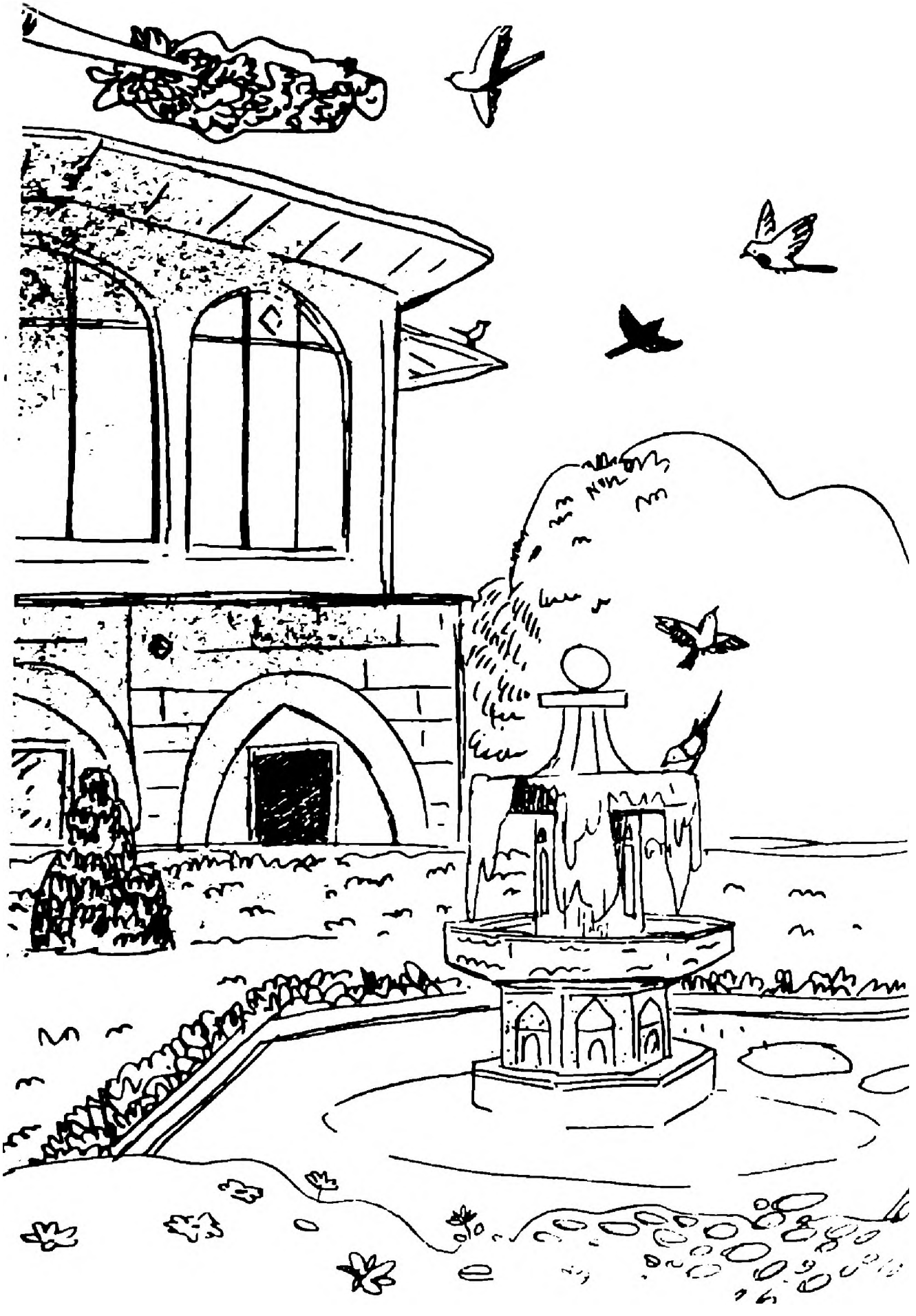
Semavi: *Ulvi, benzersiz*

Cihanın yurdu hep çiğnense, çiğnenmez senin yurdun!

Yalnızdım. Yaşlıydım. Yorgundum. Kimsesizdim. Düşman esaretindeydim. Ben kendimi oldum olası yalnız hissederdim, şimdi koca bir ülke aynı yalnızlığı paylaşıyorduk. Yaşlıydım, evet ama sanki hepimiz yaşlıydık. Çocuklarımızda, el kadar yavrularımızda bile çocukluk neşesi, çocukluk hevesi kalmamıştı. Büyük

küçük hepimizin yüzünde acının, kaygının ve korkunun izi vardı. Yorgunduk, sadece ben değil, hepimiz yorgunduk. Bir şey yapmamanın, yapamamanın yorgunluğu vardı üzerimizde. Ve hepimiz düşmanın esaretindeydik. Bütün bir ülkenin erkekleri, kadınları, çocukları esaret altındaydı. Anadolu toprağının üzerinde biten kuru otlar bile düşman askerlerinin ayaklarının altında eziliyordu. Hiç kimse yoktu sarayın bahçesinde.

Dokuz yaşındayken gelir bu çınar ağacına sarılır, ağlardım. Şimdi doksan yaşındaydım. Ağacıma sarılıp bir çocuk gibi, "Neredesiniz Osmanlı askerleri, neredesiniz Türk'ün evlatları, neredesiniz?" diye inleyerek ağladım.

1927

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ

Yıl 1927 oldu. 1830'da gelmiştim dünyaya, doksan yedi yılı gördü bu gözler. Doksan yedi yılın sesini duydum, rüzgârını hissettim. "Nasıl geçti doksan yedi yıl?" derseniz, "Topkapı Sarayı'nın avlusunda, bir ağaç altında güle oynaya geçti işte," derim.

Burada genç bir arkadaşım var. Çok yaşlıyım diye bana takılıyor, "Seni bu dünyada unuttular bence," diyor. Gülüyorum. "Belli mi olur, belki sahiden unutulmuşumdur. Ben unutulayım, Topkapı Sarayım unutulmasın da," diyorum.

Fakat artık unutulmayacağına kanaat getirdim. Şunun şurasında beş on yıl öncesindeki umutsuzluğum, karamsarlığım, çaresizliğim 1923 yılında kaybolup gitti. Artık bir Cumhuriyetimiz var bizim. Türklerin Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti.

Seneler önce Padişahımızla karşılaştığımda bana söyledikleri nasıl da doğru çıkmıştı. "Unut-

ma, bizim şimdi Osmanlı İmparatorluğu dediğimiz, eskinin Osmanlı Beyliği'dir. O, Türklerin beyliğiydi, bu da Türklerin imparatorluğudur. Yarın adı belki aynı kalır, belki başka bir şey olur. Ama ne olacaksa yine Türklerin olur," demişti. Şimdi de Türklerin Cumhuriyetini yaşıyor, Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşıyoruz. Bu güzelim Cumhuriyetin ilelebet yaşaması için dua ediyoruz.

İlelebet: Sonsuza kadar

Benim o, "Neredesiniz Türk'ün evlatları?" diye ağladığım günlerde, bir Osmanlı askeri çıktı, gözyaşlarımızı dindirdi çok şükür. Gazi Mustafa Kemal Paşamız, bizi düşman esaretinden kurtardı. Kurtulduğumuz yetmedi ya, daha nice yenilikler oldu, nice güzellikler geldi başımıza.

Baksanıza siz şu Topkapı Sarayı'na, artık kapısında ne yazıyor, bir bakın hele! Topkapı Sarayı Müzesi yazıyor. Yıkılacağından, yok olacağından korktuğum canım sarayım müze oldu, müze!

Cumhuriyet 29 Ekim'de kuruldu. Cumhuriyet kurulur kurulmaz öyle güzel, öyle farklı, öyle yüreğimizi ferahlatan şeyler oldu ki peş peşe anlatamam. 3 Nisan'da Cumhuriyet'in ilk müzesi olarak kapılarını halka açtı Topkapı Sarayı Müzesi. Herkes gelebildi, herkes girebildi içeriye. Bu benim çocukluk hayalimdi. "Herkes saraya gelsin, sarayı gezsin, Osmanlı'nın zarif sanatından nasibini alsın," derdim ya, işte o hayal gerçek oldu. Bastonuma tutuna tutuna çıkıyorum avluya, şaşkınlıkla izliyorum gezenleri.

"Bakın evladım, şu tarafa doğru gidin, orada bir çınar ağacı var. Onu da görün, benden de selam söyleyin," diyorum. Çünkü artık o kadar yolu yürüyemiyorum.

Müzemizin bir müdürü var, çalışanları var. Akıllarına bir şey takıldığı zaman bana gelip soruyorlar. Saray Baba diyorlar bana. Çünkü her karışını biliyorum sarayın, ne sorsalar başlıyorum anlatmaya, uykuları geliyor zavallıların beni dinlerken.

Geçen gün Müdür Bey, "Eee Saray Baba, sen bizim büyüğümüzsün, her sorumuza ikiletmeden ânında cevap verirsin. Bir kere de biz senin için bir şey yapalım. Dile benden ne dilersen," dedi gülerek.

Ne dileyeceğim bu yaştan sonra? "Yalnız evladım, ben Padişahımızı görmüş, onunla konuşmuştum küçük bir çocukken. Hem de bu bahçede... Şimdi de dünya gözüyle Reisicumhurumuzu görmeyi dilerim. Keşke Mustafa Kemal Paşa'yı görsem de öyle ölsem," dedim.

Olacak şey değildi ya, bir temmuz sabahı yanıma geldi müze müdürü.

"Gözün aydın Saray Baba, Paşamız İstanbul'a geldi bugün. Müzemize teşrif edecekmiş. Aman gözünü seveyim yanımda ol, beni yalnız bırakma," dedi. Duyduğuma inanamadım.

İstanbul'un tüm kuşları göğsümün içine doluştu da kanat çırptı sanki. Saatler boyu kendimi teskin edemedim. "Padişahımızla tebdil-i kıyafet tanışmış, heyecanlanmamıştım. Keşke Mustafa Kemal Paşa'yla da tebdil-i kıyafet karşılaşsaydım Müdür Bey evladım," dedim ama ne çare.

Paşamız öğleden sonra beraberindeki arkadaşlarıyla müzeye geldi. Yüzünü gazetelerde görüyordum. Görür görmez tanıdım. Mukaddes emanetleri görmek istedi, usulünce açıp gösterdik. Müzeyi gezdi. Pek memnun oldu, pek.

Bir aralık bana dönüp, "Sana neden Saray Baba derler baba?" diye sordu. Güldüm.

"Ben sana bir hikâye anlatayım paşam. Bir saray hikâyesi. Ben bu hikâyeyi söyleyen, bu hikâyeyi anlatan, bu hikâyeyi yaşayan insanlarla büyüdüm.

Diyarın birinde göğsü kınalı bir serçe yaşarmış. Ne zaman gök gürlese yere yatar ve ayaklarını gökyüzüne doğru kaldırırmış. Bir değil, iki değil, üç değil... Bir gün göğsü kınalı serçeye, 'Neden böyle yaparsın?' diye sormuşlar. Demiş ki kınalı serçe, 'Gök gürlüyor, olur da gök yıkılıverirse ayaklarımla dayanak olayım, tutayım, yıkılmasın diye kaldırırım ayaklarımı...'

Ben bu sarayın yıkılmasından çok korkardım Paşam. Saray yıkılırsa hepimizin ve her şeyin altında

kalacağını, yok olacağını zannederdim. Seneler var, göğsü kınalı serçe gibi ayaklarım havada gezerim. Bize ait olan her şey yaşamaya devam etsin, yok olmasın diye tüm kınalı serçeler gibi çalışır dururum senelerdir. Bir babanın çocuğunu koruduğu gibi korurum doksan yedi yıldır buraları. Memleketimiz sayenizde düşman esaretinden kurtuldu şükürler olsun. Siz de kınalı serçesiniz. Herkes bir ucundan tutacak Paşam, herkes kaldıracak gök gürleyince ayaklarını. Memleketimizi koruyacağız, dilimizi koruyacağız, kültürümüzü koruyacağız, tarihimizi koruyacağız; sarayları, binaları, sokak taşlarını, surları, türküleri,

şiirleri, masalları koruyacağız. Yediğimiz ekmeğin, içtiğimiz suyun tadını bile koruyacağız. Herkes bir ucundan tutacak. Ben kaldırdım ayaklarımı, burayı tuttum senelerdir, bir gün olsun bırakmam, ölene kadar bırakmam. Biz ölürsek bilirim, arkamızda binlerce kınalı serçe var," dedim.

Omuzlarımdan tuttu beni.

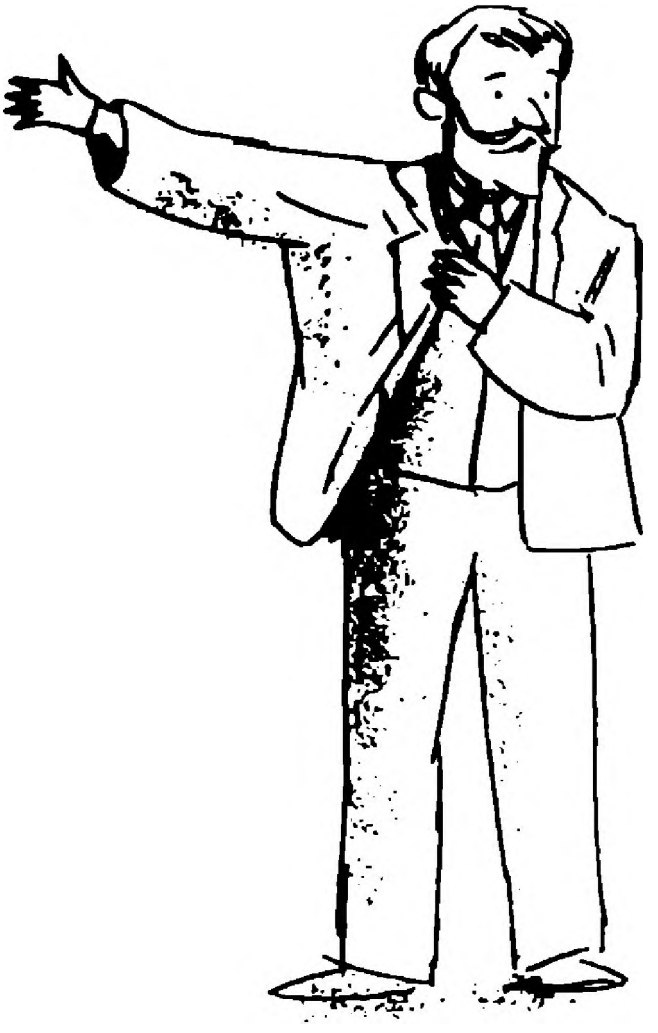
"Var ol Saray Baba, var ol Kınalı Serçe, çok yaşa," dedi. Söylediklerimden müteessir olmuştu.

Dayanamadım. Sarıldım. Çınar ağacıma gidemiyorum artık. Ama Mustafa Kemal Paşa'ya bin yıllık bir çınar ağacına sarılır gibi, onun gölgesinde dinlenir gibi sarıldım.

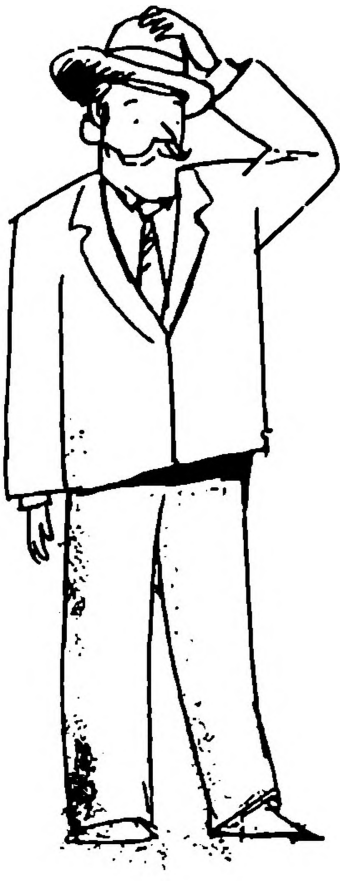
Artık ölsem de gam yemem, dedim kendi kendime. Ama yine ölmedim.

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Atatürk, Türk tarihinin çok önemli bir lideridir. Tarihin akışını değiştiren, ona mührünü vuran veya büyük tehlikelere mâni olan liderler her memleketten çıkmaz. Nitekim Türklerin büyük mareşalleri, büyük devlet adamları her asırda vardı. Fakat Atatürk dünya tarihinin de nadiren gördüğü bütünleyici bir yönetici, bir dehadır. Bugün halen özlemle anılıyorsa ve gönülden seviliyorsa bu, beyhude değildir..."

1935

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ

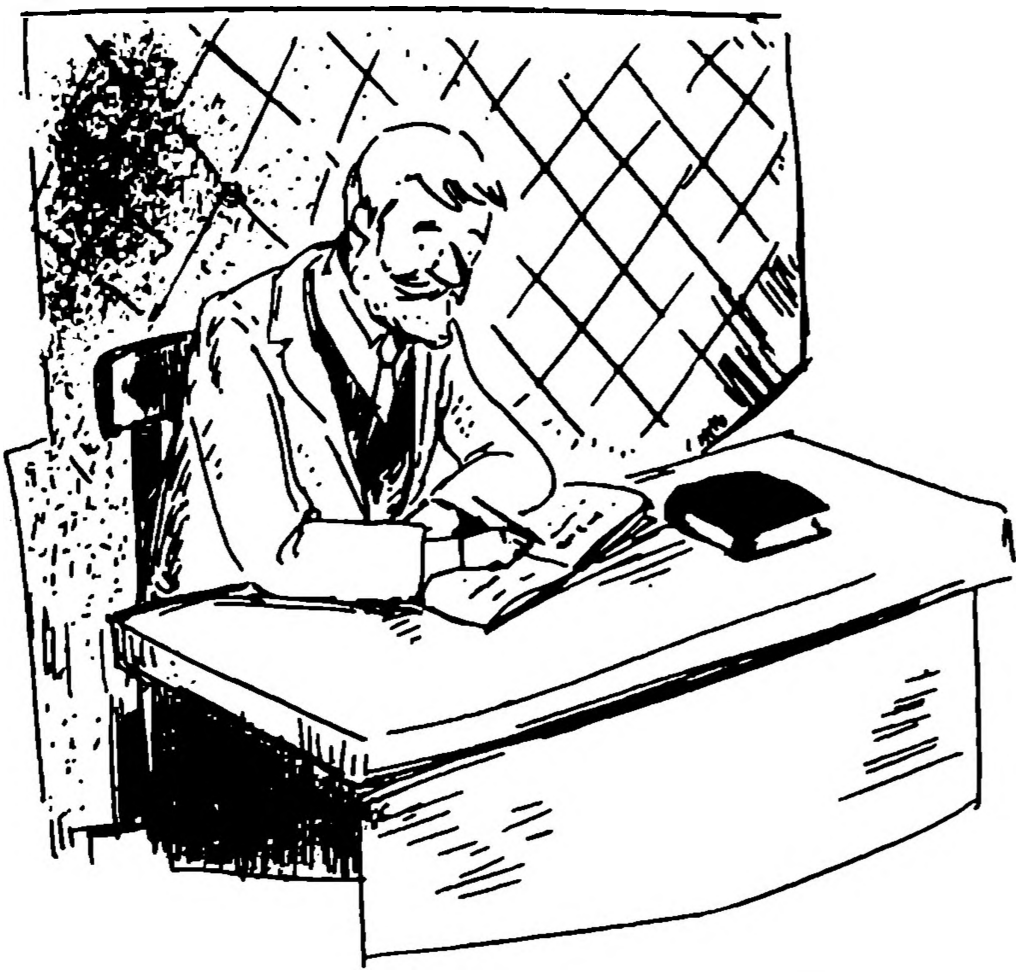

Galiba beni sahiden bu dünyada unuttular. Ama unutulduğum da çok iyi oldu. Bu yıl yüz beş yaşındayım. Ömrümün son yıllarında ne güzellikler gördüm, ne güzellikler gördüm.

Alfabemiz değişti, yeni harflere geçtik. "Bu yaştan sonra öğrensem ne olacak?" demedim; oturdum, çalıştım, öğrendim. Hem eski harflerle okuyup yazıyorum hem yeni harflerle.

"Kılık kıyafetimiz değişecek," dediler, değiştirdim. "Şapka devrimi," dediler, hemen kendime bir şapka sipariş ettim. Bir de yakışıklı oldum ki sormayın gitsin.

Millet mektepleri açıldı memleketin her yerinde. Çocuk olsam hepsinde birer sene okumak isterdim. Gidemedim diye üzüldüm, gidenleri gördükçe sevindim.

Kulağımıza her gün yeni güzel haberler geldi, her gün gazetelerde yeni ve güzel haberler okuduk. Hele bir tanesinde zil takıp oynayacaktım neredeyse. Dediler ki, "Lakap ve unvanlar kaldırılıyor." Bir güldüm, bir güldüm ki sormayın. Helvacı Paşa diyemeyeceklerdi artık, Laklakî diyemeyeceklerdi, Sabuncuzade diyemeyeceklerdi; yağcı efendilik, şamaroğlanlığı çok gerilerde kalmıştı.

Derken soyadı kanunu çıktı. Dediler ki, "Mustafa Kemal Paşa'nın soyadı Atatürk olmuştur. Siz de kendinize bir soyadı seçin!"

İLBER ORTAYLI'dan mesaj var:

"Soyadı Kanunu en itirazsız inkılap olmuştur ve 'vatandaş' oluşturmaya yönelik İnkılapçılığın içinde 'Soyadı Kanunu' vardır. Türkiye'de o zaman insanlar kendi soy ve durumlarını anlatan soyadları almışlardır."

Ne zormuş kendine soyadı seçmek. Düşündüm, düşündüm, düşündüm, düşündüm, düşündüm, düşündüm. Ah keşke gidip Atatürk'e sorabilsem, *"Hele bak bakayım bana şöyle karşıdan, bana hangi ismi uygun görürsün?" desem, o bana bir isim bulsa*, diye geçirdim içimden. Sonra birden aklıma geldi. Ne demişti Mustafa Kemal bana?

"Var ol Saray Baba, var ol Kınalı Serçe, çok yaşa."

Bana söylemişti bunları. Eh dedim, bundan güzel temenni mi var? Kendime *Çokyaşa* soyadını uygun gördüm. Müdür Bey'den rica ettim, beni hususi bir otomobille götürüp getirdiler. Ben de gidip soyadımı yazdırdım.

Husus → *Öz*

Nüfus memuru, "Bre baba, gelmişsin yüz beş yaşına, daha mı yaşayacaksın, Allah gözünü doyursun," dedi bana. Kahkahalarla güldük. Ama kimlik kâğıdımı da hazırlayıp verdiler. Saraya geldiğimde son kez çınar ağacımın yanına gitmek istedim. Sağ olsunlar, onu da yaptılar. Sonra beni yalnız bırakmalarını rica ettim. Ağaca son bir kez sarıldım, sonra yere oturdum.

Ellerimle toprağı kazdım ve kimlik kâğıdımı sarayın bahçesine, çınar ağacının altına gömdüm.

O gece bu âlemdeki son rüyamda, ülkemin her şehrinden yüz binlerce göğsü kınalı serçenin aynı anda kanatlandığını gördüm...

